

Redovisning uppdrag analys till regeringens ungdomspolitik

(Ku2019/01066/CSM (delvis),
Ku2019/01170/CSM)

Innehåll

Inledning	5
Analys av utvecklingen mot målet	7
Alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor	7
Delaktighet och inflytande	11
Makt att forma sina liv.....	12
Barnombudsmannens bedömning	14
Kulturrådets bedömning	15
Bedömningar och förslag på insatser i det kommande ungdomspolitiska handlingsprogrammet	16
Engagera	16
Sammanföra	21
Stärka.....	22
Goda levnadsvillkor.....	25
Ungdomspolitikens genomförande.....	29
Referenser	32
Bilaga 1 Regeringsuppdraget	
Bilaga 2 Kulturrådets bidrag till MUCF:s analys	
Bilaga 3 Samråd med ungdomsorganisationer för nationella minoriteter	
Bilaga 4 Konsumentverkets bidrag till MUCF:s analys	
Bilaga 5 MUCF:s beskrivning av utvecklingen och insatser sedan 2014	

Inledning

Regeringen har gett Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor i uppdrag att inkomma med analyser till regeringens ungdomspolitik (Ku2019/01066/CSM (delvis), Ku2019/01170/CSM).

Myndigheten ska enligt uppdraget analysera målgruppen ungdomar i åldern 13–25 år med utgångspunkt från målet om att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

Uppdragets utgångspunkt är den ungdomspolitiska propositionen från 2014, *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande* (prop. 2013/14:191). Tre områden utpekades som särskilt prioriterade i propositionen – inflytande, egen försörjning och psykisk hälsa. Dessa områden benämndes även i MUCF:s regleringsbrev för 2015 som särskilt prioriterade.

En viss modifiering av ungdomspolitiskt prioriterade områden har gjorts sedan dess, och enligt MUCF:s regleringsbrev för 2016, 2017 och 2018 har myndigheten fått i uppdrag att prioritera insatser som rör ungas etablering i arbets- och samhällslivet, ungas makt och delaktighet samt ungas fritid, organisering och välmående.

MUCF:s analys utgår ifrån de tre delarna av det ungdomspolitiska målet – Alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. För varje del av ungdomspolitiska målet presenteras hur ungas villkor har utvecklats sedan 2015. Det görs med stöd av de ungdomspolitiska indikatorerna och resultat från MUCF:s utredningar. I bilaga 5 redovisas hela beskrivningen av myndighetens kunskap och insatser under åren 2014–2019.

Analysen följs upp av bedömningar och förslag. Dessa presenteras i följande struktur, som omfattar både prioriteringarna i EU:s ungdomsstrategi, engagera, sammanföra och stärka, och den centrala delen av den svenska ungdomspolitiken som inte överlappar EU:s ungdomsstrategi, goda levnadsvillkor, samt avslutningsvis ett avsnitt om ungdomspolitikens genomförande.

MUCF har samverkat med Barnombudsmannen och Kulturrådet. Konsumentverket har bidragit med en skrivelse (se bilaga 4). MUCF bjöd in samtliga myndigheter med uppdrag att inkomma med analyser till regeringens ungdomspolitik samt LSU till ett gemensamt samtal kring uppdragets genomförande den 22 oktober 2019.

MUCF genomförde under hösten samråd med ungdomsförbund/organisationer för de nationella minoriteterna. Minnesanteckningar från samråden med representanter från de nationella minoriteternas organisationer finns i bilaga 3.

Analys av utvecklingen mot målet

Alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor

Enligt *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande* (prop. 2013/14:191) omfattar goda levnadsvillkor att individen ska ha tillgång till utbildning, arbete och bostad. Individens hälsa och trygghet är också förutsättningar för goda levnadsvillkor, samt tillgången till kultur, fritid och sitt språk. Dessutom ska individen ha möjlighet till delaktighet och inflytande.

Utbildning

Skillnaderna avseende utbildningsnivån mellan killar och tjejer samt mellan inrikes och utrikes födda unga har varit bestående över lång tid. Det finns få tecken på att utbildningsnivån för dessa grupper av unga närmar sig varandra, trots att många insatser har gjorts för att förbättra skolgången. Det är oroande bland annat eftersom ungas möjligheter att tillgodogöra sig en utbildning i stor utsträckning påverkar deras kommande möjligheter på arbetsmarknaden (Hitta vägen! Ung idag 2019).

Andel unga som inte studerar och som inte har fullföljt en gymnasieutbildning i åldern 16–24 år var 7 procent 2017. Andelen har minskat något sedan 2008. För killar var andelen 8 procent och för tjejer 6 procent 2017. Under hela perioden 2008 till 2017 är andelen utan gymnasieutbildning större bland killar än bland tjejer (Hitta vägen! Ung idag 2019).

Unga utrikes födda är fortsatt överrepresenterade bland unga som saknar gymnasieutbildning, andelen var 10,7 procent jämfört med 6,1 procent bland inrikes födda 2017. Utrikes födda killar är den grupp där störst andel saknar gymnasieutbildning, 11,7 procent 2017. Bland unga kvinnor födda utomlands saknar 9,5 procent gymnasieutbildning. Att ha kommit till Sverige efter skolstart spelar roll, även när en person inte längre kan räknas som nyinvandrad. Konsekvenserna av att flytta till ett nytt land under sin ungdomsperiod påverkar levnadssituationen under en lång tid (Hitta vägen! Ung idag 2019).

Det är vanligare att unga kvinnor läser vidare inom universitet eller högskola än att unga män gör det. År 2018 studerade 25 procent av tjejerna i åldern 19 till 24 år vid universitet eller högskola, jämfört med 17 procent bland killar. Bland inrikes födda tjejer var andelen 29 procent jämfört med 14 procent bland utrikes födda tjejer. Bland inrikes födda killar var andelen 19 procent jämfört med 8 procent bland utrikes födda killar.

Den brist på jämställdhet som fortfarande finns i samhället kan begränsa tjejers och killars handlingsutrymme på många sätt. Till exempel möter tjejer och killar skilda förväntningar i skolan, både från personal och från andra elever. Detta riskerar att förstärka skillnaderna mellan könen och vidmakthålla de könsstereotypa val som många elever gör både i studier och i arbetslivet. Intervjustudien *Hinder och möjligheter* (2017) visade att det ibland kan vara svårt att se bortom kön när olika insatser diskuteras och vägen till arbetsmarknaden ska pekas ut. Det kan till exempel handla om att tjejer och killar uppmuntras att söka könsstereotypa utbildningar.

Etablering på arbetsmarknaden och egen försörjning

Läget på arbetsmarknaden har förbättrats för unga generellt, med undantag för unga utrikes födda. Andelen inskrivna arbetslösa i åldern 16–24 år som varit utan arbete i mer än 90 dagar har minskat från 7 procent 2009 till 3 procent 2018 (4,0 procent bland killar och 2,6 procent bland tjejer). Andelen 2018 var 8 procent bland utrikes födda och strax under 3 procent bland inrikes födda. Även följande problem kvarstår trots att den generella utvecklingen har varit positiv de senaste åren:

- Skillnaden mellan inrikes och utrikes födda har ökat betydligt sedan 2017 avseende mediantiden för inskrivna arbetslösa unga. Det beror både på en ökning av mediantiden för utrikes födda och på en minskning bland inrikes födda (Hitta vägen! Ung idag 2019).
- Unga utrikes födda är fortsatt överrepresenterade i gruppen unga som varken arbetar eller studerar. Särskilt utsatta är utrikes födda tjejer. Trots att utrikes födda tjejer klarar sig bättre än utrikes födda killar genom den svenska skolan arbetar de i lägre utsträckning (Hitta vägen! Ung idag 2019).
- Unga som går ut gymnasiesärskolan möter betydande etableringssvårigheter. Vid 27 års ålder är det endast 18 procent som är etablerade på arbetsmarknaden. Andelen som varken arbetade eller studerade år 2011 var 68 procent i den gruppen (Det stora steget 2017).
- Unga hbtq-personer har i större utsträckning än andra unga erfarenhet av ofrivillig långtidsarbetslöshet (Fokus 17).
- Att etablera sig på arbetsmarknaden är svårt för unga romer (Samråd med nationella minoriteter).
- Unga hbtq-personer har även i större utsträckning än andra unga problem med sin privatekonomi, 38 procent av alla unga hbtq-personer har upplevt att de det senaste halvåret haft svårt att klara löpande utgifter, motsvarande andel bland andra unga är 25 procent (MUCF:s ungdomsenkät 2018).

I attityd- och värderingsstudien *Unga med attityd 2019* redovisas vilka samhällsfrågor som unga tycker är viktigast. Andelen som anger arbete och sysselsättning har minskat sedan 2007. Då var det 47 procent som uppgav att arbete och sysselsättning var den viktigaste samhällsfrågan. 2013 var det den näst viktigaste samhällsfrågan efter skola och utbildning (45 procent). I 2019 års studie tillhör frågan inte längre ungas fem viktigaste samhällsfrågor (20 procent).

Fritid och organisering

De flesta unga, 83 procent, anger att de har ganska eller mycket stora möjligheter att delta i fritidsaktiviteter och sociala aktiviteter. Men bilden är inte lika ljus för unga som bor i socialt utsatta områden. Även unga på landsbygd och glesbygd har svårt att hitta andra organiserade aktiviteter än sport för sin fria tid (Fokus 18, Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige).

- Åtta av tio unga anger att de har ganska eller mycket stora möjligheter att delta i kulturella aktiviteter enligt MUCF:s ungdomsenkät 2018.
- I landsbygd och glesbygd uppger de unga som gillar att sporta att de har en aktiv fritid men de som vill göra annat än sport upplever att de saknar andra alternativ. I städer är köer och brist på tid är de främsta hindren för att delta i fritidsaktiviteter. I landsbygd, glesbygd och i socialt utsatta områden finns en brist på aktiviteter som unga vill delta i och mötesplatser där unga känner sig inkluderade (Fokus 18).
- Unga romer har lyft svårigheten att ha tillgång till en fritid då familjen inte har råd med exempelvis idrottsaktiviteter (bilaga 3 - Samråd med ungdomsorganisationer för nationella minoriteter).
- Andelen unga i åldern 16–25 år som är medlemmar i en förening minskade från 69 procent 2007 till 60 procent 2018. År 2018 var det ingen skillnad i andelen föreningsmedlemmar mellan tjejer och killar. Inte heller fanns det någon skillnad mellan unga med svensk eller utländsk bakgrund avseende föreningsmedlemskap (ungidag.se).
- Cirka 7 procent av unga i åldern 16–25 år besöker öppen fritidsverksamhet. Andelen har varit stabil sedan 2007. Det är vanligare att killar besöker dessa verksamheter än att tjejer gör det. Betydligt större andel unga med utländsk bakgrund besöker öppna fritidsverksamheter jämfört med unga med svensk bakgrund. År 2018 var andelen 14 procent bland unga med utländsk bakgrund och 5 procent bland unga med svensk bakgrund (ungidag.se)
- Bland unga anger nio av tio att det är viktigt att ha roligt på fritiden. En stor andel anger även att möjligheten att lära sig nya saker på fritiden är viktig. Dessa två svar är lika vanliga både bland killar och tjejer. Men det är en jämförelsevis större andel bland tjejer som svarat att de under sin fritid vill uttrycka sin personlighet samt att de vill bidra till bättre villkor för andra. Andelen som svarade att det är viktigt att i framtiden ha nytta av det de gör på fritiden var däremot större bland killar än bland tjejer (Unga med attityd 2019).

Hälsa

Ungas självskattade hälsa visar en viss negativ utveckling. Andelen unga 16–24 år som bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra har minskat från 85 till 79 procent mellan 2010 och 2018. Andelen var mindre bland tjejer än bland killar 2018, 74 respektive 84 procent. Det finns ingen statistiskt säkerställd skillnad i andelen som mår bra mellan inrikes och utrikes födda unga (ungidag.se).

De psykiska problemen visar en alarmerande utveckling. Andelen unga 16–24 år med psykiska symtom i form av ängslan, oro eller ångest har ökat från 21 procent 2009 till 35 procent 2017. Andelen är betydligt större bland tjejer än bland killar, 45 procent

respektive 26 procent. Däremot fanns det ingen statistiskt signifikant skillnad mellan unga med svensk respektive utländsk bakgrund (ungidag.se).

I Unga med attityd 2019 ställdes frågan om vilka samhällsfrågor som är viktigast. Resultaten visar att alltför många tycker att sjukvårdsfrågan är en viktig samhällsfråga. Andelen 2018 var 52 procent, jämfört med 41 procent 2013 och 37 procent 2007. Frågan har vid tidigare års studier hamnat på en tredje plats, men har i årets studie placerat sig på första plats. Både killar och tjejer tycker att sjukvårdsfrågan är viktigare idag än tidigare. Den ökningen som finns i gruppen unga (16–29 år), finns inte i den äldre jämförelsegruppen (30–74 år).

Det finns grupper av unga där hälsoproblemen är särskilt framträdande:

- Unga bi- och homosexuella bedömer sin hälsa som sämre än vad heterosexuella gör. Endast 78 procent av unga som identifierar sig som bi- eller homosexuella uppgav att de mår bra eller mycket bra jämfört med 93 procent bland unga heterosexuella (Ung idag 2017).
- Unga med funktionsnedsättning bedömer sin hälsa som sämre än övriga unga. Bland unga med funktionsnedsättning bedömde drygt 48 procent sin allmänna hälsa som bra eller mycket bra, jämfört med drygt 80 procent unga utan funktionsnedsättning (Ung idag 2017).
- Unga som varken arbetar eller studerar lider av psykisk ohälsa i betydligt större omfattning än andra unga. Andelen som fått öppen psykiatrisk vård var 15 procent jämfört med 5 procent bland samtliga unga (Aktivitet okänd, 2017).
- Unga placerade på särskilda ungdomshem och hem för vård eller boende, HVB, mår alarmerande dåligt. Självordstankar och självmordsförsök är betydligt vanligare bland placerade unga än andra (BO:s Årsrapport 2019).
- Den psykiska ohälsan är ett stort problem och det finns ett stort behov av mer kultur och språkkompetens inom sjukvården för att möta unga inom de nationella minoriteterna. Glesbygdens bristande samhällsservice är även ett problem för hälsan, liksom brist på fritidsaktiviteter och nedläggning av skolor (bilaga 3 - Samråd med ungdomsorganisationer för nationella minoriteter).

Det är mycket stora skillnader i andelen killar jämfört med tjejer som diagnostiseras för neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Flera svenska och internationella studier tyder på att könsskillnaden i diagnostisering inte beror på att färre tjejer har adhd/autism eller att tjejer möter färre problem än pojkar. Istället anses förklaringen ligga i att flera av kriterierna för adhd och autism är kodade efter killars mer utåtriktade symptom (BO:s Årsrapport 2016). Däremot söker eller får killar mer sällan stöd för sitt odiagnostiserade dåliga mående jämfört med tjejer (När livet känns fel, 2015).

Tjejers psykiska ohälsa signaleras oftare genom inåtriktad beteendeproblematik, så som självskador och ätstörningar. Killars psykiska ohälsa signaleras oftare genom utåtriktad beteendeproblematik så som missbruk, skadegörelse och bråk (När livet känns fel, 2015).

Unga generellt söker sällan stöd hos offentliga vårdgivare för sina lättare psykiska besvär. Det vanligaste sättet att hantera situationen är att dölja problemet och att försöka upprätthålla en vanlig vardag så långt det går. Det beteendet leder ofta till lägre förmåga att prestera i studier och arbetsliv (När livet känns fel, 2015).

Trygghet

Känslan av otrygghet är ett växande problem bland de unga. Andelen unga som känner sig otrygga ute en sen kväll i det egna bostadsområdet har ökat. Andelen var 21 procent 2017 jämfört med 16 procent 2011. Det är en betydligt större andel tjejer än killar som känner sig otrygga när de går ut ensamma på kvällen, 36 respektive 8 procent (ungidag.se).

Judiska ungdomsförbundet lyfte under samrådet behovet av säkerhetshöjande åtgärder då de utsätts för hot och våld. Organisationsbidraget räcker inte för att täcka den säkerhet de behöver betala för att kunna träffas (Samråd med nationella minoriteter).

Enligt Brottsförebyggande rådets Nationella Trygghetsenkät har tjejers utsatthet för sexualbrott, utifrån frågan *Ofredade, tvingade eller angrep någon dig sexuellt under förra året?*, ökat kraftigt från 3,2 procent 2010 till 14 procent 2016. Bland killar har andelen varit kring 1 procent under hela perioden (ungidag.se).

Unga hbtq-personer är en grupp som är särskilt utsatta för sexuellt våld eller utnyttjande. 14 procent av unga hbtq-personer uppgav 2018 att de har utsatts för sexuellt våld eller utnyttjande under det senaste halvåret, att jämföra med 4 procent bland unga i övrigt (MUCF:s nationella ungdomsenkät 2018).

Enligt BO:s årsrapport 2015 fortsätter sexuella trakasserier att vara ett utbrett problem i skolan. Ofta normaliseras de sexuella trakasserier och blir en del av elevernas vardag. Det innebär att eleverna inte alltid själva rubricerar händelserna som trakasserier, och förekomsten osynliggörs ofta i skolundersökningar. Studier visar att flickor oftare är mer utsatta än pojkar, medan trakasserier kring homosexualitet är vanligare bland pojkar. Enligt BO:s Årsrapport 2016 utsätts barn och unga med funktionsnedsättning oftare för kränkningar och trakasserier än andra barn och unga.

Delaktighet och inflytande

Inflytande över samhällsutvecklingen omfattar ungas närvaro i samhällsbygget och inflytande i frågor som har betydelse för samhället i stort. Det innebär även att ungdomar ska vara representerade i de folkvalda församlingarna och delaktiga i de politiska besluten (*Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande* (prop. 2013/14:191).

Andelen unga 18–24 år som röstade i riksdagsvalet 2018 var 85,8 procent. Det innebär en ökning för fjärde riksdagsval i rad. Andelen bland tjejer var 89 procent och bland killar 83 procent. Skillnaden har varit relativt konstant över tid. Bland unga utrikes födda röstade 65 procent, jämfört med 87 procent bland inrikes födda. Även bland unga med utländsk bakgrund var andelen som röstade lägre, 74 procent jämfört med 88 procent bland unga med svensk bakgrund (ungidag.se).

Enligt SCB skiljer det sig mellan 15 till 17 procentenheter i valdeltagandet i befolkningen mellan in- och utrikes födda, mellan personer med högre och lägre utbildningsnivå och mellan personer med höga respektive låga inkomster (SCB 2019, Genomförandet av Agenda 2030).

Andelen partimedlemmar i den svenska befolkningen i åldern 16–84 år under både 2008–2009 och 2018 var 5 procent. Bland kvinnor har andelen som är partimedlemmar ökat i åldersgruppen 20–29 år. Övriga förändringar mellan åren 2008–2009 och 2018 för kvinnor respektive män i olika åldersgrupper är inte statistiskt säkerställda (SCB 2019, Genomförandet av Agenda 2030).

Andelen unga 18–24 år bland de valda till kommunfullmäktige 2018 var 2,7 procent, till landstingsfullmäktige 2,4 procent och till riksdagen 1,4 procent. Det var endast små förändringar jämfört med valen 2014 eller 2010 (ungidag.se).

Andelen unga ledamöter mellan 18–24 år i kommunfullmäktige som har avgått under den senaste mandatperioden 2014 till 2018 var 43 procent. Det var något mindre än den föregående perioden 2010–2014 (47 procent). Mellan åren 2014 till 2018 var andelen som avgick större bland tjejer än bland killar, 46 respektive 41 procent (ungidag.se).

Under mandatperioden 2014 till 2018 avgick 42 procent av de unga landstingsledamöterna mellan 18–24 år. Det är en större andel än under mandatperioden 2010 till 2014. Andelen var större bland tjejer än bland killar, 53 respektive 32 procent. Ingen ledamot i riksdagen i åldern 18–24 år har avgått under den senaste mandatperioden (ungidag.se).

Andelen unga som anser att de själva kan föra fram åsikter till beslutsfattare har ökat. Andelen var 35 procent 2018 jämfört med 24 procent 2013. Men även andelen unga som anser att avståndet mellan politiker och medborgare är för stort har ökat. Andelen var 59 procent 2018 jämfört med 50 procent 2013. (Unga med attityd 2019, del 1). Unga upplever sina möjligheter till inflytande på olika sätt. Många har en mindre optimistisk föreställning om sina möjligheter till inflytande. De upplever att avståndet till politiska beslutsfattare är stort och att dessa inte är intresserade av att ta del av ungas synpunkter och förslag. Andra har en i grunden mer optimistisk bild av det och är övertygade om att de skulle kunna påverka om de skulle vilja och försökte. Det finns stora skillnader mellan kommuner sett till omfattningen och ambitionsnivån på det inflytandearbete som bedrivs (Fokus, 2019 Det vore ju kul om de frågade nån gång - ungas möjlighet till inflytande på lokal nivå).

Makt att forma sina liv

Med makt att forma sina liv menas att alla ungdomar oberoende av kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder, ska ha samma möjlighet till utveckling, att vara självständiga, göra självständiga val och ta ansvar för sina handlingar (*Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande* (prop. 2013/14:191).

Statistiken pekar på att ojämlikheten bland barn och ungdomar ökar inom flera områden. Det handlar till exempel om skolresultat, ekonomi och hälsa, där skillnader är kopplade till bland annat var barn bor. Den statistiska ojämlikhet som finns på flera områden kan tyda på att barns och ungdomars möjligheter att få sina rättigheter tillgodosedda varierar beroende på var i Sverige de bor (Barnombudsmannens Årsrapport 2018).

Andelen unga som upplever att de får vara med och bestämma hemma har ökat. Andelen var 92 procent 2017 jämfört med 89 procent 2009. Det finns ingen statistisk säkerställd skillnad mellan killar och tjejer eller mellan unga med svensk respektive utländsk bakgrund (ungidag.se).

Unga som tillhör en nationell minoritet upplever att deras rättigheter inte efterlevs. Det finns till exempel tendenser att de olika nationella minoriteterna klumpas ihop vilket kan bli missvisande eftersom det finns stora skillnader grupperna emellan. Varje grupp behöver ett erkännande. Både de nationella minoriteterna och majoritetssamhället behöver information om nationella minoriteters rättigheter (Samråd med nationella minoriteter).

Det finns stora brister inom den sociala ungdomsvården. BO:s enkät med barn på särskilda ungdomshem visar att dessa ofta har ett stort antal placeringar bakom sig. Mer än

hälften av tjejerna och knappt var tredje kille har haft fler än fem tidigare placeringar. Varje ny placering ökar risken för skolavbrott, att barnets hälsa försämras och att tilliten till socialtjänsten och vuxenvärlden i stort försämras (BO:s årsrapport 2019).

Att få kunskap och skydd samt ett bra och respektfullt bemötande i frågor om sexuella och reproduktiva rättigheter är en lagstadgad rättighet. Kartläggningen i Fokus 15 vittnar dock om att detta för många grupper av unga inte är en självklarhet. Ungdomsgrupper som det särskilt berör är unga hbtq-personer, unga med funktionsvariation, unga nyanlända och unga i socioekonomiskt utsatta områden (Fokus 15).

Unga med funktionsnedsättning har på flera sätt sämre levnadsvillkor än andra unga. De har en både fördröjd etablering och svagare ställning i arbetslivet, med en större andel deltidsanställningar, mindre andel fasta anställningar, större erfarenhet av arbetslöshet, längre arbetslöshetstider och större erfarenhet av sjukskrivningar än andra unga. Därtill har vissa undergrupper, till exempel unga med intellektuella funktionsnedsättningar, särskilda behov som inte alltid möts på ett tillfredsställande sätt (Fokus 17).

Enligt SCB är upplevd diskriminering eller kränkning utifrån alla diskrimineringsgrunderna högre bland kvinnor än bland män, samt högre bland yngre än bland äldre hos båda könen. Mer än hälften av kvinnor mellan 16 och 29 år har upplevt diskriminering/kränkning utifrån kön, medan motsvarande andel för män är betydligt lägre. Analysen visade att 37 procent av kvinnor 16–29 år rapporterar upplevd diskriminering/kränkning utifrån ålder, 17 procent utifrån social status eller klass, 12 procent utifrån etnicitet och 10 procent utifrån sexuell identitet. Högst andel upplevd diskriminering/kränkning bland män återfinns i åldern 16–29 år, där 16 procent rapporterar upplevd diskriminering/kränkning utifrån ålder, 15 procent utifrån kön, 14 procent utifrån social status eller klass och 10 procent utifrån etnicitet (Genomförandet av Agenda 2030, SCB, 2019).

I 2019 års attityd- och värderingsstudie uppgav 21 procent bland de unga att jämställdhetsfrågan är en av de tre viktigaste samhällsfrågorna (15 procent 2013, 15 procent 2007). Det finns dock stora skillnader mellan tjejers och killars attityder till jämställdhet. Bland tjejerna ansåg 28 procent att jämställdhetsfrågan är en av de viktigaste samhällsfrågorna, medan andelen bland killarna var 11 procent.

Unga med attityd 2019 visar även att andelen med en positiv attityd till homosexuella par som föräldrar har ökat bland unga, 80 procent (67 procent 2013). Andelen positiva bland tjejer var 88 procent och bland killar 69 procent 2018.

Barnombudsmannens bedömning

Barnpolitiken har särskilda beröringspunkter med ungdomspolitiken framförallt gällande inflytande och delaktighet. Barnombudsmannen granskar systematiskt hur barns mänskliga rättigheter tillgodoses, med utgångspunkt i barnkonventionen och lämnar varje år en rapport till regeringen.

Under perioden 2014–2019 har Barnombudsmannens rapporter bland annat lyft fram barn i åldern 13–18 år inom den sociala barnvården, om att växa upp i utsatta kommuner och förorter, barn på flykt, barn och unga med funktionsnedsättning, barn och unga som upplever kränkningar och trakasserier i skolan samt hur de mänskliga rättigheterna respekteras för barn och unga som upplever psykisk ohälsa. Genomgående i Barnombudsmannens rapporter ser vi att barn och ungas rättigheter inte tillgodoses och att barn och unga inte ses som rättighetsbärare. Även där det är tydligt uttalat, genom till exempel särskild lagstiftning, att barn och unga har rätt att komma till tals och få sina åsikter beaktade i frågor som rör dem så finns det stora brister.

Ett barnrättsperspektiv där åtminstone barnkonventionens fyra grundprinciper¹ genomsyrar ungdomspolitiken behövs för att nå upp till det ungdomspolitiska målet. När Barnkonventionen blir svensk lag den 1 januari 2020 innebär det att barnets rättigheter stärks juridiskt. Lagen ska direkt tillämpas av domstolar och myndigheter och får företräde framför förordningar och föreskrifter.

Att barnkonventionen blir lag är en bra start men är inte tillräckligt för att ungdomars levnadsvillkor ska stärkas. Barnombudsmannen har identifierat att det behövs kunskap om barnkonventionen och barns rättigheter, både av unga själva men även i kommuner och myndigheter. I det arbetet har Barnombudsmannen tagit fram webbsidan Mina rättigheter som riktar sig till barn och unga samt till pedagoger i förskola och skola.

En rad myndigheter med arbete som riktar sig till uppdrag om ungas villkor, såsom sektorsmyndigheter inom skolan liksom kommuner och regioner, arbetar inom Barnombudsmannens kunskapslyft med barnrätt i praktiken. Inom ramen för det uppdraget har Barnombudsmannen även tagit fram en webbutbildning om Barnkonventionen och ett processstöd. Att fortsätta arbetet med att öka kunskaper om barn och ungas rättigheter är viktiga framgångsfaktorer för att nå de ungdomspolitiska målen. Ett ytterligare steg är att arbeta för att Sverige tillträder det tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen om en klagomekanism för att på så sätt ge ungdomar ökad möjlighet till inflytande och till upprättelse.

¹ Artikel 2 handlar om alla barns lika värde och rättigheter. Ingen får diskrimineras. Barnkonventionen gäller för alla barn som befinner sig i ett land som har ratificerat den.

Artikel 3 anger att det i alla åtgärder som rör barn i första hand ska beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Begreppet ”barnets bästa” är konventionens grundpelare och har analyserats mer än något annat begrepp i barnkonventionen. Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall och hänsyn ska tas till barnets egen åsikt och erfarenhet.

Artikel 6 understryker varje barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Artikeln handlar inte bara om barnets fysiska hälsa utan också om den andliga, moraliska, psykiska och sociala utvecklingen.

Artikel 12 lyfter fram barnets rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör honom eller henne. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad.

Kulturrådets bedömning

Kulturrådets analys av utvecklingen av ungas kultur- och medievanor finns i bilaga 2.

Deltagandet i kulturaktiviteter är högt bland barn och unga och kan påverka ungas liv och möjligheter i hög grad. Unga tar snabbt till sig nya kulturyttringar och skapar själva nya kulturformer.² Dock framträder vissa tydliga skillnader mellan grupper baserat på kön och socioekonomi. Dessa mönster i kulturvanor ses även när man analyserar den vuxna befolkningens kulturvanor. Studier visar att dessa mönster inte förändras särskilt snabbt över tid, skillnaderna består och har funnits under lång tid.³

I rapporten ”Kulturanalys 2019” där Myndigheten för kulturanalys gör en samlad analys av kulturpolitiken framförs att trots insatser inom kulturpolitiken har dessa mönster inte ändrats.⁴

Kulturpolitiken ensam kan alltså inte uppfylla målet om allas möjligheter att delta, utan det behövs att flera politikområden samverkar. Framförallt skulle en samverkan mellan utbildningspolitiken och kulturpolitiken behövas. Eftersom utbildningen framstår som central för de skillnader som ses, vill Myndigheten för kulturanalys lyfta fram utbildningens betydelse för lika möjligheter att delta i kulturlivet.

Myndigheten för kulturanalys efterlyser en samlad bild och diskussion av vilken roll som skolan och utbildningen har för allas möjlighet att delta i kulturlivet. En sådan diskussion bör inte bara belysa utbildningens roll i ett socioekonomiskt sammanhang, utan också skolans innehåll, till exempel när det gäller de estetiska och samhällsorienterande ämnena, läsförståelsens utveckling, segregation och selektionseffekter i rekrytering till konstnärliga utbildningar.

² Making culture. Children’s and young people’s leisure cultures. Editor: Anna Sparrman. Kulturanalys Norden. Nordisk kulturfakta 2019.

³ Kulturanalys 2019. Myndigheten för kulturanalys, 2019.

⁴ Ibid.

Bedömningar och förslag på insatser i det kommande ungdomspolitiska handlingsprogrammet

Förslagen och bedömningarna presenteras i följande struktur, som både motsvarar prioriteringarna i EU:s ungdomsstrategi - Engagera, Sammanföra, Stärka - och de delar av den svenska ungdomspolitiken som inte överlappar EU:s ungdomsstrategi: Goda levnadsvillkor och Ungdomspolitikens genomförande.

Engagera

EU:s prioritering handlar om att främja ungdomars deltagande i det demokratiska livet.

Långsiktigt arbete med skolval

Trots att valdeltagandet och samhällsintresset är högt bland unga generellt så finns det betydande skillnader inom ungdomsgruppen avseende deltagandet i det demokratiska livet. MUCF:s analyser visar skillnader både utifrån faktorer som kan kopplas till individens bakgrund och familjens socioekonomiska ställning och var i landet eller i vilken stadsdel en ung person bor i.

MUCF föreslår att regeringen inom ungdomspolitiken ger myndigheten en särskild uppgift att arbeta med att främja ungas valdeltagande genom skolval.

Syftet med att genomföra skolval är att främja framtida valdeltagande genom en konkret lärandeinsats kring valprocessen och om partiernas ställningstagande i viktiga samhällsfrågor. Ett näraliggande syfte är att genom skolvalsarrangemanget skapa möjligheter att främja alla ungas intresse för samhällsfrågor och deras tilltro till det demokratiska systemet.

En instruktionsbaserad uppgift att arbeta med skolval skulle medföra en möjlighet för MUCF att med framförhållning stödja skolor i områden som präglas av lågt valdeltagande och bristande samhällstillit. Det är en prioritering och ambitionshöjning som inte ryms inom myndighetens nuvarande arbete.

Skolor med högre andel elever på yrkesförberedande- och introduktionsprogram deltar i mindre utsträckning i skolval än andra skolor. Till viss del kan det förklaras med att praktikperioderna försvårar skolvalsarrangemanget. En annan förklaring kan vara att personal vid dessa skolor behöver mer stöd för att kunna genomföra skolvalet.

Ett viktigt steg för att få fler yrkesinriktade program att delta i skolvalet är att ge skolorna längre förberedelsetid som möjliggör planering av praktikperioder så att dessa inte sammanfaller med skolvalet. Det behövs därtill förstärkt utvecklingsarbete för att få fram fler och mer diversifierade metoder, i syfte att nå grupper som i dag inte deltar i skolval. Under de år som MUCF har ansvarat för skolval har myndigheten utvecklat arbetet, och tillsammans med samarbetande organisationer förbättrat genomförandet. Ett långsiktigt uppdrag som även under mellanvalsperioden stimulerar politiska samtal skulle dock medföra betydligt bättre möjligheter att utveckla hållbara rutiner och system.

Demokratiarbete för skolledare

Mycket tyder på att genomförandet av skolans demokratiuppdrag fungerar väl i skolor och klassrum där eleverna redan är demokratiskt sinnade, men att det är betydligt svårare att lyckas med uppdraget i skolor där många elever visar bristande samhällstillit och där många bor i områden med hög arbetslöshet och annan social problematik. Då är det stor risk för att undervisningen mynnar ut i destruktiva konfrontationer eller att skolan nedtonar genomförandet av demokratiuppdraget.

För att alla skolor ska lyckas med att genomföra demokratiuppdraget med ett gott resultat behövs det därför ett förstärkt stöd och kompetensutveckling, särskilt riktad till de skolor där utmaningen är som störst.

MUCF föreslår att regeringen ger Skolverket i uppdrag att bredda deras demokratiska värdegrundsarbete riktad till lärare och skolledare, i syfte att förstärka skolornas arbete med demokrati, politik och ungas inflytande.

Det finns en risk för att skolan inte förmår utjämna ojämlikheter i elevernas bakgrund. De resurssvaga klarar sig sämre, och de som redan har resurser i bagaget när de kommer till skolan – som högutbildade föräldrar – förmår bättre än andra att utveckla sina medborgarfärdigheter. Här kvarstår en viktig utmaning för skolan inför det nya decenniet (Skolverket 2011, Skolan och medborgarskapandet).

Skolverket skrev ovanstående redan 2011 men trots olika insatser har inte situationen förändrats till det bättre. Utmaningen kvarstår inför det nästkommande decenniet.

När skolan stod inför stora utmaningar inom matematikundervisningen och läs- och skrivförmågan, genomfördes omfattande fortbildningssatsningar. MUCF bedömer att det behövs motsvarande insatser som riktas mot lärare och skolledning, denna gång med inriktning mot demokratiuppdraget.

Ett brett demokratifrämjande statsbidrag

Det krävs fler insatser vid sidan av ett förstärkt demokratiuppdrag i skolan om det demokratifrämjande arbetet ska nå resultat i områden med lågt valdeltagande och annan social problematik. Detta kan ske genom samverkan med civilsamhällesorganisationer i syfte att öka ungas föreningsengagemang och främja ungas möjlighet till delaktighet, makt och inflytande.

MUCF föreslår att regeringen ger myndigheten i uppdrag att fördela ett brett, demokratifrämjande statsbidrag till det civila samhällets organisationer.

Bidraget avser att förstärka positiva strömningar i samhället genom att stimulera de initiativ som kan leda till ökad demokratisk delaktighet i samhället. MUCF föreslår därför ett brett demokratifrämjande uppdrag där MUCF kan fördela medel till ideella organisationer, stiftelser eller kommunala verksamheter som syftar till att värna demokratin mot antidemokratiska strömningar.

Både det demokratiska deltagandet och föreningsengagemanget är lägre bland unga som är bosatta i socio-ekonomiskt utsatta områden. En förutsättning för att alla unga ska vilja vara delaktiga är att individen vet hur samhället och det demokratiska systemet fungerar. Grundläggande kunskap om demokratin, inklusive organisationsfrihet, är en förutsättning för att alla unga ska kunna ha inflytande över samhällsutvecklingen.

Föreningslivet är en viktig arena för både påverkan, lärande och rekreation. Ungidag.se visar att den generella trenden de senaste 10 åren är att deltagande i föreningslivet minskar bland unga. MUCF anser att det finns stora möjligheter att utveckla ungas medborgerliga kompetens genom en ökad kunskap om det civila samhällets roll.

MUCF föreslår att regeringen ger Skolverket i uppdrag att inarbeta föreningskunskap som ett obligatoriskt moment i ämnet samhällskunskap.

Det är därtill önskvärt med en grund- och gymnasieskola som är öppen för samarbete med ideella organisationer, både för att ge unga en bild av vilka möjligheter som finns för dem att engagera sig och för att organisationerna många gånger har kunskaper inom sakområden som kan berika undervisningen och underlätta för skolan att genomföra sitt demokratiuppdrag.

Försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder på kommunal nivå

Den senaste demokratiutredningen föreslog i sitt slutbetänkande (SOU 2016:5) att sänkt rösträttsålder till 16 år bör införas på försök i utvalda kommuner. Som argument anför utredningen att sänkt rösträttsålder skulle innebära en förstärkning av ungas möjligheter till inflytande inom den representativa demokratin.

MUCF föreslår att en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år genomförs vid val till kommunfullmäktige i utvalda kommuner 2022 och 2026.

MUCF ser förslaget om sänkt rösträttsålder som ett sätt att garantera fler unga ett formellt inflytande i den lokala beslutsprocessen. Myndigheten delar även utredningens bedömning att sänkt rösträttsålder skulle stimulera till ökat politiskt intresse och på sikt stärka demokratin. MUCF föreslår därför att försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder vid val till kommunfullmäktige genomförs i enlighet med utredningens förslag.

Även om rösträttsåldern infaller vid 18 år är många unga betydligt äldre när de första gången får tillfälle att rösta. En beräkning som gjordes i Fokus 10 visade att bland alla unga som dagen före valet 2010 var i åldern 18–25 år hade 52 procent ännu inte haft möjlighet att delta i ett riksdagsval. Den fyraåriga mandatperioden bidrar alltså till att den faktiska åldern när unga för första gången får möjlighet att rösta varierar kraftigt beroende på när man råkar vara född.

Om regeringen genomför sänkt rösträttsålder i utvalda kommuner bör det beaktas att det kommer finnas behov av informations- och stödinsatser. MUCF bedömer att försöksverksamheten bör kompletteras med ett uppdrag i syfte att ge stöd till de aktuella kommunerna avseende informationsinsatser riktade till ungdomar i samband med riksdagsval.

Ökning av statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationer

MUCF ser ett behov av att öka organisationsbidraget till barn- och ungdomsorganisationerna. Den samlade summa som utbetalas till barn- och ungdomsorganisationerna har inte ökat på många år, trots att andelen nya organisationer som mottar bidrag har ökat.

MUCF föreslår en engångshöjning med 10 procent av de drygt 200 miljoner kronor som årligen fördelas som organisationsbidrag till barn- och ungdomsorganisationerna.

Det är mycket positivt att antalet barn- och ungdomsorganisationer har ökat, men detta har resulterat i att varje organisation i genomsnitt får lägre stöd från staten. Organisationsbidraget kan användas friare och det är organisationerna själva som äger prioriteringen till skillnad från projektbidraget. Det bedöms därför bättre kunna möta barn- och ungdomsorganisationernas behov.

Stöd till nya former av organisering bland unga

MUCF kan konstatera att föreningsaktivitet bland unga har minskat under de senaste 20 åren när det gäller medlemskap och deltagande i olika typer av aktiviteter. Enlig ungidag.se har andelen unga i åldern 16–25 år som är medlemmar i en förening minskat från 69 procent 2007 till 60 procent 2018.

Men ungas organisering tar sig inte enbart uttryck i föreningsform. De senaste decennierna har nya sociala rörelser vuxit fram som har engagerat stora delar av befolkningen, särskilt unga. Men dessa nya rörelser kan inte ta del av det statliga eller lokala stödet riktade till ungdomsföreningar, vilket har uppmärksammats av både de unga själva och av kommunala företrädare. Fokus 14 - Ungas fritid och organisering belyste bland mycket annat kommunernas syn på stödet till ungas föreningsliv och organisering. Tjänstepersoner som intervjuades efterfrågade bland annat modeller för mer flexibla stödformer till unga som vill aktivera sig, men inte i föreningsform.

MUCF föreslår att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att utreda villkor och förutsättningar för staten att ge stöd till sådana nya former av organisering bland unga som enligt gällande regelverk inte kan beviljas medel.

Stöd till lokal och regional nivå för att skapa förutsättningar för ungas inflytande

MUCF föreslår en större satsning på ungas inflytande i den lokala demokratin i form av två separata men kompletterande uppdrag. Resultaten från Fokus 19 pekar mot att de flesta kommuner idag bedriver någon form av arbete för att ge unga inflytande på lokal nivå. Det finns dock stora skillnader mellan olika kommuner sett till ambitionsnivå och till hur stor grupp unga som nås av befintliga insatser. Därför anser MUCF att det finns ett behov av statliga insatser för att främja och möjliggöra ett intensifierat och fördjupat inflytandearbete i den lokala demokratin.

MUCF föreslår att regeringen ger myndigheten i uppdrag att fördela statsbidrag till kommuner och regioner för satsningar som syftar till att stärka ungas inflytande.

MUCF föreslår ett nytt statsbidrag som syftar till att stärka och utveckla ungas inflytande på lokal nivå. Myndigheten förordar i första hand ett riktat statsbidrag som kan rekvireras av samtliga kommuner för satsningar som uppfyller vissa grundläggande krav.

Myndigheten rekommenderar vidare att satsningen, oavsett omfattning, ska rikta sig till alla kommuner och regioner och att det ska vara möjligt att beviljas bidrag både för uppstartsverksamhet och verksamhet som syftar till att utveckla nya metoder. Det är viktigt att både kommuner som redan har en förhållandevis utvecklad inflytandeverksamhet och kommuner som idag inte bedriver någon verksamhet alls ska ha möjlighet att utvecklas utifrån sina specifika förutsättningar.

MUCF föreslår att regeringen ger myndigheten i uppdrag att ta fram och sprida metodstöd för att stödja organisations- och verksamhetsutveckling på lokal nivå.

MUCF föreslår att statsbidraget åtföljs av ett kompletterande uppdrag till MUCF att främja det arbete som bedrivs på lokal nivå genom spridning av kunskap om olika modeller och verktyg för att skapa inflytande för unga. Uppdraget bör omfatta riktade utbildningsinsatser samt framtagande och spridning av ett metodstöd som kan användas vid utvecklandet av inflytandeverksamhet på lokal nivå. Målgruppen för detta uppdrag är tjänstepersoner som arbetar för att ge unga inflytande i den lokala demokratin.

Under arbetet med Fokus 19 har MUCF i samarbete med SKL genomfört en uppföljande enkätundersökning av ungas inflytande på lokal nivå. MUCF:s ser ett behov av att det samarbete som MUCF inlett med SKL kan fortsätta i form av återkommande kartläggningar. En återkommande kartläggning kan ingå som en del av myndighetens uppföljning av ungdomspolitiken. En sådan kartläggning skulle också kunna ligga till grund för att MUCF tillsammans med SKL blir ett kunskapsnav för ungas inflytande.

Därtill ser MUCF också ett behov av gemensamma spridningskonferenser med SKL, i syfte att stödja kommuner och regioner i arbetet med ungas inflytande och med spridningen av goda exempel, inspiration samt metoder och arbetssätt.

Sammanföra

EU:s prioritering handlar om att sammanföra unga människor för att främja sammanhållning, solidaritet, interkulturell förståelse och volontärarbete, i och utanför EU.

Utvecklingen de senaste åren har medfört ökad migration samtidigt som vi rör oss mot ett alltmer segregerat samhälle. Den sociala sammanhållningen riskerar därför att försvagas på grund av växande klyftor inom till exempel utbildning, arbete, boende och deltagande i föreningsliv. Den långtgående segregationen i skolan kräver ett nytt sätt att tänka hur vi kan stärka den sociala sammanhållningen. Utmaningar som ska adresseras är hur unga med olika bakgrund ska kunna interagera med varandra utanför skolsammanhanget samt hur unga nyanlända bättre kan integreras.

Genom Erasmus+ och Europeiska solidaritetskåren erbjuder Europeiska kommissionen unga möjligheten att delta i internationella och i viss mån även i nationella projekt, till ingen eller en ringa kostnad. Volontärverksamhet ger de deltagande unga en möjlighet att komma i kontakt med nya miljöer och utveckla sin sociala och kulturella kompetens samtidigt som de gör en konkret insats och får nya kompetenser. Även ungdomsutbyten är ett verktyg för att öka individens självförtroende och självkänsla och leder till ett ökat demokratiskt deltagande och ett större engagemang att arbeta mot rasism och intolerans. Trots detta, och trots att programmen har en bevisad effekt, utnyttjas dessa inte fullt ut av organisationer och kommuner idag.

Främja sammanhållningen bland unga genom Erasmus+ och Europeiska Solidaritetskåren

MUCF:s bedömning är att mer kunskapskrävande kring hur Sverige på ett bättre sätt kan utnyttja de möjligheter som erbjuds genom EU-kommissionens ungdomsprogram, samt hur eventuella hinder för vissa gruppers deltagande kan undanröjas. Detta blir än mer aktuellt inför den potentiella fördubblingen av medel till EU-programmen under perioden 2021–2027 samtidigt som det finns en risk för en framtida lågkonjunktur med ökad arbetslöshet bland unga.

Det berör bland annat unga arbetslösas möjligheter att använda sig av programmen för att öka sin anställningsbarhet. En annan fråga att arbeta vidare med berör integrationen av unga nyanlända och möjligheterna för kommuner och organisationer att erbjuda unga nyanlända en nationell volontärtjänst i individens lokalsamhälle.

MUCF anser även att möjligheterna inom programmet Europeiska Solidaritetskåren bör utnyttjas bättre för att öka den nationella mobiliteten i syfte att stärka den sociala sammanhållningen bland unga i Sverige.

Dessa utredningsinsatser medför en ambitionshöjning som inte ryms inom myndighetens nuvarande arbete.

Stärka

EU:s prioritering handlar om att öka ungdomars medbestämmande genom att göra ungdomsarbetet mer kvalitativt och innovativt samt öka erkännandet av sådana erfarenheter.

Rätt till meningsfulla och utvecklande fritidsaktiviteter för alla unga

I kunskapsöversikten *Ungdomars och unga vuxnas levnadsvillkor i Sverige* lyfter Forskningsrådet för hälsa och arbetsliv (Forte) fritidsaktivitetens potential att fungera kompensatoriskt för de som har svårt att tillgodoföra sig kunskaper och kompetens i skolan eller saknar stöd hemifrån (Forte 2018).

I MUCF:s nationella ungdomsenkät från 2018 ställdes frågan om hur unga upplever sina möjligheter att ta del av fritids- och sociala aktiviteter, kulturella aktiviteter samt ideell verksamhet och lönearbete. Drygt åtta av tio unga, 83 procent, uppgav att de har ganska eller mycket stora möjligheter att delta i fritidsaktiviteter och sociala aktiviteter. Andelen var lägre i utsatta områden.

Fokusgruppsanalysen visade vidare att unga på landsbygd och glesbygd har svårt att hitta andra organiserade aktiviteter än sport för sin fria tid. I landsbygd, glesbygd och utsatta områden beskriv deltagarna att det finns en brist på aktiviteter som de själva vill delta i och att det saknas mötesplatser där de känner sig inkluderade. Unga boende i städer berättade däremot att köer och brist på tid är de främsta hindren för att delta i fritidsaktiviteter (*Fokus 18, Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige*).

Ekonomisk utsatthet utgör därtill ett påtagligt hinder för många barn och unga att delta i fritidsaktiviteter. Barn och unga i ekonomiskt utsatta hushåll deltar i lägre grad i organiserade fritidsaktiviteter. Enligt SCB:s statistik över levnadsförhållanden 2017 hade 7 procent av de hemmaboende barnen och ungdomarna under 21 år låg inkomststandard. Det innebär att familjens sammanlagda inkomster inte räcker till att betala de nödvändigaste levnadsomkostnaderna⁵.

Det finns stora skillnader i kostnader för idrottsaktiviteter, och kostnaderna för flera idrotter har stigit de senaste åren. Det finns också betydande skillnader i deltagaravgifter för musik- och kulturskolor runtom i landet.

MUCF föreslår att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att studera hur ekonomiskt stöd kan utformas för att säkra alla ungas rätt till meningsfulla och utvecklande fritidsaktiviteter.

⁵ Enligt SCB har ett hushåll låg inkomststandard när den disponibla inkomsten är lägre än hushållets baskonsumtion (riksnorm för försörjningsstöd, schabloniserad boendeutgift, hushållsel, barnomsorgsutgift, lokala resor, fack- och A-kasseavgift samt hemförsäkring).

Kompetensutvecklingsinsatser för fritidsledare

Fritiden är en central arena för unga att utveckla sitt intresse för samarbete och delaktighet. Det är också ett forum där frågor gällande mänskliga rättigheter och demokratisk delaktighet ofta lyfts och diskuteras. Det är av vikt att ansvariga för verksamheten kan möta de behov unga har att diskutera samhällsfrågor och fundera över den egna rollen i samhället och demokratin.

Genom fritidsaktiviteter kan unga möta förebilder i form av vuxna och andra unga som kan ge dem nya perspektiv. Fritidsaktiviteternas kompensatoriska egenskaper handlar även om att ge unga förutsättningar till positiv identitetsutveckling under en annars sårbar tid då fritiden kan innehålla vissa riskfaktorer. Att möta kompetenta vuxna med kunskaper om ungas förutsättningar och behov kan i sin tur bidra till att unga utvecklas utanför det formella lärandet. Den öppna fritidsverksamheten kan även bidra till en gruppgemenskap som är lugn, stabil och bekräftande – vilket i sig kan bidra till trygghet och har betydelse för känslan av tillit till den egna förmågan och skapa en känsla av sammanhang.

MUCF föreslår ett uppdrag i två delar, kompetensutvecklingsinsatser för fritidsledare och statsbidrag för att stärka öppen fritidsverksamhet.

MUCF föreslår att regeringen ger myndigheten i uppdrag att genom en kompetensutvecklingsinsats för fritidsledare främja utvecklingen av kunskap om demokrati och delaktighet bland unga i öppen fritidsverksamhet.

Myndigheten ska i uppdraget samverka med folkbildningens aktörer och andra bildningsaktörer i sektorn samt med kommuner och regioner. Syftet är att stärka fritidsledares kunskap om demokrati och delaktighet så att de i sin yrkesroll kan främja unga till demokratiskt medborgarskap.

Enligt MUCF:s kartläggning saknar över sextio procent av yrkeskåren formell utbildning. Det innebär att vissa grundläggande kompetenser saknas i många fritidsverksamheter. Det kan till exempel handla om kunskap om hur man skapar en verksamhet där unga inkluderas i beslutandeprocesser och tillskansar sig informell kunskap i form av medbestämmande, förhandlande och samarbetsförmåga.

Myndigheten bedömer att det går att nå unga som känner låg tilltro till demokratin genom utbildningsinsatser riktade mot fritidsledare i socioekonomiskt utsatta områden. Förhoppningen är att fritidsledarna genom stärkt kunskap i demokratifrämjande processer kan stödja och uppmuntra unga till ökad delaktighet och inflytande i hemkommunen, samt att unga i den öppna fritidsverksamheten ska få större kunskap om sina rättigheter och de lagar som styr samhället.

MUCF föreslår att regeringen ger myndigheten i uppdrag att fördela ett statsbidrag om 50 miljoner kronor årligen riktat offentliga aktörer såsom kommuner och samordningsförbund.

Bidraget ska användas för att stärka arbetet med den öppna fritidsverksamheten i socioekonomiskt utsatta områden genom att främja och stödja utvecklandet av meningsfulla aktiviteter för unga i dessa områden. Syftet är att bidra till att uppmuntra och främja ungas utveckling till demokratiskt medborgarskap. Myndigheten ska i uppdraget samverka med folkbildningens aktörer och andra bildningsaktörer i sektorn, samt med kommuner och

regioner i syfte att bidraget till meningsfull fritidsverksamhet ska användas på rätt sätt och av rätt aktörer.

Insatser för en öppen och inkluderande miljö i skolan för unga hbtq-personer

MUCF:s bedömning är att den kunskap myndighet har om unga hbtq-personer är relevant och efterfrågad hos skolpersonal. Efterfrågan på myndighetens utbildningsinsatser för skolan har under åren varit större än vad myndigheten haft möjlighet att tillgodose.

MUCF uppfattar att de befintliga kunskaperna om unga hbtq-personers levnadsvillkor och tillgången till verktyg för att skapa tryggare miljöer varierar stort mellan skolor. Även i de fall där skolpersonalen tydligt är motiverade för att arbeta med hbtq-frågor saknar skolans personal ofta kunskap om effektiva metoder för ett långsiktigt arbete.

MUCF föreslår att regeringen ger myndigheten i uppdrag att ta fram ett långsiktigt förslag avseende hur skolorna kan skapa och behålla en öppen och inkluderande miljö för unga hbtq-personer.

Ett långsiktigt och hållbart stöd till skolpersonal är en förutsättning för att skolornas arbete med hbtq-frågor ska ge resultat. Därför föreslår myndigheten att uppdraget *Insatser för en öppen och inkluderande miljö i skolan för unga hbtq-personer* förlängs till och med år 2022, samt att myndigheten ges i uppdrag att ta fram ett långsiktigt förslag för hur en öppen och inkluderande miljö i skolan för hbtq-personer kan skapas och behållas, med en start av genomförandet från och med år 2022. MUCF bedömer att det krävs en nära dialog och samverkan med Skolverket och civilsamhället i genomförandet av uppdraget.

Bättre kunskap om unga hbtq-personers levnadsvillkor

MUCF ser ett behov av att följa upp kunskapshöjande insatser kring hbtq-frågor. Kunskap saknas exempelvis om faktorer på organisationsnivå som utgör riskfaktorer respektive skyddsfaktorer för unga hbtq-personers utsatthet i skolan.

MUCF föreslår att regeringen ger myndigheten, Folkhälsomyndigheten och Statens beredning för medicinsk och social utvärdering i uppdrag att ta fram intersektionell kunskap om unga hbtq-personers levnadsvillkor, samt om kunskapsbaserade främjande åtgärder och om skyddsfaktorer i skolsammanhang.

Arbetet kring unga hbtq-personer måste vila på gedigen kunskap. Därför vill myndigheten stärka kunskapen kring främjande åtgärder och skyddsfaktorer, samt ta fram intersektionell kunskap om unga hbtq-personers levnadsvillkor, etablering, utsatthet och erfarenheter.

Myndigheten ser ett behov av fördjupad och uppdaterad kunskap om diskriminering, trakasserier och våld kopplat till sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck i skolan samt om effektiva förebyggande metoder med ett hbtq-perspektiv. Kunskap saknas också om den eventuella effekten av utsatthet i skolan på skolprestationer.

Resultaten i Fokus 17 visade bland annat att unga hbtq-personer har sämre villkor även avseende etableringen i arbetslivet. Bland annat har unga hbtq-personer i större utsträckning än andra unga erfarenhet av ofrivillig långtidsarbetslöshet och är i mindre utsträckning nöjda med sin arbets- eller skolsituation.

Goda levnadsvillkor

Enligt *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande* (prop. 2013/14:191) innebär målet att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor att samhället ska skapa goda levnadsvillkor för individen med utgångspunkt i ungdomars rätt att komma i åtnjutande av de mänskliga rättigheterna såsom de uttrycks i grundlagarna och i Sveriges konventionsåtaganden på området.

Insatser för att underlätta etablering på arbetsmarknaden och i samhällslivet avseende unga med funktionsnedsättning

Unga med funktionsnedsättning har på flera sätt sämre levnadsvillkor än andra unga. Som grupp betraktat har de en fördröjd etablering och en svagare ställning i arbetslivet. En av slutsatserna i Fokus 17 var att unga med funktionsnedsättning ofta faller mellan stolarna och att en bättre samordning av olika aktörers insatser behövs. En annan slutsats var att arbetet för att främja etablering i samhällslivet för unga med funktionsnedsättning behöver utvecklas. Det finns konstaterade skillnader i insatser till personer med funktionsnedsättning beroende på kön, både vad gäller insatser på arbetsmarknaden som i samhällslivet (Jämställdhetsmyndigheten och Myndigheten för delaktighet, 2019. *Ekonomisk jämställdhet för kvinnor med funktionsnedsättning*).

En utvärderingsgrupp inom riksdagens arbetsmarknadsutskott har under 2018 utvärderat vägen till arbete för unga med funktionsnedsättning, med utgångspunkt i Arbetsförmedlingens delmål att andelen ungdomar under 30 år med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga som går vidare till arbete eller studier skulle öka under perioden 2011–2016. Resultatet i *Vägen till arbete för unga med funktionsnedsättning - en uppföljning och utvärdering* visade att delmålet inte hade uppnåtts (Riksdagen 2017/18:2). Rapporten lyfte flera möjliga förklaringar till att Arbetsförmedlingens delmål inte har uppnåtts, till exempel ökad konkurrens om subventionerade anställningar, låg kompetens hos vissa arbetsförmedlare som stöder gruppen, svag motivation och självkänsla hos unga i målgruppen samt bristande kompetens hos vissa arbetsgivare.

Nu när Arbetsförmedlingen omstruktureras är det viktigt att utreda vilka åtgärder och stödstrukturer som bör finnas för unga med särskilda behov.

MUCF föreslår att regeringen tillsätter en statlig utredning kring hur kommunerna kan ges ansvar att erbjuda ett samordnat stöd till unga med funktionsnedsättning i syfte att främja deras etablering i arbetslivet.

Stödet ska vara uppsökande och ge unga med funktionsnedsättning en enskild kontaktperson som kan samordna insatser, främja samordning av myndighetsbedömningar samt lära känna och följa den unge genom processen. Stödet ska också fungera som en resurs för arbetsgivare som vill anställa eller har anställt en ung person med funktionsnedsättning.

Myndigheten ser, utifrån analysen i Fokus 17, indikationer på att arbetsgivares kunskap om villkoren för att anställa unga personer med funktionsnedsättning ibland är otillräcklig. Till exempel tycks kunskapen om turordningsregler och om sjuk- och rehabiliteringsansvar brista. Även kunskap om hur unga med funktionsnedsättning bäst inkluderas i en arbetsgemenskap behöver utvecklas och spridas. Myndigheten anser att det finns behov av att utgå från ett jämställdhetsperspektiv i insatser för att underlätta etablering på arbetsmarknad för unga med funktionsnedsättning.

MUCF föreslår att regeringen ger MUCF och Myndigheten för delaktighet i uppdrag att stärka kommunernas arbete för att främja etableringen i samhällslivet för unga med funktionsnedsättning.

Kommunerna bär i dag ett stort ansvar för att främja etableringen i samhällslivet för unga med funktionsnedsättning. Goda exempel på verksamhet och insatser finns. Samtidigt visade analysen i Fokus 17 att kunskapen kring hur etablering i samhällslivet bäst främjas inte är lika välutvecklad som kunskapen om hur etablering i arbetslivet bäst främjas, varken hos nationella eller hos lokala aktörer. Myndigheten ser här betydande behov av kunskapsutveckling, både kring vilka behov som unga med funktionsnedsättning har och kring vilka arbetsmetoder som bäst främjar en varaktig etablering i samhällslivet för unga med funktionsnedsättning. Myndigheten ser även att det finns behov av att utgå från ett jämställdhetsperspektiv i insatser för att underlätta etablering i samhällslivet för unga med funktionsnedsättning.

Förstärkt stöd till arbetet med unga som varken arbetar eller studerar MUCF arbetar på regeringens uppdrag med att utveckla en funktion för att stödja de aktörer, i första hand kommuner, som arbetar i verksamheter som bidrar till etablering av unga som varken arbetar eller studerar. Uppdraget ska slutredovisas till Regeringskansliet den 15 december 2021.

Myndigheten ser ett stort intresse i kommuner och regioner och lämnar därför förslaget om ett permanent uppdrag för MUCF. Myndigheten bedömer vidare att Arbetsförmedlingens förändrade villkor gör MUCF:s uppdrag kring unga som varken arbetar eller studerar än viktigare, och att de statliga insatserna riktade till lokala aktörer därför behöver en förstärkt samordning.

MUCF föreslår att regeringen ger myndigheten, Skolverket, Arbetsförmedlingen och Delegationen för unga och nyanlända i uppdrag att stärka sitt långsiktiga samarbete kring unga som varken arbetar eller studerar, samt att verka för att få med SKL i arbetet.

Ett förstärkt samarbete kan bland annat omfatta genomförandet av följande aktiviteter:

- utveckla nära samarbeten med regionala aktörer för att effektivisera insatserna gentemot lokala aktörer
- ta fram ny kunskap om arbetssätt och metoder kring frågor som rör unga som varken arbetar eller studerar
- ta fram ny kunskap om villkoren för särskilt utsatta grupper av unga som varken arbetar eller studerar, till exempel unga med psykisk ohälsa, unga som riskerar att hamna i kriminalitet, osv.
- utifrån redan insamlad statistik ta fram ny och unik kunskap om levnadsbanor för unga som varken arbetar eller studerar.

MUCF föreslår att regeringen ger myndigheten ett förnyat uppdrag att fördela projektmedel till samverkansinsatser för unga som varken arbetar eller studerar.

MUCF föreslår att myndigheten får i förnyat uppdrag att fördela projektbidrag till samverkansinsatser för unga som varken arbetar eller studerar. Syftet är att ytterligare förstärka arbetet med samverkansinsatser som Delegationen för unga och nyanlända genomför med ett gott resultat.

De förändrade villkoren för Arbetsförmedlingen påverkar även andra som arbetar med unga som varken arbetar eller studerar, inklusive de aktörer som genomför samverkansinsatser för unga. Bland annat kan Sveriges kommuner komma att behöva se över sina strukturer och arbetssätt kring unga som varken arbetar eller studerar. De kan också behöva ta ett större ansvar för gruppen framöver.

Myndigheten bedömer att de insatser som ska genomföras inom ramen för uppdraget är väl anpassade för att bidra till den organisations- och verksamhetsutveckling som Sveriges kommuner kan behöva göra framöver, men inte tillräckliga. Uppdraget såsom det formulerades av regeringen dimensionerades inte utifrån de nya behov som uppstått och syftade heller inte till att lösa de utmaningar som Sveriges kommuner nu står inför.

Bidra till samordning av statliga insatser kring att förebygga psykisk ohälsa hos unga

Att ha god psykisk hälsa är en mycket central faktor för att unga ska kunna ha makt över sitt liv, etablera sig i arbets- och samhällslivet, samt kunna delta i meningsfulla och utvecklande aktiviteter på sin fritid. En mängd aktiviteter med fokus på barn och ungdomar har initierats inom regeringens strategi inom området psykisk hälsa 2016–2020. Huvudaktörer är SKL, Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen. Uppdraget som Skolverket och Socialstyrelsen har avseende Tidiga Samordnade Insatser (TSI) är särskilt relevant. Även forskningsråden och Myndigheten för delaktighet har tidigare fått viktiga regeringsuppdrag inom området.

Det som hittills saknas är en tydligt förebyggande ansats i arbetet riktat till barn och unga, med ett integrerat ungdoms- genus- och hbtq-perspektiv. En viktig roll för MUCF är att stärka ungdomsperspektivet i det samlade arbetet kring ungas psykiska hälsa.

MUCF föreslår att regeringen ger myndigheten, Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen, Forte och Statens beredning för medicinsk och social utvärdering i uppdrag att utveckla ett långsiktigt samarbete med syftet att bidra till samordning och genomförande av de pågående uppdragen kring ungas psykiska hälsa. Samarbetet bör även inkludera SKL och relevanta aktörer från civilsamhället.

Det är viktigt att insatserna riktade till att främja ungas psykiska hälsa utgår ifrån befintlig kunskap och därutöver har ett ungdomsperspektiv och därmed tar hänsyn till den mångfald som finns hos unga och den vidd av psykiska hälsoproblem som finns.

MUCF föreslår att regeringen ger myndigheten i uppdrag att, tillsammans med Folkhälsomyndigheten, Forte och Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, främja framtagande och spridning av evidensbaserade metoder som kan förebygga psykisk ohälsa bland unga.

En viktig utgångspunkt är de faktorer som forskningen har identifierat som möjliga orsaker till psykisk ohälsa hos unga. MUCF vill särskilt understryka vikten av en bred ansats när det gäller uppdrag som rör både samverkan, spridning av kunskap och främjandet av trygga miljöer i ungas vardag.

Bättre samordning av tidiga insatser riktade till unga med psykisk ohälsa

MUCF fick under 2014 i uppdrag av Socialdepartementet att beskriva och om möjligt föreslå en eller flera modeller för hur samhällets stöd till unga med psykisk ohälsa som varken arbetar eller studerar kan förbättras (S2014/6311/FS). Slutrapporten (Modell för stöd till unga med psykisk ohälsa som varken arbetar eller studerar, 2015) visade bland annat att kommunerna efterfrågar en förbättrad samverkan, både mellan kommunerna och staten och mellan förvaltningar och verksamheter i kommunen som vänder sig till målgruppen. I studien finns exempel på att en fungerande samverkan skapar flexibilitet och förkortad väntetid mellan olika insatser. Därtill lyfte rapporten behovet av förebyggande arbete i skolan.

MUCF:s bedömning är att det är viktigt att följa upp den nationella tillsyn inom området som Inspektionen för vård och omsorg (IVO) genomför under 2019, utifrån de synpunkter som IVO har inkommit med avseende de stora utmaningarna för vården och omsorgen att samordna insatserna för barn och unga med psykisk ohälsa. MUCF bedömer också att det är viktigt att följa upp det treåriga uppdraget till Socialstyrelsen och Skolverket att genomföra ett utvecklingsarbete för tidiga och samordnade insatser för barn och unga (U2017/01236/GV) för att möta det växande behovet av stöd och vård för unga som lider av psykisk ohälsa.

Stöd till det civila samhällets organisationer som vänder sig till unga med psykiska hälsoproblem

Ungas självupplevda psykiska ohälsa ökar och många aktörer är involverade i arbetet. MUCF har sett att många organisationer arbetar med olika stödformer till unga och att dessa stödformer är både efterfrågade och uppskattade bland unga.

Analyserna i rapporten När livet känns fel (2015) och i Nordens välfärdscenters projekt Unga in i Norden (2016) visade att verksamheter hos det civila samhället ger kvalificerat och efterfrågat stöd åt olika grupper av unga som lider av psykisk ohälsa. Men dialogen med det civila samhällets representanter visade också att samverkan mellan det offentliga och det civila samhället inte alltid fungerar optimalt och har en utvecklingspotential.

Kunskapen om civilsamhällets kompletterade roll i arbetet som syftar till att stärka ungas välmående behöver breddas och förstärkas. MUCF föreslår att arbetet omfattar två delar, där den ena delen avser att stärka kunskapen om det civila samhällets insatser och den andra delen avser att förstärka stödet till de organisationer som aktivt arbetar med ungas psykiska hälsa.

MUCF föreslår att regeringen ger myndigheten i samarbete med Folkhälsomyndigheten och Statens beredning för medicinsk och social utvärdering i uppdrag att kartlägga det civila samhällets arbete med olika stödformer riktade till unga som upplever psykisk ohälsa, samt att utvärdera metoder som avser att stärka ungas välmående och därtill identifiera sätt hur det offentliga kan underlätta det arbete som det civila samhällets organisationer gör.

MUCF föreslår en kartläggning av civilsamhällets organisationer som arbetar med olika stödformer riktade till unga som upplever psykisk ohälsa. Ungdomsvänliga och innovativa organisationsformer bör identifieras och deras metodarbete utvärderas. Kunskap på nordisk nivå bör beaktas, i Danmark finns många så kallade hybrida (samhandling mellan civilsamhälle, offentlig sektor och ibland privat) organisationer, till exempel Headspace.

Baserat på kartläggningen föreslår MUCF att myndigheten får ett uppdrag att fördela projektmedel till civilsamhällesorganisationer som arbetar med att stärka ungas välmående.

Ungdomspolitikens genomförande

Enligt regeringens *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande* (prop. 2013/14:191), bör alla statliga beslut och insatser som berör ungdomar mellan 13 och 25 år ha ett ungdomsperspektiv med utgångspunkt i ungdomars rätt att komma i åtnjutande av de mänskliga rättigheterna så som de uttrycks i grundlagarna och i Sveriges konventionsåtaganden på området. Ett ungdomsperspektiv innebär vidare att ungdomar bör betraktas som en mångfald individer, stödjäs att bli självständiga, och ha möjlighet att vara delaktiga och ha inflytande.

Utöka ungdomspolitikens målgrupp till unga upp till 29 år

EU:s ungdomsstrategi omfattar unga i åldrarna 16 till 29 år. Ungdomsutbyten inom Erasmus+ vänder sig till unga mellan 13 och 30 år, och deltagandet i Europeiska Solidaritetskåren är öppet för dem mellan 18 och 30 år. MUCF föreslår att den övre åldersgränsen i den svenska ungdomspolitikens målgrupp harmoniseras med EU:s och därmed höjs till 29 år.

Att höja målgruppsåldern för unga i Sverige stämmer också överens med den vardag som många unga lever i idag där det tar längre tid att bli självständig, speciellt när det kommer till etableringen på arbetsmarknaden och boende.

MUCF föreslår att målgruppen för ungdomspolitikens ändras till 13–29 år.

Ett ytterligare argument för en ändring av den övre gränsen från 25 till 29 år, utöver en harmonisering av den övre gränsen med EU:s ungdomsstrategi, är att det skulle förenkla uppföljningen av ungdomspolitikens. Sveriges officiella statistik är i regel indelad i kategorierna 15–19 år (i enkätundersökningar 16–19 år), 20–24 år och 25–29 år. Det gör det svårt att systematiskt följa upp ungas levnadsvillkor för åldersspannet 13–25 år.

Förstärk arbetet med ett rättighetsbaserat ungdomsperspektiv

Enligt *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande* (prop. 2013/14:191), förstärks arbetet för att främja ungdomars levnadsvillkor genom att alla statliga beslut och insatser som berör ungdomar bör ha ett ungdomsperspektiv.

MUCF:s bedömning av utvecklingen är att den sektorsövergripande ansatsen inom ungdomspolitiken bör stärkas för att det övergripande målet att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande i samhället ska kunna nås.

MUCF:s analys av utvecklingen av ungas levnadsvillkor under åren 2014–2019 visar så omfattande ojämlikheter att det krävs insatser från flera ansvariga aktörer för att vända trenden. Analysen har pekat på betydande skillnader i ungas villkor inom områden som utbildning, arbete, hälsa, trygghet och fritid. Myndigheten bedömer att det behövs insatser riktade mot unga inom flera sektorer, och att dessa insatser bör utformas utifrån den kunskap som har tagits fram och som visar hur ungas möjligheter varierar bland annat utifrån diskrimineringsgrunderna, familjebakgrund och var i landet individen bor.

Det är också viktigt att stärka det rättighetsbaserade ungdomsperspektivet i det ungdomspolitiska arbetet när Barnkonventionen blir lag. Den tydliga styrmodellen genom lagstiftning kommer att resultera i en ökad uppmärksamhet på barns rättigheter. Men ungdomspolitiken har en mycket viktig uppgift i att bevaka rättigheterna för och kartlägga behovet av samhällsstöd i gruppen 18–25 år.

Det är av särskild vikt att försäkra goda levnadsvillkor för de unga som saknar ett fungerande vuxenstöd, däribland de som har varit placerade i familjehem eller i särskilda ungdomshem. Det är också viktigt att myndigheter och andra aktörer i arbetet med Barnkonventionens artikel 12 skapar arbetssätt som också inkluderar unga vuxna, och beaktar deras rätt till makten att forma sina liv och att ha inflytande över samhällsutvecklingen.

MUCF:s bedömning är att fler myndigheter får i uppdrag att stärka det sektorsövergripande arbetet inom ungdomspolitiken.

Uppdraget till utvalda statliga myndigheter att arbeta med rättighetsbaserat ungdomsperspektiv kan genomföras på ett liknande sätt som arbetet med de hbtq-strategiska myndigheterna där MUCF är en samordnad part.

Den sektorsövergripande ansatsen i ungdomspolitiken bör förtydligas så de myndigheter vars verksamheter bidrar till det sektorövergripande arbetet också känner till att deras insatser bidrar till det ungdomspolitiska målet, samt att de mer systematiskt återrapporterar resultat och effekter av sina insatser till regeringen. Det kan till exempel ske genom ett tillägg i utvalda myndigheters regleringsbrev/instruktion om delar av verksamheten även ingår i regeringens ungdomspolitik och att myndighetens insatser därför ska utformas utifrån ett rättighetsbaserat ungdomsperspektiv.

Utvärdera det nuvarande uppföljningssystemet

Den etablerade modellen för uppföljning och analys av ungdomars levnadsvillkor, attityder och värderingar bygger på insamling av indikatorer om ungdomars levnadsvillkor, årliga fördjupade analyser inom olika sakområden och återkommande studier om ungdomars attityder och värderingar. Modellen har inte setts över sedan den fastställdes i *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande* (prop. 2013/14:191).

MUCF föreslår att modellen hur ungas levnadsvillkor utvecklas i relation till det ungdomspolitiska målet ses över.

Frågor som är särskilt relevanta att följa upp är hur resultat och effekter av regeringens samlade insatser bättre kan följas upp, om unga har likvärdiga levnadsvillkor oavsett var i landet de bor samt om samhällets insatser förmår kompensera olikheter i ungas levnadsvillkor som beror på familjebakgrund eller diskrimineringsgrunder.

Förstärkt stöd till det ungdomspolitiska arbetet på lokal nivå

Enligt den ungdomspolitiska propositionen kan inte ungdomspolitiken begränsas till statliga beslut och insatser utan bör beaktas i all offentlig verksamhet som berör ungdomar eftersom ungdomars levnadsvillkor avgörs på flera nivåer i samhället. Ungdomspolitiken berör således kommunal, regional, nationell och EU-nivå *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande* (prop. 2013/14:191).

Kommuner och regioner är betydelsefulla ungdomspolitiska aktörer eftersom en stor del av ansvaret för att genomföra insatser som påverkar ungars vardag och framtid vilar hos dem. Ungdomspolitiken i kommunerna utgår från den enskilda kommunens egna perspektiv och förutsättningar. Att kommunerna ansvarar för verksamhetens genomförande innebär dock inte att den nationella ungdomspolitiken inte omfattar ungars villkor på lokal nivå. Tvärtom omfattar den nationella ungdomspolitiken inriktning och mål villkoren för alla ungdomar. Detta gäller även i frågor som kommunerna beslutar om.

Den nationella ungdomspolitiken har också ett övergripande ansvar för ungdomars möjligheter att utvecklas under jämlika och rättvisa villkor, oavsett i vilken kommun eller var i landet en ung person bor. Det är därför avgörande för ungdomspolitiken genomslag att de nationella målen och prioriteringarna ses som relevanta och efterföljs i kommunerna (prop. 2013/14:191, s.32).

MUCF föreslår ett statsbidrag till länsstyrelser som är öronmärkt i syfte att utveckla och stödja ett arbetssätt som inkluderar ett rättighetsbaserat ungdomsperspektiv i kommuner.

Det ungdomspolitiska arbetet som regioner och kommuner har huvudansvaret för behöver förstärkas. Ett öronmärkt bidrag kan exempelvis riktas till resurser i form av personal i regionen som arbetar som ungdomssamordnare. Med regionala ungdomssamordnare skulle MUCF:s uppgift att bidra till samordning av statliga insatser bli betydligt enklare att genomföra. Därtill behöver befintliga barn- och ungdomsstrategier i kommuner och regioner kunskaps- och metodstöd i sitt arbete med att utveckla det rättighetsbaserade barn- och ungdomsperspektivet.

Referenser

Barnombudsmannen 2015. *Välkommen till verkligheten. Barn och unga om samhällets stöd vid kränkningar och trakasserier i skolan. BO:s årsrapport 2015.*

Barnombudsmannen, 2016. *Respekt. Barn med funktionsnedsättning om samhällets stöd. BO:s Årsrapport 2016.*

Barnombudsmannen, 2018. *Utanförskap, våld och kärlek till orten. Barns röster om att växa upp i utsatta kommuner och förorter. BO:s Årsrapport 2018.*

Barnombudsmannen, 2019. *Vem bryr sig när samhället blir förälder. Barns röster om att växa upp i den sociala barnvården – BO:s Årsrapport 2019.*

Forte, 2018 *Ungdomars och unga vuxnas levnadsvillkor i Sverige. Forskningsrådet för hälsa och arbetsliv 2018.*

Inspektionen för vård och omsorg, 2018. *Kortversion av förstudierapporten: Barn och unga som riskerar att drabbas av bristande samordning och osammanhängande vård- och omsorgskedja.*

Jämställdhetsmyndigheten och Myndigheten för delaktighet, 2019. *Ekonomisk jämställdhet för kvinnor med funktionsnedsättning).*

Myndigheten för kulturanalys, 2017. *Barn och ungas kulturaktiviteter.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2014. *Fokus 14. Ungas fritid och organisering.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2015. *Fokus 15. Ungas sexuella och reproduktiva rättigheter.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2015. *Modell för stöd till unga med psykisk ohälsa som varken arbetar eller studerar.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2015. *När livet känns fel. Ungas upplevelser kring psykisk ohälsa.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2016. *Fokus 16, del 1. Kartläggning av etableringsuppdraget.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2016. *Kartläggning av öppna fritidsverksamheter.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2017. *Aktivitet okänd.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2017. *Det stora steget.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2017. Fokus 17, del 1. *Ungas etablering.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2017. Fokus 17, del 2. *Unga med funktionsnedsättning.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2017. Fokus 17, del 2. *Unga möter unga.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2017. Fokus 17, del 3. *Unga hbtq-personer.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2017. *Hinder och möjligheter.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2017. *Nya nyanser av UVAS.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2017. *Ung idag 2017.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2018. *Breda normen. Unga hbtq-personers röster.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2018. *Fokus 18. Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2018. *Från skola till arbete. Fördjupad analys av ungas övergång mellan skola och arbetsliv.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2018. *Utbildning som stödjande miljö för deltagare med högfungerande autism.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2018. *Vem gör vad? - myndigheters insatser för barn och unga.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2019. *En meningsfull fritid för alla unga.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2019. *Fokus 19. Det vore ju kul om de frågade nån gång. Ungas möjlighet till inflytande på lokal nivå.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2019. *Hitta vägen! Ung idag 2019.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2019. *Kompetens- och utvecklingsbehov i öppen fritidsverksamhet. Resultat av en nationell enkätundersökning år 2018.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2019. *Unga med attityd 2019, del 1. Samhällsfrågor och demokrati.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2019. *Unga med attityd 2019, del 2. Arbete och arbetsmarknad.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2019. *Unga med attityd 2019, del 3. Hälsa, fritid och framtid.*

Nordens välfärdscenter, 2016. *Policyrekommendationer: Unga in i Norden – psykisk hälsa, arbete, utbildning.*

Rapport från riksdagen 2017/18:RFR2. *Vägen till arbete för unga med funktionsnedsättning – en uppföljning och utvärdering.*

Regeringens proposition 2013/14:191. *Med fokus på unga - en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande.*

SCB, 2019. *Genomförandet av Agenda 2030.*

Skolverket, 2011.

Statskontoret, 2019. *Utvärdering av strategin för unga som varken arbetar eller studerar. Slutrapport (2019:12).*

Utbildningsdepartementet, 2015. *Vägar framåt – strategi för unga som varken arbetar eller studerar.*

Bilaga 1 Regeringsuppdraget



Regeringen ⁶

Regeringsbeslut

6

2019-05-29
Ku2019//01066/CSM (delvis)
Ku2019/01170/CSM

Kulturdepartementet

Myndigheten för ungdoms- och
civilsamhällesfrågor

Box 206

351 05 Växjö

Uppdrag till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor att inkomma med analyser till regeringens ungdomspolitik

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor att inkomma med analyser som kan bidra till utvecklingen av regeringens ungdomspolitik.

Myndigheten ska analysera målgruppen ungdomar i åldern 13–25 år med utgångspunkt från målet om att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och delaktighet i samhället. Analyserna ska genomgående ha ett jämställdhetsperspektiv. Myndigheten ska göra en egen bedömning om vilken eller vilka delar av målet och målgruppen som berör myndighetens verksamhetsområde. Myndigheten ska samverka med Barnombudsmannen och Statens kulturråd.

Analysen kommer att utgöra underlag för en kommande skrivelse till riksdagen och ett nytt handlingsprogram för ungdomspolitiken. Analyserna ska även bidra till Sveriges genomförande av Europeiska unionens ungdomsstrategi.

Myndigheten ska lämna en skriftlig redovisning senast den 30 november 2019 till Regeringskansliet (Kulturdepartementet).

Bakgrund

Ungdomspolitisk skrivelse och Europeiska unionens ungdomsstrategi

En ungdomspolitisk proposition eller skrivelse har redovisats till riksdagen vid fem tillfällen med ungefär fem års mellanrum. Det senaste tillfället var

när riksdagen 2014 beslutade enligt förslagen i regeringens proposition Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande (prop. 2013/14:191, bet. 2013/14:KrU9, rskr. 2013/14:354). Beslutet innebar ett nytt mål för ungdomspolitiken. Målet för alla statliga beslut och insatser som berör ungdomar mellan 13 och 25 år är att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Vidare innebar beslutet att ungdomspolitiken ska vara sektorsövergripande och behandla frågor om ungdomars villkor inom områden som utbildning, arbete, försörjning, bostad, hälsa, inflytande, kultur och fritid. Dessutom innefattade propositionen ett handlingsprogram för perioden 2014–2017.

I propositionen Med fokus på Unga (prop. 2013/14:191) bedömde regeringen att en samlad redovisning av utvecklingen i relation till målet för ungdomspolitiken bör lämnas till riksdagen med några års mellanrum. Det behövs därför en ny skrivelse till riksdagen och ett nytt handlingsprogram för ungdomspolitiken. Som underlag till arbetet med den kommande skrivelsen behövs analyser utifrån flera perspektiv som belyser ungdomars levnadsvillkor, inom områden som exempelvis; utbildning, arbete, försörjning, bostad, hälsa, inflytande, kultur och fritid.

Europeiska unionens ungdomspolitiska strategi

Sedan 2002 finns ett särskilt ungdomspolitiskt ramverk inom Europeiska unionen, grundat på principerna om aktivt deltagande och lika tillgångar till möjligheter. Samarbetet bedrivs i samverkan med andra politikområden med fokus på unga kvinnor och män, såsom utbildning och sysselsättning. Kommissionen presenterade den 22 maj 2018 ett meddelande om förslag till Europeiska unionens nya ungdomsstrategi för 2019–2027. Ungdomsstrategin antogs vid rådsmötet den 26 november 2018 i form av en resolution. Ungdomsstrategin syftar huvudsakligen till att ge unga kvinnor och män mer makt över sina egna liv, uppmuntra ungdomar till att vara aktiva medborgare, bidra till att förebygga socialt utanförskap bland ungdomar och till att de politiska besluten påverkar ungdomar i en mer positiv riktning. De verktyg som föreslås för att nå detta är bl.a. en kartläggning av Europeiska unionens satsningar på ungdomar och en ny och mer inkluderande ungdomsdialog. Inom ramen för den europeiska ungdomsstrategin ska nationella dokument (Framtida nationella aktivitetsplaner) visa på vilka insatser och aktiviteter som respektive medlemsstat avser prioritera de kommande åren. De nationella dokumenten

ska även tydliggöra hur medlemsstaterna avser genomföra den europeiska ungdomsstrategin nationellt. För genomförandet av Europeiska unionens ungdomsstrategi utgör myndigheternas analyser ett viktigt underlag.

På regeringens vägnar

Amanda Lind

Maria Götherström

Kopia till

Barnombudsmannen

Boverket

Folkhälsomyndigheten

Statens institutionsstyrelse

Statens kulturråd

Bilaga 2 Kulturrådets bidrag till MUCF:s analys

Ungas kultur- och medievanor

Ett av kulturpolitikens främjandemål är att särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur och kan ses som ett sätt (av flera) att uppnå de kulturpolitiska målen.⁶

Enligt FN:s barnkonvention (som avser barn och unga upp till 18 år) paragraf 31 har barn ”rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet. Konventionsstaterna ska respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och ska uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter till kulturell och konstnärlig verksamhet samt till rekreation och fritidsverksamhet.”

I den senaste kulturpolitiska propositionen (2009/10:3. Tid för kultur) förklaras betydelsen av kultur för barn och unga så här:

”Genom att uppleva kultur och ägna sig åt eget skapande kan barn och unga behålla och utveckla sin fantasi och sitt självständiga tänkande. Kulturella aktiviteter ger barn och ungdomar utrymme att utbyta tankar och använda sin kreativitet i gemenskap med andra. Att lära känna kulturarvet och förstå historiska sammanhang stärker barns och ungas identitet och ger perspektiv på tillvaron.”

”De som i unga år upplever och skapar kultur bygger en grund för att även senare i livet kunna tänka i nya banor. Att som ung ha tillgång till och kunna använda sig av sin kreativitet och sina kulturella uttryckssätt är därför av stor betydelse även ur ett samhällsperspektiv.”

Utifrån resonemanget i propositionen skulle en slutledning vara att kulturaktiviteter i barns och ungas liv därför även skulle kunna bidra till goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och till inflytande över samhällsutvecklingen, dvs. det som är de statliga målen för ungdomspolitiken.

Barn och ungas kultur drivs främst av lust och glädje.⁷ Men vad innefattar då begreppet barn och ungas kultur? För att förstå detta behöver kulturbegreppet ges en vidare betydelse. Det innehåller såväl traditionell kultur som mer samtida kulturyttringar, både konsumtion och eget skapande. Exempel på lite ”nyare” kulturyttringar som kan inkluderas i de ungas livsvärld och vardag är digitalt musikskapande, cosplay, makerrörelsen och dataspelning. Ungdomspolitikens målgrupp är personer i åldrarna 13–25 år och här presenteras ett urval av resultat från olika undersökningar där målgruppen helt eller delvis ingår.

⁶ Prop. 2009/10:3. Tid för kultur.

⁷ Making culture. Children’s and young people’s leisure cultures. Editor: Anna Sparrman. Kulturanalys Norden. Nordisk kulturfakta 2019.

Kultur- och medievanor

Det är känt sedan länge att kulturdeltagandet (enligt bland annat SOM-institutets undersökningar av den vuxna befolkningen 16 – 85 år⁸) skiljer sig mellan grupper beroende på ålder, kön och socioekonomiska faktorer som utbildning och inkomst. Även geografiska skillnader finns då förutsättningarna för tillgång till kulturutbud och möjligheterna att utöva olika typer av kultur varierar. Kulturdeltagande som är beroende av någon inrättning som teater, opera och bio med mera är vanligare i storstäderna och tätorterna än på landsbygden och i mindre tätorter. Aktiviteter som inte kräver någon speciell inrättning eller deltagande i studiecirkel uppvisar inga skillnader som kan hänvisas till geografi.

Bland unga i åldrarna 16–29 år är kulturdeltagandet på fritiden högt och vissa aktiviteter är vanligare än bland de äldre åldersgrupperna. Exempel på aktiviteter som unga 16–29 år deltar oftare i än de äldre är kulturaktiviteter som har en mer populärkulturell prägel som till exempel gå på bio, gå på rockkonsert/popkonsert, dansa och spela datorspel/tv-spel.⁹ En mycket omfattande undersökning av barns och ungas kulturaktiviteter genomfördes år 2017 av Myndigheten för kulturanalys i grundskolans årskurser 5 och 8 och gymnasiet årskurs 2.¹⁰

Resultaten av den undersökningen visar bland annat att den vanligaste besöksaktiviteten bland elever i årkurs 8 och gymnasiet årskurs 2 var att gå på bio. När det gäller det egna kulturutövandet var bland de vanligaste aktiviteterna att måla/rita, filma, sjunga på egen hand och spela musikinstrument.

Tabell 1. Besöksaktiviteter 2017. Andel som besökt något av nedanstående minst någon gång under de senaste sex månaderna. Besöken avser både under skoltid och på fritiden.

Aktivitet	Årskurs 8 (vanligen 13–14 år)	Gymnasiet årskurs 2 (vanligen 16–17 år)
Bio	83	84
Museum	38	35
Teater eller musikal	41	37
Dansföreställning	29	23
Konsert	31	34
Konstutställning	23	22

Källa: Myndigheten för kulturanalys, 2017.

⁸ Kulturvanor. Kulturfakta 2017:2. Myndigheten för kulturanalys, 2017; Kulturvanor i Sverige 1989–2018. Kulturfakta 2019:2. Myndigheten för kulturanalys, 2019.

⁹ Kulturvanor. Kulturfakta 2017:2. Myndigheten för kulturanalys, 2017.

Kulturvanor i Sverige 1989–2018. Kulturfakta 2019:2. Myndigheten för kulturanalys, 2019.

¹⁰ Barns och ungas kulturaktiviteter. Kulturfakta 2017:5. Myndigheten för kulturanalys, 2017.

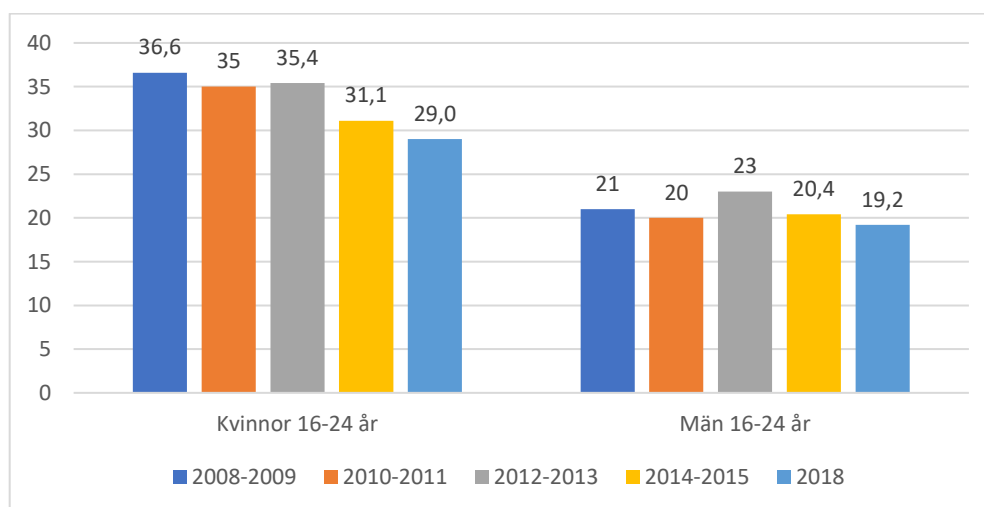
Tabell 2. Eget kulturutövande på fritiden, 2017. Andel som utövat en aktivitet minst någon gång under de senaste sex månaderna.

Aktivitet	Årskurs 8 (vanligen 13–14 år)	Gymnasiet årskurs 2 (vanligen 16–17 år)
Målat eller ritat	73	63
Filma	69	64
Sjungit eller rappat ensam	68	70
Skapat med dator/surfplatta	56	47
Spelat musikinstrument	53	42
Skapat med trä eller metall	29	17
Sjungit eller rappat med andra	25	26
Skrivit/skapat egen musik	25	23
Sytt, stickat, virkat, textilarbete	24	13
Skriva egna berättelser, sagor eller dikter	23	22
Övat dans/deltagit i dansuppvisning	23	20
Spelat teater eller musikal	9	9
Målat graffiti eller gatukonst	9	8
Skapat smycken	9	6

Källa: Myndigheten för kulturanalys, 2017.

Undersökningar av befolkningens kulturvanor på en övergripande nivå, genomförs regelbundet av Statistiska centralbyrån inom undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/Silc). Här kan kulturvanor såsom bokläsning på fritiden följas över tid i åldersgruppen 16–24 år och det framgår att bokläsning är vanligare bland unga kvinnor än bland unga män. Bland de unga kvinnorna var det knappt 30 procent som läser böcker varje vecka och bland de unga männen var motsvarande andel kring 20 procent. Trenden under de senaste tio åren visar på en minskande andel som läser böcker bland unga kvinnor medan ingen större skillnad över tid kan ses bland de unga männen.

Figur 1. Bokläsning på fritiden minst varje vecka hos befolkningen 16–24 år uppdelat på kön, 2008/2009–2018. Andel i procent. Exklusive boklyssnande.



Källa: Statistiska centralbyrån 2019. Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC).

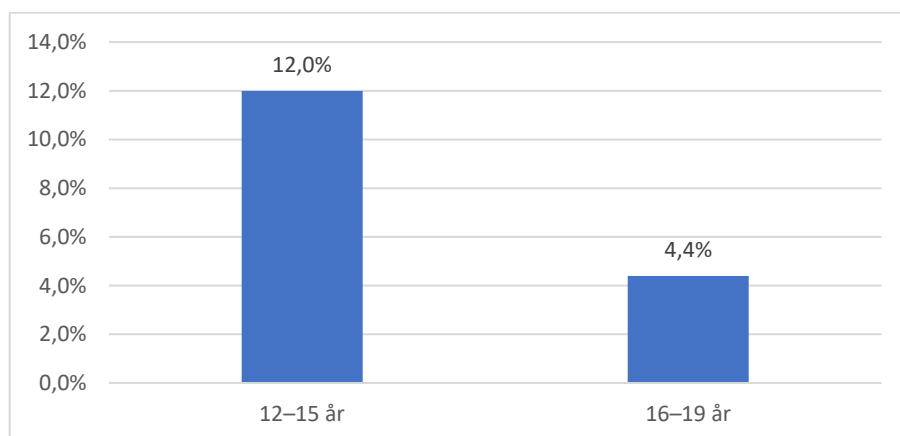
En minskande trend av bokläsning hos unga ses också i MUCF:s ungdomsenkät.¹¹ Bokläsning varje vecka minskar hos både unga kvinnor och män (16–25 år) hela perioden 2007–2015.

Kommunal kulturskola

I Kulturrådets nya statistik om den kommunala kulturskolan kan vi se hur stora andelar i olika åldersgrupper som deltar i kulturskolans frivilliga verksamhet.¹² Kulturskola finns i 285 av landets 290 kommuner. Den största gruppen i kulturskolan var barn 9–11 år där 18 procent av målgruppen deltagit i kulturskolan. Därefter kommer barn 12–15 år där 12 procent deltagit och i gruppen 16–19 år drygt fyra procent. Av alla barn i kulturskolan är 58 procent flickor. Andelen flickor är som störst i de yngre åldersgrupperna och minskar med stigande ålder.

Bland unga 6–19 år i kulturskolan hade 78 procent minst en förälder/vårdnadshavare med eftergymnasial utbildning. Motsvarande andel i riket var 59 procent. Det är alltså en överrepresentation av barn och unga med föräldrar med längre utbildning i kulturskolan. Det är även en underrepresentation bland kulturskolans deltagare för nyinvandrade (upp till 4 år i landet), utlandsfödda och barn med utländsk bakgrund. Skillnaderna minskade tydligt med den tid som personerna varit i landet. Bland kulturskoleelever hade 18 procent utländsk bakgrund. Motsvarande andel i befolkningen var 27 procent.

Figur 2. Andelen som deltagit i kommunal kulturskola 2018. Åldersgrupperna 12–15 år och 16–19 år.



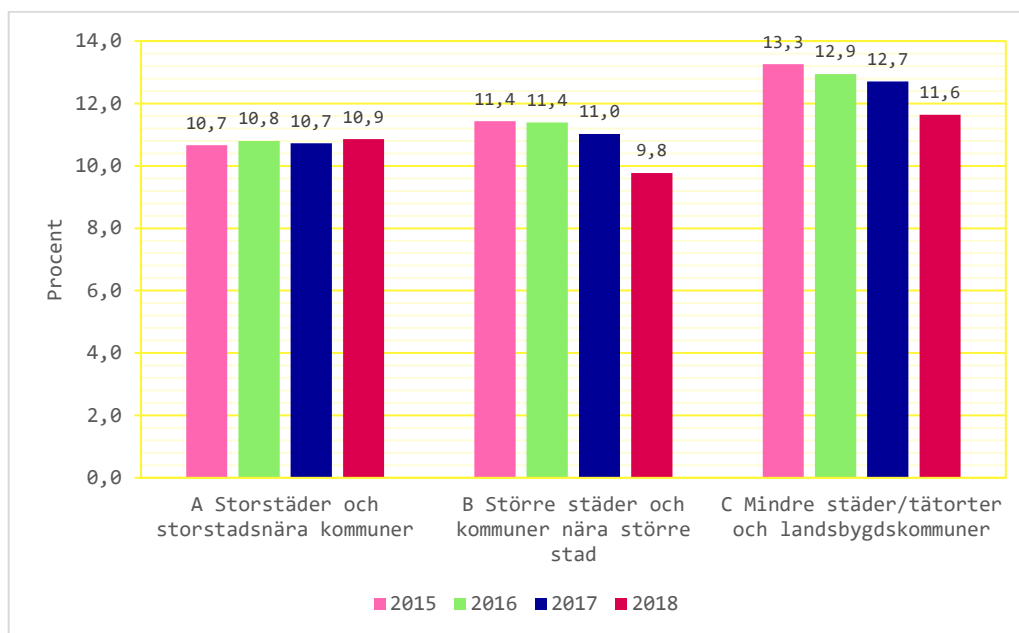
Källa: Kulturrådet, 2019.

Andelen i kulturskolan skiljer sig något mellan olika kommuntyper (Sveriges Kommuner och Landstings kommungruppsindelning). Storstäder och storstadsnära kommuner (grupp A) har en något lägre andel som deltar i kulturskolan jämfört med de övriga två kommungrupperna B (större städer och kommuner nära större stad) och C (mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner). I kommungrupp C var deltagandet som störst. Trenden tycks dock gå mot att skillnaderna utjämnas mellan dessa tre kommungrupper. En förklaring till att andelen är lägre i storstäder (grupp A) kan bero på att utbudet av annan kulturskoleliknande verksamhet är större än i de minsta kommunerna på exempelvis landsbygden.

¹¹ Ung idag. www.ungidag.se. Myndigheten för civilsamhälles- och ungdomsfrågor, ungdomsenkäten.

¹² Kulturskolan i siffror. En sammanfattning av tillgänglig statistik från 1997–2018. Kulturrådet, 2019.

Figur 3. Andelen barn och unga 6–19 år i kulturskolan i olika kommuntyper, 2015–2018.



Källa: Kulturrådet, 2019.

Studieförbundsverksamhet

Deltagandet i folkbildningsverksamhet bland unga är stort och närmare hälften av den verksamheten utgörs av kulturaktiviteter.

De tio studieförbunden i Sverige arrangerar studiecirklar med lägsta ålder från 13 år och annan folkbildande verksamhet där lägsta åldern är 6 år.¹³ De står för en omfattande bildnings- och kulturverksamhet i samhället. Kulturaktiviteterna inom studieförbundens verksamhet är omfattande och sträcker sig över ett brett utbud av ämnen. Olika kulturämnen står för närmare hälften verksamheten inom studiecirkelarna där musik, dans och dramatik är det mest omfattande. Därtill finns konsthantverk, bild och formkonst, medieproduktion och formgivning bland kulturutbudet.¹⁴ Under 2017 hade 10 procent av gruppen 13–19 år och 8 procent av gruppen 20–24 år deltagit i studiecirkel eller annan folkbildande verksamhet. Dessa andelar låg på ungefär samma nivå 2015 och 2016.

Tabell 3. Deltagande i studieförbundsverksamhet (studiecirkel eller annan folkbildande verksamhet) 2017

	Åldersgrupp	2015	2016	2017
Deltagare totalt antal	13–19 år	75 498	82 475	81 390
	20–24 år	50 233	50 335	49 165
Andel av befolkningen, procent	13–19 år	10,1	10,7	10,3
	20–24 år	7,9	8,2	8,3

Källa: Folkbildningsrådet, 2018.

¹³ Folkbildningsrådet årsredovisning 2018.

¹⁴ Kulturen i siffror 2018. Kort om kultur 2018:1. Myndigheten för kulturanalys 2018.

Medier – möjligheter och risker

Den teknologiska utvecklingen har lett till framväxandet av olika former av medier och inte minst digitala medier. De nya medierna har möjliggjort en ökad tillgång till kulturutbud och kulturkonsumtion såväl som eget skapande och till utökade kontaktnät mellan människor. I den digitala världen växer även nya kulturformer fram. Möjligheterna är stora i och med den ökade tillgängligheten till både skapande och deltagande. Dock har denna ”nya” medievärld också fört med sig risker och potentiellt negativa effekter.¹⁵ Det är en av anledningarna till att det blir allt viktigare med medie- och informationskompetens. Statens medieråd med flera myndigheter har i uppdrag att förmedla sådan kunskap i samhället och även till unga.¹⁶

Medieanvändningen undersöks av Nordicom i Mediebarometern. Resultatet för unga redovisas för åldersgrupperna 9–14 år och 15–24 år. I denna grupp är medieanvändningen hög. Till exempel använder omkring 70–80 procent eller mer, dagligen sociala medier, lyssnar på musik eller tittar på television.

Från medierådets undersökning Ungar och medier framgår att i stort sett samtliga unga i åldrarna 12–18 år numera har (år 2018) en egen smart mobil.¹⁷ Även om medieanvändningen totalt sett är hög har vissa aktiviteter sjunkit sedan 2012 såsom det dagliga tittande på film, tv-program, läsning av tidningar och böcker. Andelen högkonsumenter, dvs. att använda ett medium mer än tre timmar per dag överstiger nu mer än hälften av gruppen redan från 13 år. Medieanvändningen har blivit det nya normala från tidiga tonåren och är alltmer en integrerad del av barnens vardag, i allt yngre år.

De unga i undersökningen (9–18 år) tillmäter etablerade medier såsom Sveriges Television och TV4 högst trovärdighet. Undersökningen visar också att spelandet bland pojkar minskar medan det fortsatt är en stark könssegregation, pojkar spelar mer än flickor och de spelar olika sorters spel. Användningen av sociala medier är som tidigare nämnts hög vilket också innebär att risken för utsatthet är hög. Andelarna som utsatts på internet har ökat något 2018 jämfört med 2016. Den tid som de unga ägnar åt medier framstår enligt de själva som problematisk i flera avseenden. Den kommer lätt i vägen för annat som de egentligen borde eller vill göra.

Tabell 4. Andel av befolkningen 9–14 år respektive 15–24 år som använder olika medier en genomsnittlig dag 2018 (%). Användningen avser mediets totala räckvidd oavsett plattform.

Medium	9–14 år	15–24 år
Sociala medier	84	95
Inspelad musik	68	85
Television (strömmad och vanlig tv)	87	78
Videoklipp	57	56
Radio (t. ex. radio apparat, online, podcast)	39	43
Dataspel (inklusive onlinespel)	72	41
Bok (tryckt bok, ljudbok och E-bok)	61	38
Film totalt (tablålagd tv, inspelad tv, online och bio)	34	37
Dagstidning (morgon- och kvällstidning)	15	24
Tidskrift (vecko-/månadstidning och special-/facktidning)	14	14

Källa: Nordicom-Sveriges Mediebarometer 2018.

¹⁵ Ungas anmälningar av hat och hot på sociala medier. Statens medieråd 2019.

¹⁶ Ku 2018:04 Nationell satsning på medie- och informationskunnighet och det demokratiska samtalet

¹⁷ Ungar och medier 2019. Statens medieråd.

Tillgång till offentliga kulturinstitutioner och statliga kulturbidrag

Enligt skollagen (2010:800) och bibliotekslagen (2013:801) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek. Kungliga bibliotekets statistik för 2018 visar att av Sveriges 290 kommuner hade 204 kommuner skolbibliotek med minst halvtidsbemanning. Det antal elever i grundskolan och gymnasiet som har tillgång till dessa bibliotek är 541 000 vilket motsvarar 37 procent av landets elever. Därtill kommer de elever som har tillgång till något av de 419 integrerade folk- och skolbibliotek som finns i kommunerna.

I 86 kommuner saknas enskilda skolbibliotek som har minst halvtidsbemanning per vecka. I 53 av dessa kommuner rapporterar folkbiblioteken att det finns integrerade folk- och skolbibliotek. 33 kommuner saknar således både halvtidsbemannade enskilda skolbibliotek och integrerade.¹⁸

Många museer har fri entré för barn och unga upp till 19 år och av de centrala museerna de har nästan samtliga detta.¹⁹ Av det totala antalet museibesök som gjordes i landet utgjordes nästan en tredjedel av besöken av barn och unga upp till 19 år.

Kulturrådet fördelar årligen drygt 2,5 miljarder kronor (2018) statliga medel inom ett stort antal bidragsformer. Verksamhet som riktar sig till barn och unga (upp till 18 år) är genomgående prioriterat och vissa bidrag är helt och håller riktat till barn och unga.

Andelen av de bidrag som beviljats 2018 som bedöms gå till verksamhet riktad mot barn och unga var 59 procent.²⁰ Statliga bidrag som helt är riktade till barn och unga är till exempel Skapande skola (2018: 190 miljoner kronor) och bidrag till kulturskolan (2018: 100 miljoner kronor).

Hinder att delta?

Tycker barn och unga att de kan delta i kulturaktiviteter så ofta de vill? Den frågan ställdes i Myndigheten för kulturanalys undersökning från 2017.²¹ Bland barn och unga i årskurs 8 och gymnasiet årskurs 2 uppgav 42 respektive 45 procent att de inte kunde det. De hinder som de upplevde var framförallt att de inte hade tid. Övriga hinder var att tiderna för kulturaktiviteterna inte passade, att det var för dyrt, att de hade svårt att ta sig till aktiviteterna eller att de var för långt bort. Det var också flera som uppgav att de inte hade någon att göra aktiviteterna tillsammans med.

¹⁸ Kungliga biblioteket, 2019.

¹⁹ Museer 2018. Kulturfakta 2019:1. Myndigheten för kulturanalys, 2019.

²⁰ Kulturrådets årsredovisning 2018. Statens kulturråd, 2019.

²¹ Barns och ungas kulturaktiviteter. Kulturfakta 2017:5. Myndigheten för kulturanalys, 2017.

Tabell 5. Andelen som uppgett olika hinder i respektive årskurs bland de som inte tycker att de kan hålla på med kulturaktiviteter så ofta som de vill, procent, 2017.

	Årskurs 8 (vanligen 13–14 år)	Gymnasiet årskurs 2 (vanligen 16–17 år)
Jag har inte tid	85	90
Tiderna passar inte	69	69
Det är för dyrt	47	66
Annat (t.ex. hälsoskäl, skolan)	29	28
Aktiviteterna är för långt bort	45	46
Svårt att ta sig till aktiviteter	46	45
Ingen att göra det med	41	38
Får inte föräldrarna	15	10
Dålig internettillgång	13	11
Funktionsnedsättning	10	8

Källa: Myndigheten för kulturanalys, 2017.

Skillnader mellan grupper

Tillgången till och deltagande i kulturaktiviteter skiljer sig åt mellan grupper av flera skäl. Skillnader kan förklaras av att utbudet varierar på olika platser, geografiska avstånd kan utgöra hinder, föräldrars/familjens påverkan och ekonomiska förutsättningar, samt kulturella normer i samhället och inom olika sociala grupper.²²

Ett mönster som framträder i samtliga undersökningar är att kulturdeltagandet generellt sett är högre bland flickor och unga kvinnor än bland pojkar och unga män. Den aktivitet som skiljer sig åt från detta mönster är dator- och tv-spelande som är vanligare bland pojkar. I Myndigheten för kulturanalys undersökning visades att även föräldrarnas utbildningslängd har en påverkan på de ungas kulturaktiviteter. Kulturdeltagandet är genomgående högre bland barn och unga med föräldrar med eftergymnasial utbildning än bland de med föräldrar med som högst gymnasial utbildning. Däremot fanns få skillnader i kulturaktiviteter mellan barn och unga med utländsk bakgrund och de med svensk bakgrund.

²² Making culture. Children's and young people's leisure cultures. Editor: Anna Sparrman. Kulturanalys Norden. Nordisk kulturfakta 2019.

Bilaga 3 Samråd med ungdomsorganisationer för nationella minoriteter

Judiska ungdomsförbundet

Judiska ungdomsförbundet (JUS) företräddes av Nina Tojzner, generalsekreterare.

Goda levnadsvillkor

Nina menar att hon inte tror att den judiska gruppen har ett särskilt behov kopplat till psykisk ohälsa, det skulle i så fall vara kopplat till att det fortfarande inte är helt accepterat med psykisk ohälsa i allmänhet. Nina tror att judiska ungdomar överlag mår ganska bra, gruppen har generellt goda socioekonomiska förutsättningar vilket påverkar det psykiska måendet. Det kan dock säkert finnas en stress i den ökande antisemitism och antisemitism som på olika sätt tar sig uttryck och påverka unga i vardagen, speciellt de som går i skolan. På vissa skolor kan det ibland förekomma ett hotfullt klimat. På arbetsplatser kan det säkert finnas de som väljer att inte visa sin judiska identitet, men hon tror inte det är samma klimat där som i skolan. Nina tycker samtidigt det är viktigt att förmedla att den judiska gruppen inte upplever ett utanförskap i samhället som en del andra grupper kan göra.

Makt över det egna livet och inflytande i samhället

Nina ser att det finns behov av att rikta insatser då det finns en kunskapsbrist i majoritetssamhället kring nationella minoriteter. Hon tror vidare att judiska ungdomar är ganska drivande och har en vilja att påverka och inte känner sig begränsade i detta.

Nina berättar att hon tycker att det är viktigt att politik och rättsväsende talar samma språk, något hon brukar framföra när hon möter politiker. Det går inte att säga att förintelsen inte ska få hända igen och låta detta bli tomma ord om det inte finns konsekvenser för enskilda handlingar. Man kan inte bara fördöma det som har hänt utan att tänka proaktivt på hur vi kan hindra en negativ utveckling av antisemitism i samhället. Exempelvis kan det handla om lärare som blir ifrågasatta när de undervisar om förintelsen och i andra fall lärare som inte vågar ta en diskussion med en elev i frågan.

Met Nouret

Met Nouret företräddes av Hanna Aili, ordförande och Emma Pettersson, kassör.

Goda levnadsvillkor

Emma menar att det finns mycket att göra när det gäller psykisk hälsa, men det har inte gjorts någon kartläggning av hur tordning mår specifikt, utan de ser snarare kopplingen mellan hälsa och glesbygd. Där saknas det också kunskap om hur unga på landsbygd eller glesbygd mår. Kopplat till detta kan man även se att det uppstår problem med tillgång till fritidsaktiviteter för ungdomar om det sker nedläggningar av skolor eller andra mötesplatser för ungdomar, som exempelvis skett i Pajala kommun.

Makt över egna livet och inflytande i samhället

Hanna återkommer till att tornedalingar är osynliga i majoritetssamhället. Upplever det som att ens erfarenheter inte räknas. Det skulle behövas ett synliggörande riktat mot meänkielitalande, men också norra Sverige överlag. Även inom gruppen finns det en kunskapsbrist, inte alla vet vilka rättigheter de har som nationell minoritet eller vad de kan göra. Gruppens osynlighet kan också påverka organisationernas möjlighet att öka sitt medlemsantal. Det som behöver göras är att lyfta tornedalingars historia jämte de andra minoriteternas historia, men att det samtidigt är en del av Sveriges historia och inte ett föremål för särintresse. Emma menar också att gruppens inflytande i samhället kan påverkas av att nationella minoriteter tenderar att klumpas ihop till en enhet trots att det är fem olika grupper med olika behov och förutsättningar. Hade gärna sett att det från offentligt håll fanns en tydligare målbild med minoritetspolitik och långsiktiga strategier som syftar till att stärka målgruppen och inte bara i form av att det finns bidrag att söka.

Romska organisationer

Romska organisationer företräddes av Allan Schwartz och Oscar Holtner – Roma Institutet, Stefano Kuzhikov – Romer i Europa, Erland Kaldaras – Romska Ungdomsförbundet och Gregor Kwieck – Romano Pasos Research Centre.

Goda levnadsvillkor

Alla representanter intygar att det finns en stor problematik med att romska ungdomar inte mår bra, varken fysiskt eller psykiskt.

Erland berättar att Romska ungdomsförbundet har varit initiativtagare till projekt för hälsofrämjande insatser för romer och de har sett att förändringar kan ske med små medel. Det kan till exempel handla om att ändra sin vardag genom att röra på sig mer vilket får positiva effekter för den psykiska hälsan. Många ungdomar är omedvetna om vad de kan göra, eller hur det ska gå till. De behöver någon som visar eller inspirerar. Han ser samtidigt att det inom gruppen finns ett intresse att bli medveten om sin hälsa och att hjälpa andra. Genom att rikta insatser till ungdomar blir det effekter även för föräldrarna eftersom ungdomarna kan påverka sina föräldrar och småsyskon med sin nyvunna kunskap.

Gregor tycker det är viktigt att skapa förebilder genom att ge exempel på personer som gjort förändringar i sina liv och förklara kopplingen mellan träning och kost och att inte bli sjuk. Han tycker däremot att det är viktigt att satsningar riktar sig till föräldrar eftersom det är föräldrarna som bestämmer och lagar maten som äts i hemmet.

Allan menar att när det gäller den romska gruppen finns det ofta en okunnighet när det kommer till psykisk ohälsa. Begreppet är skrämmande och många förknippar psykisk ohälsa med psykiska diagnoser, medicinering och psykologer. Det saknas kunskap om att psykisk ohälsa inte behöver ha en psykiatrisk orsak utan kan grunda sig på utanförskap, levnadsförhållanden och låg utbildning och att enkla insatser kan leda till en förbättrad psykisk hälsa. Han menar att det behövs skraddarsydda insatser med motivation med långsiktigt perspektiv för att förbättra gruppens psykiska hälsa.

Stefano håller med om att föräldrarnas roll är viktig och menar att det är viktigt att frågorna kring psykisk ohälsa adresseras av många aktörer och inte bara blir till kortvariga projekt om långsiktig förändring ska uppnås eftersom det är lätt att falla tillbaka till gamla strukturer eller mönster. Erland berättar att det finns projekt där man exempelvis delar ut

gymkort. När sedan projektet tar slut försvinner möjligheten att träna och individen får avbryta den förändring som inletts. Det saknas långsiktighet i insatserna.

På frågan om vilka parter som är viktiga för att uppnå en förändring för gruppen menar Allan att landstingets/regionernas inställning till romer behöver förbättras genom ökad kunskap. Det finns även svårigheter med att hitta de unga romer som behöver insatser eftersom de inte alltid är synliga. Svårt att veta hur detta ska lösas. Erland berättar att eftersom de har arbetat i flera år börjar nu kommunerna kontakta det romska ungdomsförbundet. Viktigt att komma ihåg att det dock inte alltid är pengar som behövs utan resurser för samverkan om exempelvis lokaler och att både landsting/regioner och kommuner bär ett ansvar. Stefano lyfter att en annan aktör som är viktig är idrottsrörelsen, både på regional och lokal nivå. Enligt Gregor är det inte ovanligt att romska föräldrar inte har råd att låta barnen delta i fritidsaktiviteter som kostar, och även fritids är något som inte alla familjer kan betala vilket skapar ett utanförskap. Gruppen lyfter funderingar på om fritidsaktiviteter skulle kunna subventioneras.

När det gäller frågor kring unga romer och tillträde till arbetsmarknaden lyfts att många har förutfattade meningar som gör det är svårt för romska ungdomar att komma in på arbetsmarknaden. Greger efterlyser att det finns någon på Arbetsförmedlingen som informerar romska ungdomar om vilka arbeten som går att söka. För de som fortfarande går i skolan tipsar Erland om att skolkuratoren kan hjälpa. Hans organisation har erfarenhet av att förmedla kommunala sommarjobb till exempel, genom samarbete med skolkuratoren. De unga kan då få hjälp med blanketter och hur man gör för att ansöka om ett sommarjobb. Allan lyfter att de vore bra om det fanns medel att söka där syftet var att arbeta med delaktigheten i samhället för att leda till en etablering på arbetsmarknaden.

Makt över egna livet och inflytande i samhället

Romska ungdomar behöver få bättre kunskap om sina rättigheter. Det behövs även mer information kopplat till föreningsteknik, både genom fysiska möten då man lär känna varandra men också genom digitala lösningar.

Romska ungdomsförbundet berättar att de återkommande har en ungdomskonferens. Ungdomskonferensen var en av deras viktigaste mötesplatser eftersom det kan skapa en grund för ungas organisering. Sådana typer av initiativ är viktiga för att lyfta ungdomarna.

Sáminuorra

Sáminuorra företräddes av Sanna Vannar, ordförande.

Goda levnadsvillkor

Sanna berättar att de under en tid har kunnat se att unga samers psykiska hälsa inte är god. Det är särskilt påtagligt hos de samer som är renskötare där självmordsstatistiken är högre. Att vara ung renskötare är förenat med mycket stress eftersom de måste vara vaksamma både mot rovdjur samt då de i större utsträckning är utsatta för rasism. Det finns en okunskap hos hälso- och sjukvården gällande samernas kultur, och det vore också önskvärt med en högre språkkompetens. Det skulle behövas utökad förståelse för att slakten har stort betydelse samt att det kan finnas en tveksamhet till att söka hjälp för psykisk ohälsa. De som har tagit sig till sjukvården har därför verkligen ett stort behov. De flesta renskötare är även egenföretagare och har svårt att vara borta från sina renar och kan därmed ha svårt att vara

sjukskrivna. När det gäller hälsa överlag finns det hos gruppen en stor känsla av otrygghet kopplat till att de bor i en glesbygd med långa avstånd till närmsta sjukhus och ibland även vårdcentral. Otryggheten förstärks även då mobiltäckningen inte alltid är god. Om något händer, ska en inte kunna få hjälp för att det inte går att ringa eller för att ambulansen inte hittar?

Sáminuorra tycker att det är viktigt att det finns fritidsaktiviteter riktade specifikt till samer, något det inte direkt finns. Syftet med detta skulle vara att de samiska ungdomarna skulle känna sig bekväma när det bara är de som ses då de slipper förklara sig eller sin identitet för andra som deltar. När det gäller arbetsmarknad har Sáminuorra inga synpunkter att framföra.

Makt över det egna livet och inflytande i samhället

Sanna menar att det behövs riktas särskilda insatser genom kunskapshöjande arbete om urfolk och nationella minoriteter i Sverige. Även den egna gruppens kunskap om rättigheter kan bli stärkt. Samtidigt poängterar Sanna att det är viktigt att inte enbart fokusera på minoritetslagstiftning i insatser som riktar sig till samer, kan även behövas ökad kunskap kring andra områden, exempelvis hbtq och jämställdhet. Samerna är också del i samhället och det är samma lagar som gäller för alla.

Sanna berättar att hennes upplevelse när det kommer till unga samers delaktighet i samhället är att den inte är så hög som de hade önskat. Det är lätt att bli fysiskt begränsad i sin delaktighet genom att evenemang som arrangeras tenderar att vara koncentrerade till södra Sverige. När det gäller samråd tycker hon det är viktigt att ha med sig att deltagares förutsättningar kan skilja sig mycket åt. En del företrädare kan få lön för att delta, andra gör det ideellt, och det fysiska avståndet är också en viktig faktor. Hur når man ungdomar som har begränsade möjligheter att resa?

Webblösningar kan ofta vara bra tycker Sanna, men är samtidigt svårt att likställa dem med ett fysiskt möte där det finns andra förutsättningar för kommunikation och möten. Det viktiga är att hitta en balans mellan fysiska och webbaserade möten. De webbaserade mötena kan även de bli hämmade av att dålig täckning kan medför svårigheter att genomföra mötet.

Sverigefinska ungdomsförbundet

Sverigefinska ungdomsförbundet företrädades av Alice Kyander, vice ordförande och Laura Hagström, verksamhetsutvecklare.

Goda levnadsvillkor

Alice berättar att den sverigefinska gruppen är extremt stor och utspridd geografiskt. Det är en heterogen grupp, och det är mest kopplingen till det finska språket som håller samman gruppen. Hon kan se att vissa frågor är viktiga för sverigefinnar, utbildning, rätten till modersmål samt rätt att utveckla sin kultur och sitt språk. Det är svårare att säga något om den psykiska hälsan hos gruppen då det inte finns någon statistik som säger något om hur specifikt unga sverigefinnar mår och de avstår därför för att uttala sig om det finns något strukturellt som påverkar gruppen. I sitt politiska program har de dock med en punkt om att unga som tillhör minoriteten ska få hjälp från BUP på finska eller någon som har förståelse

för hur det är att leva som minoritet i Sverige idag. Laura menar att det kan finnas en stress kopplad vad det innebär för identiteten att tillhöra en minoritet.

Alice berättar att hon läst en rapport av Universitets- och högskolerådet som tar upp vad som kan göras för att få minoriteter att söka sig till högskolan. Det finns en benägenhet att vilja stanna i sitt närområde för en del minoritetsgrupper, vilket kan påverka deras val att söka till högskolan och i förlängningen kan påverka ingången på arbetsmarknaden. Det har i tidigare generationer av sverigefinnar funnits en klassaspekt genom arbetskraftsinvandring, men den är troligtvis inte lika stark idag eftersom gruppen sverigefinnar är så diversifierad.

När det gäller tillgång till fritidsaktiviteter har de inte något speciellt medskick utöver att tillgången till aktiviteter på finska troligen är låg utanför Stockholm.

Makt över egna livet och inflytande i samhället

Alice tycker att det finns ett behov av att öka majoritetssamhällets kunskap om nationella minoriteter. Ser samtidigt och att det inom den sverigefinska gruppen kan finnas behov av att informationsinsatser kopplat till att de tillhör en minoritet och vad det innebär och vilka rättigheter de har. När det gäller exempelvis hbtq och jämställdhet är de tveksamma till att det skulle behövas särskilda insatser för gruppen.

Alice tror att det är många unga sverigefinnar som är aktiv i det civila samhället, men kanske inte nödvändigtvis i föreningar som är kopplade till identiteten som sverigefinne. När det gäller de som är engagerade på en högre nivå, som förtroendevalda, så finns det en tendens i att det ofta en mindre grupp individer som återfinns i flera föreningar. Inom sverigefinska ungdomsförbundet träffar de en del medlemmar som de upplever som intresserade och engagerade men som inte har så stor vana av föreningslivet. Kan även finnas viss skillnad beroende på om individen är uppvuxen i Sverige eller i Finland. Förbundet erbjuder föreningstekniskt stöd till de lokala föreningarna.

MUCF undrar om det är några andra synpunkter de vill skicka med gällande det ungdomspolitiska målet. Alice framför att hon i den nya skrivelsen gärna ser att de nationella minoriteterna lyfts fram, och även nämns vid namn. Det finns tendenser att de olika minoriteterna klumpas ihop vilket kan bli missvisande eftersom det finns stora skillnader grupperna emellan.

Bilaga 4 Konsumentverkets bidrag till MUCF:s analys

Konsumentrollen, unga i åldern 13–25 år

Målet för konsumentpolitiken är väl fungerande konsumentmarknader och en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion. Konsumentverket arbetar med tillsyn, kontroller, information, kunskapsbyggande, omvärldsbevakning och internationella frågor för att konsumenterna ska kunna göra medvetna val och inte råka illa ut när de köper varor eller tjänster. En integrering av barn- och ungdomsperspektivet har bidragit till en kvalitetshöjning av Konsumentverkets arbete för målgruppen. Det ingår i myndighetens planeringsarbete att lägga in intervjuer eller fokusmöten med barn och unga inför ny kunskapsinhämtning eller nya projekt. Det har medfört att myndigheten har fått större kunskap om hur målgruppen vill ha information, på vilket sätt och i vilka kanaler. Konsumentverkets insatser riktar sig till alla, men genom att studera målgrupper utifrån olika livsfaser och behov kan myndigheten bättre fokusera på dem som är mest sårbara och utsatta. Det är de unga konsumenterna som ställs inför många beslut för första gången och är debutanter på många marknader. Detta har lett till att vi har gjort ett specifikt målgruppsarbete av barn (0–17 år) och unga (18–25 år).

I en analys av målgruppen ungdomar i åldern 13–25 år, kunde det vara relevant att rikta fokus mot unga konsumenterna med kognitiva funktionsnedsättningar och då framförallt med intellektuella funktionsnedsättningar. Det är en grupp med troligen generellt sämre förutsättningar, att kunna agera i den allt mer komplexa konsumentrollen, än övriga ungdomar. Exempel vi kan lyfta är svårighet att kunna resa med kollektivtrafik samt utsatthet för reklam och marknadsföring.

Bilaga 5 MUCF:s beskrivning av utvecklingen och insatser sedan 2014

Goda levnadsvillkor

Utbildning

Andel unga som inte studerar och som inte har fullföljt en gymnasieutbildning i åldern 16–24 år var 7 procent 2017. Andelen har minskat något sedan 2008. För killar var andelen 8 procent och för tjejer 6 procent 2017. Under hela perioden 2008 till 2017 är andelen utan gymnasieutbildning större bland killar än bland tjejer (Hitta vägen! Ung idag 2019).

Unga utrikes födda är fortsatt överrepresenterade bland unga som saknar gymnasieutbildning, andelen var 10,7 procent jämfört med 6,1 procent bland inrikes födda 2017. Utrikes födda killar är den grupp där störst andel saknar gymnasieutbildning, 11,7 procent 2017. Bland unga kvinnor födda utomlands saknar 9,5 procent gymnasieutbildning. Att ha kommit till Sverige efter skolstart spelar roll, även när en person inte längre kan räknas som nyinvandrad. Konsekvenserna av att flytta till ett nytt land under sin ungdomsperiod påverkar levnadssituationen under en lång tid (Hitta vägen! Ung idag 2019).

Det är vanligare att unga kvinnor läser vidare inom universitet eller högskola än att unga män gör det, oavsett födelseland. År 2018 studerade 25 procent av tjejerna i åldern 19 till 24 år vid universitet eller högskola, jämfört med 17 procent bland killar. Bland inrikes födda tjejer var andelen 29 procent jämfört med 14 procent bland utrikes födda tjejer. Bland inrikes födda killar var andelen 19 procent jämfört med 8 procent bland utrikes födda killar.

Skillnaderna avseende utbildningsnivån mellan killar och tjejer samt mellan inrikes och utrikes födda unga har varit bestående över lång tid. Det finns få tecken på att utbildningsnivån för dessa grupper av unga närmar sig varandra, trots att många insatser har gjorts för att förbättra skolgången. Det är oroande bland annat eftersom ungas möjligheter att tillgodogöra sig en utbildning i stor utsträckning påverkar deras kommande möjligheter på arbetsmarknaden (Hitta vägen! Ung idag 2019).

Fritid

Tiden unga tillbringar utanför skola och arbete har stor inverkan på deras liv. Unga har oftast mer fritid än den äldre befolkningen. Tiden utanför skola och arbete spelar en viktig roll för ungas personliga och sociala utveckling, tillit och etablering i arbets- och samhällslivet. Fritiden är även en central arena för unga att utveckla sitt intresse för samarbete och delaktighet.

I MUCF:s nationella ungdomsenkät från 2018 ställdes frågan om hur unga upplever sina möjligheter att ta del av fritids- och sociala aktiviteter, kulturella aktiviteter samt ideell verksamhet och lönearbete. Drygt åtta av tio unga, 83 procent, uppgav att de har ganska eller mycket stora möjligheter att delta i fritidsaktiviteter och sociala aktiviteter. Andelen var lägre i utsatta områden. Fokusgruppsanalysen visade vidare att unga på landsbygd och glesbygd har svårt att hitta andra organiserade aktiviteter än sport för sin fria tid. I

landsbygd, glesbygd och utsatta områden beskriv deltagarna att det finns en brist på aktiviteter som de själva vill delta i och att det saknas mötesplatser där de känner sig inkluderade. Unga boende i städer berättade däremot att köer och brist på tid är de främsta hindren för att delta i fritidsaktiviteter (*Fokus 18, Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige*).

Andelen unga i åldern 16–25 år som är medlemmar i en förening minskade från 69 procent 2007 till 60 procent 2018. År 2018 var det ingen skillnad i andelen föreningsmedlemmar mellan tjejer och killar (ungidag.se).

Den öppna fritidsverksamhetens besökare är i störst utsträckning unga i högstadietåldern, sedan avtar andelen besökare högre upp i åldrarna. Unga med utländsk bakgrund och unga från socialt utsatta områden deltar i större utsträckning i öppen fritidsverksamhet än andra unga. Det är framför allt unga killar som besöker verksamheterna. Öppen fritidsverksamhet tycks också i högre grad locka unga från familjer med små socio-ekonomiska resurser. Det framgick även att det främst var unga med funktionsvariationer, unga som identifierar sig som flickor och unga hbtq-personer som någon gång hade undvikit att besöka en fritidsaktivitet med rädsla för att bli dåligt bemött. MUCF:s slutsats var att det är viktigt att arbeta vidare med bemötande och inkludering för att fler ska känna sig välkomna och kunna och vilja delta i öppen fritidsverksamhet. (Kartläggning av öppna fritidsverksamheter, 2016). MUCF:s ungdomsenkät från 2018 visade att 7 procent av unga i åldern 16–25 år besöker öppen fritidsverksamhet. Det är vanligare att killar, 8,4 procent, besöker dessa verksamheter än att tjejer, 4,3 procent, gör det. Det är också vanligare att unga i åldern 16–19 år, 12,5 procent, gör det än att unga i åldern 20–25 år, 3,5 procent, gör det (ungidag.se).

De flesta unga vuxna, 20–25 år, har inte något behov av öppen fritidsverksamhet. Det finns dock personer i den åldern som efterfrågar och besöker dessa typer av verksamheter. Fokus i de verksamheter som riktar sig till äldre ligger också ofta på aktiviteter kopplade till vuxenblivande som till exempel att skriva cv och söka jobb. För dessa unga kan informellt och icke-formellt lärande som öppen fritidsverksamhet kan erbjuda vara en hjälp till etablering i studier eller arbetsliv (Kartläggning av öppna fritidsverksamheter, 2016).

Kompetens och utvecklingsbehov i öppen fritidsverksamhet

Under hösten 2019 genomförde myndigheten två enkätundersökningar om kompetens- och utvecklingsbehov i öppen fritidsverksamhet. 212 av 290 kommuner deltog och myndigheten fick viktig kunskap om verksamheternas inriktning, utbildningsnivåer och ungas behov och möjlighet till inflytande.

De flesta öppna fritidsverksamheterna har kommunen som huvudman och den vanligaste placeringen var i ett område som varken har en hög eller låg andel ekonomiskt utsatta hushåll. Vanligast förekommande inriktning var allmän, öppen fritidsverksamhet riktad till unga i åldersgruppen 13–18 år. Andra inriktningar som var relativt vanligt förekommande var tjejverksamhet/tjejprofil, mobil verksamhet och verksamhet för andra åldrar än 13–18 år.

Cheferna och fritidsledarna ansåg att de ungas behov av verksamheten främst är att träffa kompisar. Även kontakt med fritidsledare och att ha någonstans att vara ansågs vara viktiga behov. Samtliga respondenter uppgav att de unga hade möjlighet att påverka verksamheten. Drygt hälften uppgav att de unga kan påverka en stor del och drygt 45 procent uppgav att de hade en del påverkan. Resterande 5 procent uppgav att de unga har liten påverkan på verksamheten (Kompetens- och utvecklingsbehov i öppen fritidsverksamhet, 2019).

Insatser inom fritid

Stöd till öppen fritidsverksamhet

MUCF ska enligt sin instruktion (SFS 2018:1425) verka för att ungdomar har meningsfulla och utvecklande fritidsaktiviteter. Myndigheten fungerar sedan 2017 som stöd för den öppna fritidsverksamheten och erbjuder fortbildning samt kunskaphöjande insatser. Myndigheten hade under 2018 i uppdrag att fördela bidrag till kommuner för stöd till öppen fritidsverksamhet. Av slutrapporten *En meningsfull fritid för alla unga* (2019) framgår att sammanlagt 248 av 290 kommuner valde att rekvirera bidraget, och av dessa har 240 använt hela eller delar av bidraget. Rapporten visar att verksamheterna med hjälp av bidraget bland annat har nått nya målgrupper och utvecklat metoder och aktiviteter för att inkludera särskilda grupper som tidigare i stor utsträckning inte deltagit i den öppna fritidsverksamheten, samt i viss mån startat nya verksamheter som inte hade startats utan bidraget.

Mötesplatser och nätverk mellan unga nyanlända och andra ungdomar

Myndigheten hade under 2017 i uppdrag att sprida goda exempel på hur det unga civilsamhället skapar mötesplatser och nätverk mellan unga nyanlända kvinnor och män och andra unga kvinnor och män. Skriften *Unga möter unga* beskrev redan etablerade metoder för att underlätta fler att inkludera nyanlända i mötesplatser och i ordinarie verksamheter. MUCF:s bedömning då var att efterfrågan på mötesplatser för unga nyanlända och andra unga i Sverige är stor, främst bland unga nyanlända. Bland unga som är uppvuxna i Sverige fann myndigheten ett stort engagemang och en vilja att lära känna unga som är nya i Sverige, men även rasism och intolerans som kan motverkas genom fler mötesplatser.

Stöd till ungas organisationer

Syftet med *organisationsbidraget till barn- och ungdomsorganisationer* är att stödja barns och ungdomars självständiga organisering och inflytande i samhället. Antalet organisationer som beviljades organisationsbidrag för verksamhetsåret 2019 var 110. Dessa organisationer hade 653 503 bidragsgrundande medlemmar i 12 219 lokalföreningar. Detta kan jämföras med bidragsår 2015 då samma siffror var 106 organisationer med 620 484 bidragsgrundande medlemmar i 9 730 föreningar. I MUCF:s senaste rapportering av resultat och effekter anges att bidraget utgör i genomsnitt 57 procent av organisationernas intäkter. Syftet med *projektbidraget till ungas organisering* är att på lokal nivå stödja barn och ungdomars självständiga organisering. 2015 inkom 133 ansökningar och 48 beviljades, 2019 var samma siffra 74 ansökningar och 30 beviljade projekt. Noteras bör att alla tillgängliga medel inte fördelades 2019.

De vanligaste aktiviteterna enligt myndighetens senaste resultat och effektrapport var samverkan med andra organisationer, nätverksbyggande och seminarier. Organisationerna har också själva fått skatta effekterna av det genomförda projektet. Den vanligaste effekten var att projektet fört organisationen närmare eller fram till de mål de hade, den andra vanligaste att projektet skapat nya mötesplatser eller nätverk som består över tid och den tredje vanligaste ett utvecklat samarbete med andra föreningar, kommuner eller företag.

Ungas syn på fritid

Attityd- och värderingsstudien *Unga med attityd 2019* visar att de flesta unga anser sig ha lagom med fritid. Det är vanligare bland tjejer än bland killar att uppleva för lite fritid i förhållande till vad de vill göra, samt att en större andel killar anger att de har för mycket

fritid. Studien visar dock att bland dem som upplever att de har för lite fritid har sex av tio ändå svarat att de är nöjda med sin fritid.

Nästan alla unga, nio av tio, tycker att det är viktigt att ha roligt på fritiden. En stor andel bland unga tycker även att det är viktigt att de får möjlighet att lära sig nya saker som intresserar dem på fritiden. Dessa två svar är lika vanliga både bland killar och tjejer. Det är vanligare bland tjejer, än bland killar, att under sin fritid vilja uttrycka sin personlighet samt att vilja bidra till bättre villkor för andra. Det är däremot vanligare bland killar än bland tjejer att tycka att det är viktigt att ha nytta av det de gör på fritiden i framtiden. Motsvarande resultat finns även i en studie från Myndigheten för kulturanalys, om barns och ungas kulturaktiviteter (Myndigheten för kulturanalys, 2017). Resultaten av den visar att bland unga som går i andra årskursen på gymnasiet är de vanligaste motiven till att utöva kulturaktiviteter på fritiden att de tycker det är roligt, att de vill göra något tillsammans och att få lära sig något nytt.

Ungas kulturutövande och tillgång till kultur

I MUCF:s nationella ungdomsenkät från 2018 ställdes frågan om hur unga upplever sina möjligheter att ta del av fritids- och sociala aktiviteter samt av kulturella aktiviteter. Drygt åtta av tio unga, 83 procent, uppgav att de har ganska eller mycket stora möjligheter att delta i fritidsaktiviteter och sociala aktiviteter. Nästan lika många, 80 procent, anger i enkäten att de har ganska eller mycket stora möjligheter att delta i kulturella aktiviteter. MUCF:s rapport *Fokus 2018, Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige* nyanserar bilden. I landsbygd och glesbygd uppgav de unga som gillar att sporta att de har en aktiv fritid men de som vill göra annat än sport upplever att de saknar andra alternativ. I städer berättar fokusgruppsdeltagare att köer och brist på tid är de främsta hindren för att delta i fritidsaktiviteter. I landsbygd, glesbygd och i socialt utsatta områden beskrev unga att det finns en brist på aktiviteter som de själva vill delta i och att det saknas mötesplatser där de känner sig inkluderade.

Etablering i arbetslivet och egen försörjning

Utvecklingen för unga på arbetsmarknaden har sedan 2011 varit positiv på en generell nivå. Det finns dock tydliga skillnader mellan inrikes och utrikes födda. Unga utrikes födda är fortsatt överrepresenterade i gruppen unga som varken arbetar eller studerar. Särskilt utsatta är utrikes födda tjejer. Trots att utrikes födda tjejer klarar sig bättre än utrikes födda killar genom den svenska skolan arbetar de i lägre utsträckning (Hitta vägen! Ung idag 2019).

Bland unga i åldern 16–24 år var det 6,8 procent som varken arbetade eller studerade 2017. Andelen har minskat sedan 2016. På grund av förändringar i underlaget är uppgifterna för åren 2015 till 2017 inte jämförbara med tidigare år. Andelen som varken arbetade eller studerade var större bland killar än bland tjejer, 7 respektive 6,6 procent 2017.

Andelen inskrivna arbetslösa i åldern 16–24 år som varit utan arbete i mer än 90 dagar har minskat från 7 procent 2009 till 3 procent 2018. Under perioden 2009 till 2018 har andelen genomgående varit större bland killar än bland tjejer. 2018 var andelen 4,0 procent bland killar och 2,6 procent bland tjejer. Andelen bland utrikes födda har varit större än bland inrikes födda under hela perioden. År 2018 var andelen 8 procent bland utrikes födda och knappt 3 procent bland inrikes födda (Hitta vägen! Ung idag 2019).

Däremot har mediantiden i arbetslöshet för inskrivna arbetslösa mellan 16 och 24 år ökat från 101 dagar 2009 till 148 dagar 2018. År 2018 var mediantiden för tjejer 9 dagar längre än för killar. Sedan år 2009 har skillnaderna mellan könen varit relativt små. Däremot har skillnaden mellan utrikes födda och inrikes födda ökat. Sedan 2017 ökar skillnaden betydligt. Det beror både på en ökning av mediantiden för utrikes födda och på en minskning bland inrikes födda. År 2018 var mediantiden i arbetslöshet bland unga utrikes födda 211 dagar jämfört med 112 dagar bland inrikes födda (Hitta vägen! Ung idag 2019).

Enligt SCB har grupper med låga inkomster har i Sverige haft en förhållandevis svag inkomstutveckling sedan 1990-talets början. Därför har andelen personer med låg ekonomisk standard (en inkomst lägre än 60 procent av medianinkomsten i landet) ökat successivt från 7,3 procent 1991 till 14,9 procent 2017. De senaste åren har andelen dock stabiliserats (Genomförandet av Agenda 2030).

Andelen unga 20–24 år med låg ekonomisk standard har minskat sedan 2011. År 2011 var andelen 30 procent, medan den år 2017 var 26 procent. Andelen var något större bland killar än bland tjejer, 27 respektive 25 procent år 2017. År 2017 var andelen med låg ekonomisk standard betydligt större bland unga födda utrikes än bland unga födda inrikes i åldersgruppen 20–24 år, 43 respektive 22 procent. Andelen minskade inom båda grupperna sedan år 2011. Bland unga födda utrikes var andelen med låg ekonomisk standard något större bland tjejer än bland killar, 45 respektive 41 procent år 2017. Bland unga födda inrikes är förhållandet det omvända. Andelen med låg inkomst var något större bland killar än bland tjejer, 23 procent respektive 21 procent (ungidag.se).

Myndigheten har sedan 2015 genomfört flera utredningar kring ungas etablering. De huvudsakliga resultaten presenteras nedan.

Ungas övergång mellan skola och arbetsliv

Myndigheten har mellan 2015 och 2018 haft i uppdrag att analysera utvecklingen av ungas övergång från skola till arbetsliv. Analyser visar att skolresultaten redan i grundskolan har stor betydelse för i vilken utsträckning unga etablerar sig senare i livet. Resultaten visar på vikten av tidiga insatser i skolan för att kunna påverka ungas möjlighet att etablera sig.

Rapporten *Det stora steget* (2017) visade att utbildning spelar roll för individens etablering på arbetsmarknaden. Slutsatsen gäller såväl utbildningsnivå som att ha slutfört en utbildning. Den största andelen etablerade vid 29 års ålder (82 procent) finns i gruppen som genomgått en högskoleutbildning. Bland unga som gått i gymnasieskola är det i samma ålder 74 procent som arbetar. Även bland de som gått yrkeshögskola är andelen som är etablerade på arbetsmarknaden vid 29 års ålder 74 procent. Motsvarande andel bland dem som genomfört en folkhögskoleutbildning är 39 procent. Unga som går ut gymnasiesärskolan möter betydande etableringssvårigheter. Vid 27 års ålder är det 18 procent som är etablerade på arbetsmarknaden. Unga som går ut gymnasiesärskolan möter betydande etableringssvårigheter. Vid 27 års ålder är det endast 18 procent som är etablerade på arbetsmarknaden och nära sju av tio unga varken arbetar eller studerar.

Rapporten *Det stora steget* visade också att oavsett utbildningsform är det en mindre andel tjejer än killar som är etablerade på arbetsmarknaden. Skillnaden kan delvis förklaras med att tjejer i större utsträckning än killar studerar. Men även vid 29 års ålder, då de flesta har studerat klart, finns det skillnader mellan könen. Skillnaden mellan tjejer och killar att vara etablerad på arbetsmarknaden efter genomgången utbildning är särskilt stor bland dem som tagit en examen från yrkeshögskolan. I gruppen som gått en folkhögskoleutbildning är

skillnaden i sannolikheten att vara etablerad på arbetsmarknaden liten. Tjejernas bättre studieresultat innebär därmed inte en högre grad av etablering på arbetsmarknaden (Det stora steget, 2017).

Den brist på jämställdhet som fortfarande finns i samhället kan begränsa tjejers och killars handlingsutrymme på många sätt. Till exempel möter tjejer och killar skilda förväntningar i skolan, både från personal och från andra elever. Detta riskerar att förstärka skillnaderna mellan könen och vidmakthålla de könsstereotyperna val som många elever gör både i studier och i arbetslivet. Intervjustudien *Hinder och möjligheter* (2017) visade att det ibland kan vara svårt att se bortom kön när olika insatser diskuteras och vägen till arbetsmarknaden ska pekas ut. Det kan till exempel handla om att tjejer och killar uppmanas att söka könsstereotyperna utbildningar.

Föräldrarnas bakgrund har betydelse för ungas etablering. Vid 26 års ålder är sannolikheten att vara etablerad på arbetsmarknaden mindre för dem vars föräldrar har en högre utbildning jämfört med dem som har kortutbildade föräldrar. Men vid samma ålder är sannolikheten att studera betydligt större för dem med föräldrar som har en gymnasial utbildning eller högre. *Det stora steget* visade också att utrikes födda har en lägre sannolikhet att vara etablerade på arbetsmarknaden och en högre sannolikhet att varken arbeta eller studera jämfört med inrikes födda. Detta gäller oavsett utbildningsform. Det finns flera tänkbara orsaker till etableringssvårigheterna bland utrikes födda: till exempel sämre skolresultat, diskriminering på arbetsmarknaden, avsaknad av resursstarka nätverk och den karriärvägledning en individ får.

Rapporten *Nya nyanser av uvas* (2017) beskrev övergången från gymnasiesärskolan till olika etableringsformer ett antal år efter utbildningens slut. Av de som ingick i studien var det 68 procent som varken arbetade eller studerade 2011. Det kan jämföras med 13 procent i hela ungdomsbefolkningen 25–29 år. Gymnasiesärskolan ger varken formell yrkesbehörighet eller högskolebehörighet. Det är därför inte överraskande att en så stor del andel av de som avslutat gymnasiesärskolan varken arbetar eller studerar. Men det är ändå en anmärkningsvärt stor grupp unga som möter betydande utmaningar när det gäller strukturella förutsättningar för etablering på arbetsmarknaden. På grund av varierande individuella förutsättningar bland unga som gått i gymnasiesärskolan är ett arbete inte aktuellt för alla, men för en betydligt större andel än de som finns på arbetsmarknaden idag.

Delstudien *Utbildning som stödande miljö för deltagare med högfungerande autism* (2018) beskrev hur folkhögskoleelever med högfungerande autism upplever mötet med folkhögskolan och även deras tidigare erfarenheter av skolgången. Resultatet visar att det behövs anpassade anställningar med lägre krav på tempo och effektivitet för att öka de här individernas möjligheter till arbete.

Tematisk analys av ungas etablering i arbets- och samhällslivet 2016

Myndigheten analyserade unga nyanlända kvinnors och mäns etablering i arbets- och samhällsliv 2016. En genomgående slutsats var att det ungdomspolitiska målet inte får tillräckligt genomslag för unga nyanlända inom ramen för etableringsuppdraget. Unga inom Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag hade inte uppmärksammas som en särskild grupp, trots de särskilda behov och villkor som de har. De insatser som erbjöds unga inom etableringsuppdraget var sällan anpassade till deras särskilda villkor och behov. Arbetsförmedlingen hade inte utvecklat några särskilda insatser riktade till unga inom etableringsuppdraget. Däremot fanns inga lagliga hinder för att unga i etableringsuppdraget ges

tillgång till de insatser som Arbetsförmedlingen utvecklat för unga utanför etableringsuppdraget.

Tematisk analys av ungas etablering i arbets- och samhällslivet 2017

Resultaten i rapporten Fokus 17 visade att de flesta unga har en problemfri väg till arbetslivet men att vissa grupper möter större svårigheter än andra. Dessa är kortutbildade, utrikes födda, nyanlända, unga hbtq-personer samt unga med funktionsnedsättning. En stor andel av dem som varken arbetar eller studerar skriver inte in sig på Arbetsförmedlingen och saknar därmed kontakt med arbetsmarknaden. Ungefär hälften av ungdomarna som varken arbetar eller studerar förblir i denna livssituation flera år i följd. Risken att förbli i gruppen uvas i flera år varierar beroende på vad ungdomarna gör i stället för att arbeta eller studera. De som är föräldralediga löper minst risk för att stanna kvar i gruppen i flera år, medan risken är störst för dem som fått sjuk- eller aktivitetsersättning.

En tredjedel av unga som varken arbetar eller studerar går inte att spåra i några register. Deras aktivitet är okänd. Okänd aktivitet är vanligare bland utrikes födda, särskilt män, än bland inrikes födda. En del av dem vars aktivitet var okänd 2013 reste eller studerade utomlands och hade goda etableringsutsikter. Andra var marginaliserade med få eller inga myndighetskontakter.

Unga med funktionsnedsättning har på flera sätt sämre levnadsvillkor än andra unga. De har en både fördröjd etablering och svagare ställning i arbetslivet, med en större andel deltidanställningar, mindre andel fasta anställningar, större erfarenhet av arbetslöshet, längre arbetslöshetstider och större erfarenhet av sjukskrivningar än andra unga. Därtill har vissa undergrupper, till exempel unga med intellektuella funktionsnedsättningar, särskilda behov som inte alltid möts på ett tillfredsställande sätt.

En av slutsatserna i Fokus 17 var att unga med funktionsnedsättning ofta faller mellan stolarna och att en bättre samordning av olika aktörers insatser behövs. En annan slutsats var att arbetet för att främja etablering i samhällslivet för unga med funktionsnedsättning behöver utvecklas. Många bra insatser görs men området tycks inte lika högt prioriterat som det generella arbetet för att främja etablering i arbetslivet, varken på den lokala eller på den nationella nivån. Mer kunskap behövs, inte minst om framgångsfaktorer och lämpliga arbetsmetoder.

Även unga hbtq-personer har generellt sämre levnadsvillkor än andra unga. En större andel har sämre hälsa och de är i högre grad utsatta för våld och diskriminering. Resultaten i Fokus 17 visar att unga hbtq-personer har sämre villkor även avseende etableringen i arbetslivet. Bland annat har unga hbtq-personer i större utsträckning än andra unga erfarenhet av ofrivillig långtidsarbetslöshet och är i mindre utsträckning nöjda med sin arbets- eller skolsituation.

Utveckling över tid, beskrivning utifrån ungdomspolitiska indikatorer i ungidag.se

Andelen unga 18–24 år som röstade i riksdagsvalet 2018 var 85,8 procent. Det innebär en ökning för fjärde riksdagsval i rad. Andelen bland tjejer var 89 procent och bland killar 83 procent. Skillnaden har varit relativt konstant över tid. Bland unga utrikes födda röstade 65 procent, jämfört med 87 procent bland inrikes födda. Även bland unga med utländsk bakgrund var andelen som röstade lägre, 74 procent jämfört med 88 procent bland unga med svensk bakgrund.

Enligt SCB skiljer det sig mellan 15 till 17 procentenheter i valdeltagandet i befolkningen mellan in- och utrikes födda, mellan personer med högre och lägre utbildningsnivå och mellan personer med höga respektive låga inkomster. Skillnaderna är betydligt mindre mellan de åldersgrupper som röstar i störst respektive minst utsträckning. Där skiljer det fyra procentenheter. Kvinnor röstar i något större utsträckning än män – det skiljer en procentenhet (SCB 2019, Genomförandet av Agenda 2030).

Andelen unga 18–24 år bland de valda i kommunfullmäktigevalet 2018 var 2,7 procent, till landstingsfullmäktige 2,4 procent, och till riksdagen 1,4 procent. Det var endast små förändringar jämfört med valet 2014 eller 2010.

Andelen unga ledamöter mellan 18–24 år för Sveriges kommuner som har avgått under de senaste mandatperioden 2014 till 2018 var 43 procent. Det var något mindre än den föregående perioden 2010–2014 (47 procent). Under mandatperioden 2014 till 2018 var det en något större andel bland tjejer än bland killar som avgått, 46 respektive 41 procent.

Under mandatperioden 2014 till 2018 avgick 42 procent av de unga landstingsledamöterna mellan 18–24 år. Det är en större andel än under mandatperioden 2010 till 2014. Andelen var större bland tjejer än bland killar, 53 respektive 32 procent. Det är genomgående en större andel tjejer än killar som avgått under de senaste mandatperioderna.

Ingen ledamot i riksdagen i åldern 18–24 år har avgått under den senaste mandatperioden 2014 till 2018. En ledamot avgick under mandatperioden 2010 till 2014.

Andelen av den svenska befolkningen i åldern 16–84 år som var medlemmar i något politiskt parti under både 2008–2009 och 2018 var 5 procent. Åren 2008–2009 var det något vanligare att män (6 procent) än kvinnor (4 procent) var partimedlemmar. Den skillnaden har minskat och 2018, då 6 procent av männen och 5 procent av kvinnorna var partimedlemmar, var skillnaden inte längre statistiskt säkerställd. Bland kvinnor har andelen som är partimedlemmar ökat i åldersgruppen 20–29 år. Övriga förändringar mellan åren 2008–2009 och 2018 för kvinnor respektive män i olika åldersgrupper är inte statistiskt säkerställda (SCB 2019 Genomförandet av Agenda 2030, s. 87).

Insatser för att underlätta ungas etablering

I *Vägar framåt - strategi för unga som varken arbetar eller studerar*, som beslutades av regeringen hösten 2015, redovisades en rad åtgärder för att förbättra möjligheterna för unga personer att etablera sig i arbets- och samhällslivet. Åtgärderna i strategin fokuserade på ökad samverkan mellan berörda aktörer, ökad kunskap om unga som varken arbetar eller studerar och insatser riktade direkt till målgruppen. En av dessa åtgärder var att inrätta en nationell samordnad för unga som varken arbetar eller studerar under perioden 2015–2018. Samordnarens uppgift blev att utveckla former för ett samordnat stöd för målgruppen, arbeta för att den nationella, regionala och lokala samverkan kring målgruppen förbättras, systematiskt samla och analysera kunskap om insatser till målgruppen samt redovisa den kunskap och de erfarenheter som samlats in och analyserats och lämna förslag till hur stödet till målgruppen fortsättningsvis bör vara utformat.

I *Vägar framåt* gavs MUCF i uppdrag att 2016–2018 sprida kunskap om hur samhällets stöd till unga med psykisk ohälsa och som varken arbetar eller studerar kan organiseras och utvecklas i samverkan mellan olika aktörer. MUCF gavs även i fortsatt uppdrag att fördjupa analysen av ungas övergång mellan skola och arbetsliv under 2016–2018.

I strategin gavs MUCF även i uppdrag att 2016–2018 fördela statsbidrag till kommuner och samordningsförbund för att starta nya eller utveckla redan befintliga samverkansmodeller

för att stärka etableringen i arbets- och samhällslivet för unga som varken arbetar eller studerar. Statsbidraget fördelades under tre ansökningsomgångar till 40 olika projekt. Denna form av statsbidrag hade bl.a. sin bakgrund i ett uppdrag till MUCF (dåvarande Ungdomsstyrelsen) att 2005–2007, fördela medel till kommuner för att stimulera utvecklingen av s.k. navigatorverksamheter där resurser från kommunen, statliga myndigheter samt närings- och föreningslivet skulle samordnas för att unga arbetslösa snabbare skulle få ett arbete. Behovet av ökad samverkan enligt *Vägar framåt* hade sin grund i att det fanns en identifierad risk att unga hamnar mellan olika aktörers ansvar. Enligt strategin hade det hittills saknats ett helhetsperspektiv på insatser till unga i utanförskap och många unga hade inte nått av rätt former av insatser. Delegationen för unga till arbete (Dua, numera Delegationen för unga och nyanlända till arbete) som tillsattes i december 2014, var enligt strategin en viktig del i denna samverkan tillsammans med den nyinrättade samordnaren. Dua arbetar för att öka mobilisering och samverkan i kampen mot ungdomsarbetslösheten. Detta görs främst genom att främja att lokala överenskommelser ingås mellan kommuner och Arbetsförmedlingen för att minska ungdomsarbetslösheten.

MUCF har sedan strategin *Vägar framåt* antogs etablerat en nära samverkan med både Dua, SKL och Skolverket. Denna samverkan fördjupades under 2019 i form av att en operativ arbetsgrupp bildades och gemensamma insatser vid exempelvis Almedalsveckan och olika konferenser genomfördes. SKL och MUCF har under 2019 inrättat en delad tjänst för att bättre samordna dessa frågor mellan olika aktörer. Syftet med den delade tjänsten är att hitta samverkansmöjligheter mellan MUCF:s uppdrag för unga som varken arbetar eller studerar och SKL:s *Uppdrag fullföljd utbildning*, vilket har till syfte att öka andelen fullföljda gymnasiestudier nationellt.

Ungas syn på arbetslivet

I 2018 års nationella ungdomsenkät angav 73 procent av de unga att de bedömde sig ha ganska eller mycket stora möjligheter att få arbete inom rimligt avstånd. Andelen var högst i städer, lägre i landsbygder och lägst i utsatta områden (Fokus 18, Vilka ska med?).

Unga hbtq-personer är en utsatt grupp som riskerar att utsättas för trakasserier och diskriminering både i rekryteringsprocesser och på arbetsplatsen. Kunskapen om unga som på olika sätt bryter mot heteronormen behöver stärkas även i arbetslivet och arbetet mot exkluderande normer behöver fortsätta. Det handlar om samhällets förmåga att ta tillvara alla ungas resurser och möta deras behov. Unga hbtq-personer själva har bekräftat att exkluderande normer om sexualitet och könsidentitet eller könsuttryck har påverkat deras val av yrke, studier och deras mående. Både på arbetsplatsen, i skolan och i mötet med olika samhällsinstitutioner. Särskilt utsatta är unga transpersoner och personer med en osäker könsidentitet (Bredda normen, unga hbtq-personers röster, 2018).

I attityd- och värderingsstudien *Unga med attityd 2019* redovisas vilka samhällsfrågor som unga tycker är viktigast. Andelen som anger arbete och sysselsättning har minskat sedan 2007. Då var det 47 procent som uppgav att arbete och sysselsättning var den viktigaste samhällsfrågan. 2013 var det den näst viktigaste samhällsfrågan efter skola och utbildning (45 procent). I 2019 års studie tillhör frågan inte längre ungas fem viktigaste samhällsfrågor (20 procent).

Drygt var tredje arbetslös ung person uppger att arbete och sysselsättning är en av de tre viktigaste samhällsfrågorna jämfört med var femte ung person som inte är arbetslös. Även en större andel av unga som har utländsk bakgrund uppger att arbete och sysselsättning är

en viktig samhällsfråga, jämfört med unga som har svensk bakgrund. Drygt var fjärde ung person som har utländsk bakgrund uppger att frågan är en av de viktigaste, jämfört med drygt var femte person som har svensk bakgrund.

Ungas oro för att bli arbetslösa har undersökts i attityd- och värderingsstudien sedan studien började genomföras år 1993. Andelen unga som oroar sig för att bli arbetslösa har minskat över tid, och denna trend fortsätter i årets studie. Andelen unga 2019 års studie som oroar sig för detta är 34 procent, vilket är den lägsta nivån sedan år 1993.

Unga prioriterar förutsägbarhet, att veta när en ska arbeta nästa gång, och trygghet i termer av en fast anställning. Nio av tio ungar tycker att förutsägbarheten är en viktig aspekt för att vara intresserad av ett arbete. Att prioritera detta är något vanligare bland tjejer än bland killar. Nästan åtta av tio unga tycker att det är viktigt med fast anställning för att de ska vara intresserade av ett arbete. Inga skillnader finns i hur killar respektive tjejer prioriterar detta.

Resultaten i Unga med attityd 2019 visar även att det är vanligare att unga uppger att de själva har ansvar för att komma in på arbetsmarknaden, exempelvis genom att anstränga sig mer för att få ett jobb, än att de tycker att samhället bör genomföra arbetsmarknadsåtgärder, så som lägre löner för unga eller tidigare pensionsålder. Bland unga blir det dock allt vanligare att tycka att det är okej att de får lägre lön än vuxna om det ger fler jobb, men det blir samtidigt mindre vanligt att tycka att äldre bör ge unga större chanser till inträde genom att gå i pension tidigare.

Ungas möjligheter att uppnå goda levnadsvillkor och ha makt att forma sitt eget liv, påverkas i stor utsträckning av deras ställning på arbetsmarknaden. Det har i tidigare attityd- och värderingsstudier framhållits att unga som är arbetslösa har en sämre ekonomisk situation och oroar sig mer för sin ekonomi, än unga som inte är arbetslösa. Unga som är arbetslösa har därmed sämre levnadsvillkor än unga som arbetar. I årets studie kan den slutsatsen kompletteras med att unga som har otrygga anställningsformer oroar sig i samma utsträckning som unga arbetslösa. När unga själva får tycka till om vad som är viktigt för dem i arbetslivet är det också vanligare att unga tycker att fast anställning och möjligheten att veta när de ska arbeta nästa gång är viktigt, än att de exempelvis snabbt ska kunna byta arbete. I takt med att otrygga anställningsformer bland unga blir allt vanligare och det tydligt påverkar ungas levnadsvillkor, är det viktigt att ta ungas ökade missnöje med sitt arbete på allvar när ungas inträde och etablering på arbetsmarknaden diskuteras. Goda villkor för unga på arbetsmarknaden är en förutsättning för att det ungdomspolitiska målet ska kunna realiseras.

Resultaten visar att en bra arbetsmiljö och arbetsvillkor, tillsammans med trevliga kollegor och en bra chef, är de aspekter av ett arbete som det är vanligast att unga (16–29 år) prioriterar. Att lönen är bra är också viktigt för många unga. Resultatet visar även att det blir allt vanligare att unga tycker att arbetets innehåll är viktigt, allt fler unga idag vill kunna utvecklas på jobbet och ha arbetsuppgifter som upplevs som intressanta och meningsfulla.

Psykisk hälsa

Utveckling över tid, beskrivning utifrån ungdomspolitiska indikatorer i ungidag.se

Utvecklingen av ungas psykiska hälsa följs upp i ungidag.se med stöd av fyra indikatorer. Utvecklingen av dessa visar viss minskning av självmord och självmordsförsök medan den

självskattade psykiska hälsan i form av ängslan, oror och ångest, samt förekomsten av regelbundet återkommande psykosomatiska symtom ökar.

Dödsfall till följd av självmord bland unga i åldern 13–24 år har minskat något de senaste åren. Andelen var 9,4 per 100 000 individer 2017 jämfört med 10,9 år 2011. Andelen självmord är större bland killar än bland tjejer. Andelen per 100 000 individer var 12,2 bland killar och 6,3 bland tjejer år 2017.

Andelen unga i åldern 13–24 år som vårdats ineliggande på sjukhus till följd av självmordsförsök eller annan avsiktligt självdestruktiv handling var 149 per 100 000 individer 2017. Andelen har sjunkit sedan 2011 då den var 179 per 100 000 individer. Andelen är betydligt större bland tjejer än bland killar. Andelen 2017 var 228 per 100 000 tjejer och 76 per 100 000 killar. Skillnaden är konstant över tid.

Andelen unga 16–24 år med psykiska symtom i form av ängslan, oro eller ångest har ökat från 21 procent 2009 till 35 procent 2017. Andelen med psykiska symtom var betydligt större bland tjejer än bland killar år 2017, 45 respektive 26 procent. För både tjejer och killar ökade andelen mellan 2009 och 2017. År 2017 fanns det ingen statistiskt säkerställd skillnad mellan unga 16–24 år med svensk bakgrund och unga med utländsk bakgrund.

Andelen unga 13–18 år med psykosomatiska symtom (huvudvärk, magont eller svårt att somna) minst en gång i veckan ökade från 50 procent 2009 till 58 procent 2017. Andelen med psykosomatiska symtom var större bland tjejer än bland killar i gruppen 13–18 år, 68 respektive 49 procent år 2017.

Andelen unga 16–24 år som bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra minskade från 85 till 79 procent mellan 2010 och 2018. Andelen som mår bra var mindre bland tjejer än bland killar 2018, 74 respektive 84 procent. Skillnaden mellan könen har varit stabil över tid och är statistiskt säkerställd för de flesta år sedan 2010. Det finns ingen statistiskt säkerställd skillnad i andelen som mår bra mellan unga inrikes födda och utrikes födda.

Utredningar som belyser ungas hälsa

Analysen i Ung idag 2017 visade att unga bi- och homosexuella bedömer sin hälsa som sämre än vad heterosexuella gör. Drygt 78 procent av unga som identifierar sig som bi- eller homosexuella uppgav att de mår bra eller mycket bra jämfört med 93 procent bland unga heterosexuella. Också unga med funktionsnedsättning uppgav sämre hälsa än övriga grupper. Bland unga med funktionsnedsättning bedömde drygt 48 procent sin allmänna hälsa som bra eller mycket bra, medan motsvarande andel bland unga utan funktionsnedsättning var drygt 80 procent (Ung idag 2017).

Många unga som varken arbetar eller studerar (uvas) lider av psykisk ohälsa. Andelen som fått psykiatrisk vård är betydligt större jämfört med ungdomsbefolkningen i stort. Bland unga i denna livssituation i åldern 20–24 år är det 14,8 procent som fått öppen psykiatrisk vård, och i åldersgruppen 25–29 år är det 12,0 procent. Motsvarande andelar i ungdomsbefolkningen (där även uvas ingår) är 5,0 procent i åldersgruppen 20–24 år och 4,6 procent i åldersgruppen 25–29 år. Orsakssambanden bakom psykisk ohälsa är inte självklara. Psykisk ohälsa kan vara en konsekvens av att vara utan sysselsättning, men psykisk ohälsa kan också vara en bidragande faktor till att en individ varken arbetar eller studerar. Oavsett orsakssambanden visar statistiken tydligt på samvariationen mellan psykisk ohälsa och att varken arbeta eller studera. För denna grupp är insatser och stöd både för att förbättra den psykiska hälsan och för att få en meningsfull sysselsättning viktiga (Aktivitet okänd, 2017).

2013 års attityd- och värderingsstudie visade att unga med mer erfarenhet av arbetslöshet oftare rapporterade symptom på psykisk ohälsa. Även 2019 års attityd- och värderingsstudie visar tydliga samband mellan unga med olika erfarenhet av arbetslöshet och symptom på psykisk ohälsa. Unga som har varit ofrivilligt arbetslösa under en längre period, eller flera korta, rapporterar i större omfattning om psykisk ohälsa jämfört med unga som aldrig eller bara en enda kort period varit arbetslösa. En motsvarande analys för åren 2002, 2007 och 2013 visar vid varje mättillfälle att unga med erfarenhet av långtidsarbetslöshet och unga med flera kortare perioder av ofrivillig arbetslöshet har mer psykisk ohälsa än unga som saknar dessa erfarenheter (Unga med attityd 2019, del 1?).

Analysen i MUCF:s rapport ”När livet känns fel – Ungas upplevelser kring psykisk ohälsa” (2015) visade en nyanserad bild av vilka uttryck långvarig stress, ångest och ängslan har hos tjejer respektive hos killar. Bland annat visade rapporten att killars psykiska ohälsa ofta signaleras genom beteendeproblematik och att killar mer sällan söker eller får stöd för sitt dåliga mående jämfört med tjejer. Unga generellt söker sällan stöd hos offentliga vårdgivare för sina lättare psykiska besvär. Det vanligaste sättet att hantera situationen är att dölja problemet och att försöka upprätthålla en vanlig vardag så långt det går. Det beteendet leder ofta till lägre förmåga att prestera i studier och arbetsliv.

Insatser för att främja psykisk hälsa

Kunskapsspridning avseende unga med psykisk ohälsa och som varken arbetar eller studerar

MUCF har studerat och beskrivit samverkansmodeller för unga som varken arbetar eller studerar och som lider av psykisk ohälsa, samt utarbetat former för att sprida kunskap om hur samhällets stöd till unga med psykisk ohälsa och som varken arbetar eller studerar kan organiseras och utvecklas i samverkan mellan olika aktörer. Myndigheten tog fram ett spridningskoncept som kombinerar kunskap om psykisk ohälsa och genus med arbetsätt och metoder för etablering. Grundtanken i konceptet var att ungas psykiska hälsa är en viktig komponent i arbetet med ungas etablering och att man därför måste arbeta för att främja ungas psykiska hälsa även i etableringsinsatser (Modell för stöd till unga med psykisk ohälsa som varken arbetar eller studerar, 2015).

Ungas syn på psykisk hälsa

I attityd- och värderingsstudien Unga med attityd 2019 ställdes frågan om vilka samhällsfrågor som är viktigast. Resultaten visar att alltför många unga tycker att sjukvårdsfrågan är en viktig samhällsfråga. Andelen 2018 var 52 procent, jämfört med 41 procent 2013 och 37 procent 2007. Frågan har vid tidigare års attityd- och värderingsstudier hamnat på en tredje plats, men har i årets studie placerat sig på första plats. Både killar och tjejer tycker att sjukvårdsfrågan är viktigare idag än tidigare. Den ökningen som finns i gruppen unga (16–29 år), finns inte i den äldre jämförelsegruppen (30–74 år).

Analysen i Unga med attityd 2019 visar vidare att det finns ett samband mellan att ha symptom för psykisk ohälsa och att ha angett att sjukvård är en av de viktigaste samhällsfrågorna. Av unga med symptom på psykisk ohälsa angav 54 procent sjukvård som en av de viktigaste samhällsfrågorna, jämfört med 50 procent av unga utan dessa symptom. Detta samband mellan ungas psykiska ohälsa och sjukvård som viktig samhällsfråga har inte funnits i tidigare studier.

Delaktighet och inflytande

Utveckling över tid, beskrivning utifrån ungdomspolitiska indikatorer i ungdomag.se

Andelen unga 18–24 år som röstade i riksdagsvalet 2018 var 85,8 procent. Det innebär en ökning för fjärde riksdagsval i rad. Andelen bland tjejer var 89 procent och bland killar 83 procent. Skillnaden har varit relativt konstant över tid. Bland unga utrikes födda röstade 65 procent, jämfört med 87 procent bland inrikes födda. Även bland unga med utländsk bakgrund var andelen som röstade lägre, 74 procent jämfört med 88 procent bland unga med svensk bakgrund.

Enligt SCB skiljer det sig mellan 15 till 17 procentenheter i valdeltagandet i befolkningen mellan inrikes och utrikes födda, mellan personer med högre och lägre utbildningsnivå och mellan personer med höga respektive låga inkomster (SCB 2019, Genomförandet av Agenda 2030).

Andelen unga 18–24 år bland de valda i kommunfullmäktigevalet 2018 var 2,7 procent, till landstingsfullmäktige 2,4 procent, och till riksdagen 1,4 procent. Det var endast små förändringar jämfört med valen 2014 eller 2010.

Andelen unga ledamöter mellan 18–24 år för Sveriges kommuner som har avgått under de senaste mandatperioden 2014 till 2018 var 43 procent. Det var något mindre än den föregående perioden 2010–2014 (47 procent). Under mandatperioden 2014 till 2018 var det en något större andel bland tjejer än bland killar som avgått, 46 respektive 41 procent.

Under mandatperioden 2014 till 2018 avgick 42 procent av de unga landstingsledamöterna mellan 18 och 24 år. Det är en större andel än under mandatperioden 2010 till 2014. Andelen var större bland tjejer än bland killar, 53 respektive 32 procent. Det är genomgående en större andel tjejer än killar som avgått under de senaste mandatperioderna.

Ingen ledamot i riksdagen i åldern 18–24 år har avgått under den senaste mandatperioden 2014 till 2018. En ledamot avgick under mandatperioden 2010 till 2014.

Andelen av den svenska befolkningen i åldern 16–84 år som var medlemmar i något politiskt parti under både 2008–2009 och 2018 var 5 procent. Åren 2008–2009 var det något vanligare att män (6 procent) än kvinnor (4 procent) var partimedlemmar. Den skillnaden har minskat och 2018, då 6 procent av männen och 5 procent av kvinnorna var partimedlemmar, var skillnaden inte längre statistiskt säkerställd. Bland kvinnor har andelen som är partimedlemmar ökat i åldersgruppen 20–29 år. Övriga förändringar mellan åren 2008–2009 och 2018 för kvinnor respektive män i olika åldersgrupper är inte statistiskt säkerställda (SCB 2019 Genomförandet av Agenda 2030, s. 87).

Insatser för att öka ungas delaktighet och inflytande

Stöd till unga förtroendevalda

Myndigheten har haft i uppdrag att under 2014–2017 genomföra insatser för att fler unga kvinnor och unga män ska ta på sig uppdrag som politiskt förtroendevalda, och för att motverka att unga politiker väljer att lämna sina uppdrag i förtid. Arbetet riktades mot fem pilotkommuner som initierat insatser för att fler unga ska engagera sig i kommunpolitiken. Parallellt med pilotverksamheten kring olika stödinsatser i kommunerna har myndigheten samtalat med unga i ett politiskt parti för att få deras upplevelser av arbetet i partiet. Materialet *Fem steg* återger ungas berättelser om sina upplevelser i partipolitiken samt ungas förslag på vad som kan förbättras.

Skolval

MUCF har genomfört uppdraget om Skolval inför de allmänna nationella valen i september 2018 samt inför Europaparlamentsvalet 2019. Målen var att stimulera till högre valdeltagande i Skolval och främja demokratiska och politiska samtal i skolan samt möjlighet att delta i politiska processer. Under 2018 års skolval till riksdagen rapporterade 1 528 skolor in resultat där 391 045 elever röstade och valdeltagandet var 79,8 procent. Antalet inrapporterade skolor var något färre 2018 jämfört med 2014. En orsak kan vara att valdagen låg i nära anslutning till sommarlovet och anmälningstiden gick ut innan skolorna öppnat efter sommaren. När skolval inför riksdagsvalet 2018 jämförs med skolval 2010 och 2014 så kan vi konstatera att räckvidden för skolvalet har minskat mellan 2014 och 2018, däremot är antalet elever som omfattas fler än 2010 och 2014.

Under 2019 års skolval till Europaparlamentet rapporterade 315 skolor in resultat där 65 630 elever röstade och valdeltagandet var 47 procent. Antalet inrapporterande skolor var fler än tidigare och antalet röstande elever ökade med 47 procent från 2014 års val. Metodmaterialet *Prata politik!* – ett metodmaterial om demokratiska samtal i skolan togs fram i samråd med Skolverket och Statens medieråd och har skickats till samtliga skolor och skolchefer i Sverige. Efterfrågan har varit stor och 20 000 exemplar har distribuerats (september 2019).

Uppdrag Skolval har via ett tiotal bidrag och projekt arbetat med att nå socioekonomiskt svaga områden samt de program och skolor som visat ett lägre deltagande i tidigare skolval. Den pågående utvärderingen av skolval kommer att ge värdefull kunskap om dessa områden och skolor.

Insatser för ökat politiskt deltagande mellan valen

Påverkansmodeller, lokal demokrati

MUCF har haft i uppdrag att sprida kunskap om olika påverkansmodeller, stimulera ungas deltagande i den lokala demokratin och utveckla jämlika och tillgängliga informationskanaler. Uppdragets delrapport från 2017 beskriver vikten av att uppdraget bedrivs som ett långsiktigt arbete över flera år. Skolan och fritidsverksamheter anges vara de effektivaste arenorna för att på ett jämlikt och tillgängligt sätt sprida kunskap om påverkansmodeller till unga.

Myndigheten tog under 2017 även fram lärande exempel från kommuner som arbetar med olika former för ungas inflytande på lokal nivå. Målgruppen för dessa var kommuner som är intresserade av att utveckla sitt ungdomspolitiska arbete.

Medborgarförslag

MUCF hade under 2015–2017 i uppdrag att i samarbete med Sveriges ungdomsråd bygga upp och underhålla en webbplats för unga med information om medborgarförslag, www.medborgarforslag.se. Där kunde unga hitta information om vad ett medborgarförslag är och hur processen att skriva medborgarförslag går till. Webbplatsen innehöll också information om vilka kommuner och landsting som erbjuder möjligheten att lämna medborgarförslag och vilka av dem som har satt en åldersgräns.

Ungas syn på delaktighet och inflytande

Av 2019 års attityd- och värderingsstudie framgår att en större andel unga anser att de själva kan föra fram åsikter till beslutsfattare jämfört med i 2013 och 2002 års studier. År 2013 tyckte knappt en av fyra unga, 24 procent, att de kunde föra fram sina åsikter till

beslutsfattare. I årets studie tycker drygt var tredje ung, 35 procent, att de kan föra fram sina åsikter. Nytt för årets studie är att det är vanligare att killar uppger att de kan föra fram sina åsikter till beslutsfattare än att tjejer gör det. För första gången upplever tjejer att de i mindre utsträckning kan föra fram sina åsikter till beslutsfattare i jämförelse med killar. Tidigare års skillnader mellan tjejer och killar har inte varit statistiskt signifikanta.

Precis som för unga ökar andelen i den äldre gruppen som tycker att de själva kan föra fram åsikter till beslutsfattare. Dock tycker äldre i större utsträckning att de kan föra fram sina åsikter till de som bestämmer än vad unga tycker. Att det finns en skillnad mellan unga och den äldre jämförelsegruppen vad avser sina egna möjligheter att föra fram åsikter är nytt för årets studie.

Det sker en ökning av andelen unga som tycker att avståndet mellan politiker och medborgare är för stort. I 2019 års attityd- och värderingsstudie anger 59 procent att avståndet mellan politiker och medborgare är för stort, jämfört med 50 procent i 2013 års studie. Det förekommer inga skillnader mellan könen men det finns en skillnad i de ungas ålder. Varannan ung i åldern 16–19 år anser att avståndet är för stort. Det är en något större andel av unga i åldern 20–24 år som tycker att avståndet är för stort, 59 procent. Störst andel som instämmer i påståendet uppvisar unga som är mellan 25–29 år, 66 procent. Unga med svensk bakgrund tycker i större utsträckning att avståndet är för stort än unga med utländsk bakgrund, 61 respektive 54 procent.

2019 års attityd- och värderingsstudie visar även ett samband mellan ungas tilltro till det politiska systemet och ungas attityder till politiska beslutsfattare. Unga som inte upplever att det går att föra fram åsikter till beslutsfattare tycker att avståndet mellan medborgare och politiker är större än unga som upplever att det går att föra fram åsikter till beslutsfattare. I relation till det ungdomspolitiska målet om att alla unga ska ha makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen, är det därför fortsatt viktigt att följa upp ungas tilltro till det politiska systemet.

Den nationella ungdomsenkäten från 2018 visar att 38 procent av de unga håller med påståendet ”det finns stora möjligheter att delta i politiska beslut som tas i samhället”. Något fler, 47 procent, håller med påståendet ”det finns stora möjligheter för vanliga människor att föra fram sina åsikter till de som fattar beslut i samhället”. Påståendet att de som bestämmer i samhället lyssnar på och bryr sig om människors förslag och åsikter fick stöd av 40 procent av de unga. Drygt en fjärdedel, 27 procent¹, svarade att de har ganska eller mycket stora möjligheter att föra fram sina åsikter till de som bestämmer i kommunen (Fokus 18 Vilka ska med?).

Samtidigt är det inte självklart att deltagande leder till ökad tillit, nöjdhet eller känslan av att kunna påverka och få inflytande. Diskussionerna med unga visar att de som deltagit i olika initiativ som de tror syftar till ökat ungdoms- eller medborgarinflytande sällan upplever att de blivit lyssnade på. De är fortfarande missnöjda och några beskriver syftet med arbetet som en skenhandling – något som ska få den offentliga aktören att se bra ut utan att faktiskt förändra något. Fokusgruppsintervjuerna visar att det även finns exempel på personer som trots att de berättar att deras förslag blivit genomförda ändå är missnöjda och upplever att de varken fått inflytande eller blivit lyssnade på (Fokus 18).

Makt att forma sina liv

Utveckling över tid, beskrivning utifrån ungdomspolitiska indikatorer i ungdomdag.se

Andelen unga mellan 13 och 18 år som upplever att de får vara med och bestämma hemma var 92 procent år 2017. Andelen har ökat från 89 procent år 2009. Det finns ingen statistisk säkerhetsställd skillnad mellan killar och tjejer. Andelen bland tjejer har ökat något mellan åren 2009 och 2017, från 89 procent till 95 procent. Bland killar finns inga statistiskt säkerställda skillnader över tid. Andelen var 93 procent bland unga med svensk bakgrund och 91 procent bland unga med utländsk bakgrund 2017. Skillnaden är inte statistiskt säkerhetsställd.

Andelen 16–24-åringar som känner sig otrygga ute en sen kväll i det egna bostadsområdet har ökat sedan 2011, från 16 procent till 21 procent. Det är en betydligt större andel tjejer än killar som svarade att kände sig otrygga när de gick ut ensamma på kvällen, 36 respektive 8 procent. Skillnaden mellan könen har varit stor sedan 2011.

Andelen unga 13–24 år som utsattes för dödligt våld var 2,1 per 100 000 individer år 2017. Andelen har ökat från 0,9 år 2011. Ökningen har skett främst i gruppen 20–24 år. Bland de yngre, 13–19 år var ökningen mycket mindre. Det är betydligt vanligare att killar utsätts för dödligt våld än att tjejer gör det. Andelen år 2017 var 3,6 per 100 000 killar och 0,5 per 100 000 tjejer. Bland killar har andelen ökat från 1,6 år 2011. Bland tjejer har förändringarna över tid varit mindre.

Enligt SCB är upplevd diskriminering/kränkning utifrån alla diskrimineringsgrunderna högre bland kvinnor än bland män och högre bland yngre än bland äldre hos båda könen. Mer än hälften av kvinnor mellan 16 och 29 år och nästan hälften av kvinnor mellan 30 och 44 år har upplevt diskriminering/kränkning utifrån kön, medan motsvarande andel för män är betydligt lägre. 37 procent av kvinnor 16–29 år rapporterar upplevd diskriminering/kränkning utifrån ålder, 17 procent utifrån social status eller klass, 12 procent utifrån etnicitet och 10 procent utifrån sexuell identitet. Högst andel upplevd diskriminering/kränkning bland män återfinns i åldern 16–29 år, där 16 procent rapporterar upplevd diskriminering/kränkning utifrån ålder, 15 procent utifrån kön, 14 procent utifrån social status eller klass och 10 procent utifrån etnicitet (SCB 2019, Genomförandet av Agenda 2030).

Utredningar som belyser ungas makt att forma sina liv

MUCF har genom två fokusrapporter tagit fram ny kunskap kring ungas tillgång till sina rättigheter och makt över det egna livet, Fokus 2015 och Fokus 2018.

Fokus 2015 - Tematisk analys om ungas sexuella och reproduktiva rättigheter

Den årliga tematiska analysen handlade 2015 om ungas sexuella och reproduktiva rättigheter. Att få kunskap och skydd samt ett bra och respektfullt bemötande i frågor om sexuella och reproduktiva rättigheter är en lagstadgad rättighet. Den tematiska kartläggningen vittnar dock om att detta för många grupper av unga inte är en självklarhet. Ungdomsgrupper som rapporten särskilt belyser är unga hbtq-personer, unga med funktionsvariation, unga nyanlända och unga i socioekonomiskt utsatta områden.

Tjejer och unga kvinnor är den grupp som i störst utsträckning utsätts för sexualbrott och unga med funktionsvariation, särskilt tjejer, är i högre grad utsatta för sexuellt våld än unga utan funktionsvariation. Unga hbtq-personer är i högre grad utsatta för sexuellt våld än

unga heterosexuella cispersoner. Generellt är unga också i högre grad utsatta än andra åldersgrupper.

Det är tydligt att olika typer av normbrott utifrån kön, könsidentitet och könsuttryck, funktionalitet och sexuell läggning innebär en ökad utsatthet. Kopplat till sexuellt våld finns flera grundläggande svårigheter med att tillgodose ungas rättigheter. Stereotypa föreställningar om kön och genus är exempelvis riskfaktorer för sexualiserat våld och kränkningar bland unga. Rikstäckande och återkommande statistik om hedersrelaterat våld saknas i Sverige. Inte heller registreras hedersrelaterat våld som en särskild kategori i kriminalstatistiken. Därför är det svårt att veta hur vanligt det hedersrelaterade våldet är bland unga.

Unga hbtq-personer beskrivs vara utsatta för transfobi och homofobi som en del av hedersrelaterat våld, men det finns relativt lite forskning om detta. Könsstympning av tjejer beskrivs som förekommande i nyanlända familjer som inte har integrerats i samhället och i familjer som tillämpar hedersnormer. Unga med funktionsvariation tenderar att vara särskilt utsatta för hedersrelaterat våld, vilseledande äktenskap och tvångsgifte. Det finns relativt lite forskning om rätten till abort för unga i Sverige i dag. Den forskning och de rapporter som finns har snarare fokus på hälsa än på rättigheter. Rätten till abort är extra central för socialt utsatta unga på grund av att de har större erfarenhet av oönskade graviditeter än andra unga.

Ju fler normer en ung person uppfattas bryta mot, desto större risk är det att utsättas för diskriminering, osynliggörande eller våld och förtryck som inverkar på rätten till självbestämmande och privatliv. Dessa unga får alltså svårare att komma i åtnjutande av sina sexuella och reproduktiva rättigheter. Att få kunskap, skydd och ett bra, respektfullt bemötande i frågor om sexuella och reproduktiva rättigheter är en lagstadgad rättighet som kan anses vara självklar. Kartläggningen i Fokus 15 vittnar dock om att detta inte är en självklarhet för alla unga.

Fokus 18 - Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige

Myndigheten har i rapporten *Fokus 18 - Vilka ska med? Ungas sociala inkludering i Sverige* kartlagt och analyserat ungas sociala inkludering i olika delar av Sverige. Resultaten visar att de utmaningar som unga i socialt utsatta urbana områden, landsbygder och glesbygder möter liknar varandra. Under fokusgrupperna beskriver deltagare i både landsbygd och unga i utsatta urbana områden att deras ort och de som bor där har dåligt rykte.

De understryker att detta är orättvist och de att ortens rykte och status ger konkreta konsekvenser i deras liv. De upplever till exempel svårigheter att få jobb, att inte bemötas med respekt och att de inte känner sig välkomna i sociala sammanhang och fritidsaktiviteter på andra platser just på grund av att deras ort och de som bor där anses ha dåligt rykte. I glesbygdsorten beskriver deltagarna att de tvivlar på om de i andras ögon uppfattas som en del av den regionala eller nationella gemenskapen.

I utsatta områden har de intervjuade ungdomarna vid flera tillfällen pekat på att en bidragande anledning att inte gå i gymnasiet är att de saknar en gymnasieskola i sin egen ort och att de inte känner sig trygga i skolor i områden med högre socioekonomisk standard. I landsbygd och glesbygd beskriver deltagarna att de antingen flyttar hemifrån när de börjar gymnasiet, eller behöver pendla långväga.

Barnets rättigheter (Barnombudsmannen)

Vem bryr sig när samhället blir förälder. Barns röster om att växa upp i den sociala barnavården – BO:s Årsrapport 2019

Samhället tar över hela eller delar av föräldraansvaret för drygt 30 000 barn årligen. Det finns stora brister i bemötandet av barn inom den sociala barnvården. Barnens egna berättelser, forskning och rapporter pekar på hur viktig relationen till socialsekreteraren är. Huvudmannen måste säkerställa att socialsekreterarna har rätt kunskap och ges tid och utrymme i sin yrkesutövning för att samtala med barnen. Det kräver en tydlig prioritering och resursallokering inom hela socialtjänsten.

Bristerna i bemötandet får stora konsekvenser för omhändertagna barns livssituation. Det enskilda barnets behov får inte tillräckligt genomslag i vårdplan och placering. Barn med olika problem och i olika åldrar placeras på samma boende. Det medför risk för att ett barns vårdbehov får stå tillbaka för ett annat barns, och i sämsta fall att barnets problem förstärks.

Barnets rätt att komma till tals och få information är en av barnkonventionens grundprinciper, men det finns gott om belegg för brister i barnets delaktighet inom den sociala barnvården.

Barn placerade på särskilda ungdomshem och hem för vård eller boende, HVB, mår alarmerande dåligt. Självordstankar och självmordsförsök är betydligt vanligare bland placerade barn än andra. Barnets placering måste tydligt anpassas efter ålder, problematik och funktionsnedsättning. Det krävs en högre grad av differentiering av vården där det enskilda barnets rätt till hälsa garanteras och där hänsyn tas till barnets specifika behov.

Hälsa och utveckling är grundläggande rättigheter för alla barn. Placerade barns tillgång till en god hälso-och sjukvård på lika villkor måste garanteras.

Utanförskap, våld och kärlek till orten. Barns röster om att växa upp i utsatta kommuner och förorter. BO:s Årsrapport 2018

Statistiken pekar på att ojämlikheten bland barn i Sverige ökar inom flera områden. Det handlar till exempel om skillnader i barns skolresultat, ekonomi och hälsa som är kopplade till bland annat var barn bor. Den statistiska ojämlikhet som finns på flera områden kan tyda på att barns möjligheter att få sina rättigheter enligt barnkonventionen tillgodosedda varierar, beroende på var i Sverige de bor. Granskningen visar att barnen trivs där de bor, men också att de upplever våld i sin vardag – både i närområdet och i skolan. Barnen beskriver att vuxenvärlden har låga förväntningar på dem, vilket påverkar deras framtidstro. Det är tydligt att barnen själva inte upplever att de har samma möjligheter som andra barn som växer upp i Sverige.

Barnen berättar att de känner ett utanförskap och en exkludering från stora delar av samhället. De tror inte att de kan förverkliga sina framtidsplaner utan att flytta, eftersom det antingen saknas arbeten, eller att personer från dessa orter diskrimineras. Barn i förorter upplever att media och politiker målar upp en negativ bild av deras bostadsområde, medan barn i glesbygdskommuner snarare känner att deras område är bortglömt av media och övriga samhället.

Många av barnen trivs i sitt närområde. Samtidigt är barnens vardag kantad av våld och kriminalitet. Det kan handla om att barnen utsätts för våld och sexuella trakasserier, men också om skottlossningar och drogförsäljning i området. De berättar också om att otrygghet kan påverka pojkar och flickor på olika sätt.

Barnen beskriver en skola där det är svårt att få studiero och som innehåller våld, stök och otrygghet. Barnen pratar också om täta lärarbyten, om låga förväntningar och en brist på stöd från vuxenvärlden.

Respekt. Barn med funktionsnedsättning om samhällets stöd. BO:s Årsrapport 2016

Barn med funktionsnedsättning är ofta i behov av stöd för att kunna leva ett så självständigt liv som möjligt. Men de får alltför sällan vara delaktiga i viktiga beslut som påverkar deras liv, utan känner ofta att de fattas ovanför deras huvuden. Barnen uttrycker starka önskemål om att få information, uttrycka sig, vara delaktiga, påverka beslut, delta i fritidsaktiviteter, kultur och samhällsliv. Men brist på kunskap, stöd och förståelse i det omgivande samhället gör det ibland svårt eller omöjligt.

Det är mycket stora skillnader i hur stor andel pojkar jämfört med flickor som diagnostiseras för neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Flera svenska och internationella studier tyder på att könsskillnaden i diagnostisering inte beror på att färre flickor har adhd/autism eller att flickor möter färre problem än pojkar. Istället anses förklaringen ligga i att flera av kriterierna för adhd och autism är kodade efter pojkars mer utåtriktade symptom. Brister i kunskap om flickors symptom vid neuropsykiatriska funktionsnedsättningar leder till en underdiagnostisering hos drabbade flickor. Flickorna upptäcks senare och har då ofta allvarigare symptom än pojkarna.

Barn med funktionsnedsättning utsätts oftare för kränkningar och trakasserier än andra barn. De beskriver att de blir slagna, utsatta för psykiskt våld, retade och utfrysas, vilket gör dem oroliga, ledsna, otrygga, rädda, besvikna och arga. Samtidigt finns det brister i skolans arbete mot kränkande behandling. Barn med funktionsnedsättning som vårdas i den sociala barnvården beskriver att de är extra sårbara när de utsätts för tvångsåtgärder som exempelvis isolering.

Välkommen till verkligheten. Barn och unga om samhällets stöd vid kränkningar och trakasserier i skolan. BO:s årsrapport 2015

Trots ett ökat arbete i skolan för att minska mobbningen är andelen elever som upplever sig vara utsatta konstant i flera undersökningar. Barnen vittnar om att kränkningar är en del av deras vardag i skolan. De upplever att skolpersonalen är passiv och osäker på var gränsen går för kränkningar. Många barn saknar kunskap om sina rättigheter och om var de ska vända sig om kränkningarna inte upphör. Barnen berättar också att när skolan väl tar tag i kränkningarna är de inte alltid delaktiga i diskussionerna.

En svensk forskningsöversikt från DO pekar till exempel på att sexuella trakasserier är ett utbrett problem i skolan. Ofta normaliseras de sexuella trakasserier och blir en del av elevernas vardag. Det innebär att eleverna inte alltid själva rubricerar händelserna som trakasserier, och förekomsten osynliggörs ofta i skolundersökningar. Studier visar att flickor oftare är mer utsatta än pojkar, medan trakasserier kring homosexualitet är vanligare bland pojkar. Forskningen tyder också på att flickor och pojkar påverkas olika av sexuella trakasserier.

Insatser för att stärka ungas rättigheter

Informationsinsatser hälsa och jämställdhet

MUCF fick 2016 i uppdrag att i samverkan med UMO.se, som då förvaltades av Stockholms läns landsting på uppdrag av landsting och regioner, ta fram och sprida en digital plattform med information om hälsa och jämställdhet, med fokus på sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, riktad till nyanlända och asylsökande barn och unga. Uppdraget

har resulterat i youmo.se, en sajt som vänder sig till unga i åldern 13–20 år som är nya i Sverige. På sajten finns innehåll på lätt svenska och fem andra språk om bland annat kroppen, sex, rättigheter, hur man kan må bättre, tobak, alkohol och droger, våld och orättvisor samt lagstiftning.

Uppdraget utgår från ett rättighetsperspektiv och ett jämställdhetsperspektiv, att alla unga, oavsett kön eller hur länge de varit i Sverige, har rätt till information och kunskap om de frågor som sajten berör. Sedan lanseringen har youmo.se haft över två miljoner besök, de flesta från Sverige men även från andra länder, exempelvis Iran, Afghanistan, Egypten, Somalia och USA.

MUCF har under 2017, 2018 och 2019 genomfört 27 utbildningar under namnet Rätt att veta! Målgruppen är vuxna som möter unga nyanlända, exempelvis personal inom skola, elevhälsa, HVB-hem, stödboenden, gode män, ungdomsmottagningar, familjehem eller liknande. MUCF har även tagit fram en vägledning, *Youmo i praktiken*, med förslag på ingångar till samtal, tips på förhållningssätt och konkreta metoder för samtal. Vägledningen som är helt integrerad med youmo.se har spridits i över 12 000 tryckta exemplar sedan lanseringen 2017. Både utbildningarna och vägledningen syftar till att stödja vuxna i hur de kan samtala om frågorna på youmo.se på ett normkritiskt och inkluderande sätt. Under 2019 kommer en webbaserad utbildning med samma syfte att produceras, med lansering under våren 2020.

Insatser för att minska utsattheten för hot, hat, kränkningar och våld

Insatser för en öppen och inkluderande miljö i skolan för unga hbtq-personer

MUCF har sedan 2015 spridit stödmaterialet *Öppna skolan! Om hbtq, normer och inkludering* till skolpersonal i årskurs 7–9 och gymnasiet samt till landets samtliga kommuner. Under 2019 gjordes en uppdatering av stödmaterialet. I det uppdaterade stödmaterialet finns ny kunskap om unga hbtq-personers levnadsvillkor, nya metoder för arbetet mot diskriminering samt uppdatering av lagstiftning.

Myndigheten har tagit fram skriften *Stödjande och stärkande – Unga hbtq-personers röster om identitetsstärkande och hälsofrämjande faktorer*. Skriften har spridits till samtliga grundskolor med årskurs 7–9 och gymnasieskolor har fått skriften tillsammans med information om kommande utbildningar. Skriften har även spridits digitalt till utbildningsförvaltningar, öppna fritidsverksamheter och ungdomsmottagningar i samtliga kommuner. MUCF har anordnat fler än 50 utbildningar för skolpersonal.

Kunskap är en förutsättning för att skolpersonalen ska kunna främja en trygg och öppen miljö i skolan för unga hbtq-personer i sitt dagliga arbete. Detta förväntas i sin tur leda till att unga hbtq-personer i högre grad upplever skolmiljön som trygg och inkluderande. Arbetet för en trygg skola för alla unga är en del i att främja goda levnadsvillkor för unga.

Främja användning av effektiva våldsförebyggande program

MUCF har haft i uppdrag att främja användningen av effektiva våldsförebyggande program. En viktig del av myndighetens arbete har varit att sprida metodboken *Inget att vänta på*. Boken beskriver hur en struktur för ett lokalt våldsförebyggande arbete kan formis i samverkan med det civila samhället.

Det kortsiktiga målet för myndighetens arbete var att kommuner arbetar med handboken *Inget att vänta på!* Mål på medellång sikt var att kommuner har en struktur att utveckla sitt våldspreventiva arbete utifrån och identifierar utvecklingsområden utifrån den. Målet på

lång sikt var att kommuner bedriver ett lokalt sammanhållet våldspreventivt arbete riktat mot unga som innehåller universell prevention med beprövade program i samverkan med organisationer i det civila samhället.

Under 2018 övertog Jämställdhetsmyndigheten (Jämy) uppdraget att främja användningen av effektiva våldsförebyggande program, i samband med detta övertog Jämy också rättigheterna handboken *Inget att vänta på* för att kunna fortsätta arbetet där MUCF slutade.

Utveckla ett genusperspektiv i arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism

Myndigheten har under året bidragit till utvecklingen av ett genusperspektiv i det lokala arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Handboken *Inget att vänta på* har kompletterats med information om våldsbejakande extremism. MUCF har också tagit fram kunskap om genus och våldsbejakande extremism, i form av separata skrifter om våldsbejakande vänsterextremism, högerextremism och islamistisk extremism, samt en rapport om ungas tankar och erfarenheter av våldsbejakande extremism.

Skrifterna har särskilt spridits till de kommuner som använder sig av handboken samt till övriga relevanta målgrupper från både civilsamhällets organisationer och det offentliga. Vidare har materialet spridits till samtliga lokala samordnare mot våldsbejakande extremism och strategiska personer på lokal och regional nivå som kan sprida materialet vidare.

Ungas syn på sina rättigheter och makten över det egna livet

Jämställdhet

I 2019 års attityd- och värderingsstudie uppger 21 procent bland de unga att jämställdhetsfrågan är en av de tre viktigaste samhällsfrågorna (15 procent 2013, 15 procent 2007). Det finns dock stora skillnader mellan tjejers och killars attityder till jämställdhet som viktig samhällsfråga. Bland tjejerna ansåg 28 procent att jämställdhetsfrågan är en av de viktigaste samhällsfrågorna. Andelen bland killarna var 11 procent.

Det är allt mindre vanligt att såväl tjejer, som killar uppger att de tycker att jämställdheten har gått för långt i Sverige. Andelen var 14 procent, (31 procent 2013). Det kan tolkas som att ungas attityd till jämställdhet blir mer positiv över tid. Det blir också mindre vanligt att unga instämmer i att könsstereotypa roller och könsstereotypa uttryck är viktigt. Analysen visar motsvarande utveckling i den äldre jämförelsegruppen.

HBTQ

Unga med attityd 2019 visar att andelen med en positiv attityd till homosexuella par som föräldrar har ökat bland unga, 80 procent (67 procent 2013). Andelen positiva bland tjejer var 88 procent och bland killar 69 procent 2018.

Samtidigt som attityden gentemot homosexuella par som föräldrar har blivit bättre fortsätter gruppen unga hbtq-personer att utsättas för våld och mobbing. 36 procent av unga hbtq-personer anger att de har utsatts för våld eller mobbing de senaste 6 månaderna, att jämföra med unga i stort där 20 procent är utsatta. Bland unga hbtq-tjejer är 38 procent utsatta, att jämföra med 20 procent bland övriga tjejer. Analysen visar också att 28 procent av unga hbtq-personer har blivit mobbade eller utfrysta de senaste 6 månaderna i jämförelse med 15 procent bland andra unga.

Unga hbtq-personer är en grupp som är särskilt utsatta för sexuellt våld eller utnyttjande. 14 procent av unga hbtq-personer uppger att de har utsatts för sexuellt våld eller utnyttjande under det senaste halvåret, att jämföra med 4 procent i gruppen unga i övrigt.

Även ekonomin är ett större problem bland unga hbtq-personer, 38 procent har det senaste halvåret haft svårt att klara löpande utgifter, medan motsvarande bland andra unga är 25 procent. En anledning till detta kan bero på att unga hbtq-personer i lägre grad än andra unga upplever att de har möjlighet att få ekonomisk hjälp av en närstående (66 procent bland unga hbtq-personer i jämförelse med 85 procent hos andra unga).

Även relationen till föräldrarna visar ett annorlunda mönster. Bland unga hbtq-personer är det över hälften (54 procent) som känner att de skulle vilja tala med en förälder eller vårdnadshavare om något som oroar dem men ändå inte gör det, jämfört med 29 procent bland andra unga. Nästan hälften (44 procent) av unga hbtq-personer skulle vilja prata med någon annan vuxen än en förälder, men gör det inte. Motsvarande andel bland andra unga är 21 procent.

All statistik kommer från MUCF:s nationella ungdomsenkät 2018. Definitionen som har använts innefattar alla unga som inte definierat sig enligt hetero-cis-normen. Det innebär att unga som är osäkra eller inte vill definiera sin sexuella läggning, eller är osäkra på sin könsidentitet är inkluderade i gruppen unga hbtq-personer.

Utsatthet och trygghet

Analysen av viktiga samhällsfrågor i Unga med attityd 2019 visar att var femte ung person tycker att trygghet, lag och ordning är en av de tre viktigaste samhällsfrågorna just nu. Det är en ökning i jämförelse med 2007 och 2013 års studier, då andelen var 15 procent. Andelen unga som är oroliga för att bli utsatta för våld när de är ute har ökat sedan år 2013. Då uppgav 33 procent bland de unga att de oroade sig för att bli utsatta för våld. I 2019 års studie har andelen stigit till 55 procent.

Statliga beslut och insatser bör ha ett ungdomsperspektiv

Verka för att ungdomsperspektivet integreras i statliga myndigheters verksamhet

MUCF påbörjade arbetet 2016 med att kartlägga statliga myndigheters behov av stöd för implementering av ett ungdomsperspektiv i sina verksamheter. Urvalet av statliga myndigheter utgår från de myndigheter som ingår i det Barn- och ungdomspolitiska nätverket samt ytterligare tre myndigheter som aktivt arbetar med ett ungdomsperspektiv utifrån sina uppdrag: Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Trafikverket och Tillväxtverket. MUCF:s kartläggning omfattade 10 av sammanlagt 15 myndigheter. Samtalen har handlat om respektive myndighets nuvarande arbete med ungdomsperspektivet, hinder och möjligheter för att integrera ungdomsperspektivet i sin verksamhet och hur man bäst anser att arbetet kan utvecklas.

Myndighetsnätverket för barn- och ungdomsfrågor fokuserar på barn och ungas rättigheter. I beredningsgruppen ingår MUCF tillsammans med myndighetschefer från Skolverket, Barnombudsmannen och Konsumentverket. Representanter från myndigheterna arbetar sedan tillsammans i sex olika arbetsgrupper där exempelvis ekonomi och barns och ungas rätt till utbildning, trygghet och delaktighet diskuteras. Genom samverkan kan myndigheterna identifiera och samordna insatser som berör barn och unga. MUCF sammankallar den arbetsgrupp som hanterar frågan om 18-årsgränsens betydelse för ungas kontakt med olika myndigheter.

MUCF tog under 2018 fram skriften *Vem gör vad? - myndigheters insatser för barn och unga* som beskriver 30 myndigheters insatser. Syftet var att ge en bred och samlad beskrivning av olika statliga insatser som bidrar till att skapa goda levnadsvillkor för barn och unga i Sverige. Skriften illustrerar att barnrättspolitiken och ungdomspolitiken med nödvändighet är sektorsövergripande och att många myndigheter behöver samverka och bidra till att skapa goda levnadsvillkor för barn och unga.

Samverkan för att främja lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck (Hbtq-strategisk myndighet)

MUCF har i uppdrag att främja lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck. I uppdraget ingår att samverka med organisationer som företräder unga hbtq-personers rättigheter samt Diskrimineringsombudsmannen, Statens Kulturråd, Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten och, från och med sommaren 2018, även Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket och Skolverket. Samverkan har främst inneburit kunskapsdelning och samordning.

Stöd till utvecklingen av kunskapsbaserad ungdomspolitik i kommuner och landsting/regioner

Kommuner och landsting är betydelsefulla ungdomspolitiska aktörer eftersom en stor del av ansvaret för att genomföra insatser som påverkar ungdomars vardag och framtid ligger här. Att kommunerna ansvarar för verksamhetens genomförande innebär dock inte att det inom den nationella ungdomspolitiken saknas ambitioner för ungdomars villkor på lokal nivå. Tvärtom omfattar den nationella ungdomspolitikens inriktning och mål villkoren för alla ungdomar. Detta gäller även i frågor som kommunerna beslutar om. Den nationella ungdomspolitiken har också ett övergripande ansvar för ungdomars möjligheter att utvecklas under jämlika och rättvisa villkor, oavsett vilken kommun unga bor i. Det är därför avgörande för ungdomspolitikens genomslag att de nationella målen och prioriteringarna ses som relevanta i kommunerna *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande* (prop. 2013/14:191).

Kunskapsbaserad ungdomspolitik i kommuner och landsting

Myndigheten har i uppdrag att stödja utvecklingen av en kunskapsbaserad ungdomspolitik i kommuner och landsting.

Myndigheten har tagit fram skriften *För och med unga som är en handbok om att integrera ett ungdomsperspektiv i verksamheten* som stöd för kommuner i arbetet med att integrera ett ungdomsperspektiv i styrning och ledning.

Ungdomsenkäten Lupp som kommuner, stadsdelar och regioner erbjudits att genomföra, är ett viktigt ungdomspolitiskt verktyg. Frågorna i enkäten ger svar på hur unga ser på inflytande och demokrati, situationen i skolan, möjligheten till arbete, sin egen hälsa och trygghet, sin fritid, och hur de ser på sin egen framtid. I arbetet med Lupp ger myndigheten löpande stöd till de aktörer som genomfört Lupp eller som är intresserade av att använda Lupp som en del av sin verksamhetsstyrning.

Sammanlagt har 185 kommuner, motsvarande 64 procent av landets kommuner, genomfört Lupp minst en gång sedan 2003 (MUCF:s årsredovisning 2018). Ungefär 100 kommuner gör Lupp återkommande. Utvärderingen av arbetet under åren 2015–2018 visar att kommunerna överlag är nöjda med Lupp. Nio av tio angav i utvärderingsenkäten att de är nöjda

eller mycket nöjda med Lupp generellt och samtliga svarande uppgav att de är nöjda eller mycket nöjda med Lupp som verktyg.

Det viktigaste som Lupp har bidragit till är kunskapen om ungas livsvillkor och förändringar i detta över tid. Vidare visade utvärderingen att Lupp bidrar till en ökad medvetenhet om behovet av att arbeta faktabaserat kring ungdomsfrågor. I utvärderingen framkom att Lupp har väckt ett gemensamt intresse för frågor där det tidigare fanns väldigt liten samverkan, och således bidragit till både förvaltningsövergripande arbete och samsyn och till sektorsövergripande samverkan kring ungdomsfrågor i kommunen och/eller regionen. Men utvärderingen visade också att verktyget skulle kunna påverka politiken mer än det gör idag. Analyser genomförs inte i den omfattning som är möjligt och kunskapsunderlaget når inte alltid politikerna. Arbetet med Lupp kan därmed utvecklas ytterligare för att möjliggöra mer påverkan på lokal och regional ungdomspolitik.

Uppdrag om barnrätts- och ungdomsperspektiv (BO och MUCF)

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor har tillsammans med Barnombudsmannen utvecklat och spridit information om barnrätts- och ungdomsperspektiv till kommuner, landsting och regioner under åren 2015–2017. Syftet har varit att ge grundläggande kunskap om barnrätts- och ungdomsperspektiv samt om det ansvar som kommun-, landstings- och regionfullmäktige har för dessa politikområden.

MUCF har tillsammans med BO utvecklat ett koncept för hur kommuner och regioner kan använda kvantitativa (LUPP) och kvalitativa (Unga Direkt) metoder för att öka barns och ungas delaktighet och inflytande.

Revisionen har en viktig funktion för att barn och unga ska få sina rättigheter tillgodosedda och för att nå de ungdomspolitiska målen. Myndigheten har aktivt spridit skriften *Revision ur ett barnrätts- och ungdomsperspektiv* som vänder sig till förtroendevalda revisorer. Skriften visar hur förtroendevalda revisorer kan öka sitt barnrätts- och ungdomsperspektiv inom revisionen och ställa relevant frågor om barnrätts- och ungdomsperspektivet till den verksamhet de granskar.

Arbetets målsättning på kortare sikt var att få kommunerna att utveckla sitt arbete för att stärka barnrätts- och ungdomsperspektivet och att få regioner att stötta kommunernas arbete genom att samordna erfarenhetsutbyten. På lång sikt var målet att få kommunerna att bedriva ett utvecklat och strategiskt arbete för att stärka barnrätts- och ungdomsperspektivet i sina verksamheter och att det finns ett sammanhållet regionalt arbete för detta.

Unga som varken arbetar eller studerar

MUCF arbetar på regeringens uppdrag med att utveckla en funktion för att stödja de aktörer, i första hand kommuner, som arbetar i verksamheter som bidrar till etablering av unga som varken arbetar eller studerar (regeringsbeslut 2018).

MUCF stödjer lokal organisations- och verksamhetsutveckling så att förutsättningar skapas för att ge unga som varken arbetar eller studerar ett tidigt och samordnat stöd. I uppdraget arbetar MUCF även för att utgöra ett informations- och kunskapsstöd i frågor som rör unga som varken arbetar eller studerar. Det sker genom att MUCF samlar och sprider kunskap, samt identifierar och rapporterar systemhinder till regeringen och andra relevanta aktörer. Uppdraget ska slutredovisas till Regeringskansliet den 15 december 2021. En inledande rapport lämnades den 15 april 2019 innehållande en sammanställning av såväl egna som andra aktörers erfarenheter från arbete med unga som varken arbetar eller studerar.

Den senaste uppdatering av indikatorn *Varken arbetar eller studerar (uvas)* i webbportalen ungidag.se visar att nivån 2017 har minskat något från att ha varit i stort sätt oförändrad kring 7,5 procent under perioden 2007–2016. Bland unga i åldern 16–24 år var det 6,8 procent som varken arbetade eller studerade 2017. Andelen det året var något större bland killar än bland tjejer, 7 respektive 6,6 procent. Ett antal riskfaktorer för att unga ska hamna utanför både studier och arbete har identifierats. Till dessa hör att sakna gymnasieexamen, att vara född utomlands, att lida av psykisk ohälsa, att vara hbtq-person samt att ha en funktionsnedsättning.

Myndigheten har även kartlagt hinder och utmaningar respektive framgångsfaktorer i arbetet med unga som varken arbetar eller studerar. Hinder och utmaningar inkluderar kortsiktighet i insatser, otydlig ansvarsfördelning, bristande förutsättningar för individanpassning samt bristande samverkan.

Framgångsfaktorer inkluderar ett individcentrerat arbetssätt, flexibilitet i insatser, helhetsperspektiv på den enskilde unges behov, bra bemötande, tid och tålamod, kartläggning och uppföljning av gruppen unga som varken arbetar eller studerar samt fungerande samverkan. Utifrån att samverkan framstår som centralt för välfungerande insatser har myndigheten även kartlagt framgångsfaktorer för samverkan. Dessa är tydlighet i styrning och ledning, tydliga strukturer för samverkan, samsyn om problem och utmaningar samt goda relationer mellan samverkande parter.

I enlighet med uppdraget och mot bakgrund av den erfarenhet som sammanställts kommer myndigheten att arbeta för att stärka samverkan inom kommuner samt mellan kommuner och andra lokala aktörer. Myndigheten avser bland annat att genomföra workshops riktade till enskilda kommuner i syfte att stärka kommuners interna samverkan, att skapa plattformar för erfarenhetsutbyten mellan kommuner samt att rikta insatser till regioner med ansvar för sjuk- och hälsovård inklusive psykiatri.

Utöver det kommer myndigheten att samla och sprida kunskap i frågor som rör unga som varken arbetar eller studerar, inklusive om metoder för samverkan, samt identifiera och rapportera systemhinder till regeringen och andra relevanta nationella aktörer.